

T.C.

ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı

İşletme Bilim Dalı

**SİGORTACILIK SEKTÖRÜNDE KÂRLILIK
ANALİZİ: BİR FİRMA ÖRNEĞİ**

ŞERAFETTİN OKAN YAYLA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN: PROF. DR. EMRE ALKİN

İSTANBUL, 2019

**SİGORTACILIK SEKTÖRÜNDE KÂRLILIK ANALİZİ:
BİR FİRMA ÖRNEĞİ**

Şerafettin Okan Yayla

Lisans, İstanbul Doğuş Üniversitesi,
Ekonomi ve Finans Bölümü, 2015

T.C. Altınbaş Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı'na sunulmuştur.

Bu çalışma 27.08.2019 tarihinde yapılmış olan Tez Savunma Sınavında tarafımızca incelenmiş olup, kapsam ve kalite açısından Yüksek Lisans Tezi olmaya yeterli bulunmuştur.

Prof. Dr. Emre Alkin
(Danışman)

Tez Savunma Sınavı Jüri Üyeleri

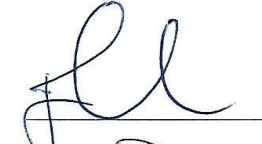

Prof. Dr. Emre Alkin (Danışman) Altınbaş Üniversitesi

Doç. Dr. İpek TÜRKER

İstanbul Üniversitesi

Dr.Öğr Üyesi Ümmügülsüm Zor

Altınbaş Üniversitesi

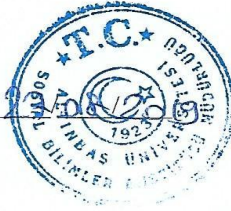

Bu çalışma bir Yüksek Lisans tezinin tüm gerekli şartlarını taşımaktadır.

Dr.Öğretim Üyesi Ümmügülsüm ZOR
(Anabilim Dalı Başkanı)

Sosyal Bilimler Enstitüsü onayı:

Doç. Dr. Nur Banu KAVAKLI
Enstitü Müdürü

Bu dökümandaki tüm bilgilerin akademik kural ve etiğe bağılı kalınarak yazıldığını ve tez yazım kuralları kapsamında bu çalışmada bulunan ve özgün olmayan bütün bilgi ve materyallerin referanslandırıldığını temin ederim.

Şerafettin Okan Yayla

İTHAF

Bu tezi hazırlamamda yardımları ve katkılarından dolayı danışman hocam Sayın. Prof. Dr. Emre Alkin'e teşekkür ederim.

NİSAN 2019

Şerafettin Okan Yayla

ÖZET

SİGORTACILIK SEKTÖRÜNDE KÂRLILIK ANALİZİ: BİR FİRMA ÖRNEĞİ

Şerafettin Okan YAYLA,

Yüksek Lisans, İşletme, Altınbaş Üniversitesi,

Danışman: Prof. Dr. Emre Alkin

Kâr ve kârlılık ekonomi ve işletme bilimlerinin temel konularındandır. Ekonomik hayatta sigortacılık faaliyetleri ve sigorta işletmeleri önemli bir alan işgal eder. Kâr eden işletmelerden oluşan bir ekonomi sağlıklı ve iyi işleyen bir ekonomidir. Kâr işletmelerin etkin çalışıp çalışmadığını değerlendirmenin de temel ölçütlerindedir. Özel sektör işletmeleri kâr için çalışan kuruluşlardır. Kâr etmeyen işletmeler ayakta kalamaz ve kendilerinden beklenen hiçbir fonksiyonu yerine getiremez. Bir işletmenin kâr etmesi için gelirlerinin giderlerini aşması gerekir.

Modern sigortacılık Batı'da kurumsallaştı ama ortak insan ihtiyaçlarına cevap vermesi sigorta kurumunun birçok yerde yakın zamanlarda ortaya çıkmış olması gerektiğini düşündürmektedir. Türkiye'de ilk sigortacılık faaliyetleri Osmanlı İmparatorluğu'nda başladı. Sigorta sosyal sigorta ve özel sigorta olarak ikiye ayrılır. Bu çalışmanın konusu özel sigorta ve özel sigorta içinde

hayat-dışı sigorta alanıdır. Sigortanın ekonomik ve toplumsal hayatla ilgili birçok işlevi ve yararı vardır. Sigorta insanların hayatına güven kazandırır, toplumsal çöküşlerin olmasını veya büyümesini engeller, ekonomik hayatta müteşebbisleri rahatlatır, kredi fonlarını besler.

Her işletme gibi sigorta işletmeleri de kâr etmek amacıyla çalışır. Sigorta işletmesinin kâr etmesi için işletme gelirlerinin işletme giderlerini aşması gerekir. İşletme giderleri her işletmede olan genel yönetim masrafları yanında sigorta şirketlerine mahsus faaliyetlerin giderlerini de kapsar. Sigorta şirketlerinin gelirleri ise sigorta faaliyetlerinden ve alan dışı yatırımlardan gelir.

Türkiye’de sigorta sektörü gelişmiş ülkedekilerle karşılaştırılmayacak kadar küçüktür. Sigorta sektörünün önemli kuruluşlarından olan ve bu çalışmada kullanılan şirket de bu alanlarda faaliyet yürütmektedir. Ancak, bu alanların bazılarında, özellikle kara taşıtları sorumluluk dalında zarar etmektedir. Ülkede sigorta sektörünün gelişmesi için hem sigorta sektörü aktörlerinin hem de devletin yapması gereken şeyler vardır. Yapılması gereken şeyler sigorta şirketleri için iyi örgütlenmeden etkin tanıtıma devlet için isabetli regülasyon yapmaktan haksız rekabete yol açmamaya kadar uzanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Sigorta, Sigortacılık, Sektör, Elementer Sigorta, Kârlılık

ABSTRACT

PORFITABILITY ANALYSIS IN INSURANCE: A COMPANY EXAMPLE

Şerafettin Okan YAYLA,

M.S, Business Administration, Istanbul Altınbaş University,

Supervisor: Prof Dr. Emre Alkin

Profit is among the basic subjects both in economics and business administration. The insurance sector has an extremely important place in economy. Making profit is the basic criterion in evaluating whether or not a firm is using sources it has effectively. All private firms work for profit. The firms which are not able to make profit can not survive and, shoulder any other responsibilities attributed to them.

Though modern insurance developed in the West, the insurance as a human institute must have simultaneously born in different geographies. Insurance has very important economic and social functions. The insurance sector in our country came into existence first in the Ottoman Empire. The insurance is divided into two basic kinds: Social security insurance and private insurance. This study focuses on private insurance excluding life-insurance.

The insurance companies seek to make profit. For this reason, their income should exceed their cost. The cost of insurance companies include administrative and technical costs. The revenue of insurance companies comes both from their activities in the sector and from their investments mainly in the financial sector.

The insurance sector in Turkey is much smaller than in the developed world. The insurance branches in Turkey include: Health, accident, all kinds of vehicles, transportation, fire and natural disasters, general losses, land vehicles responsibility, air vehicles responsibility, sea vehicles responsibility, general responsibility, credit, exploitation of trust, financial losses, legal protection, and support. Chosen example company works in all these branches. It is in deficit in land vehicles responsibility insurance. In order for the Turkish insurance industry to develop, there are things to be done by the insurance companies and the state. The insurance companies should get better organized, invest in dijital infrastructure, and make effort to make its products known by the people. The state should make stimulative regulations for the sector and stop acting like an insurance company which does not ask the insured to pay premium.

Keywords: Insurance, Insuring, Sector, Non-Life Insurance, Profitability,

İÇİNDEKİLER

ÖZET	vi
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER	x
TABLO LİSTESİ.....	xiv
ŞEKİL LİSTESİ.....	xvi
GRAFİK LİSTESİ.....	xvii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xviii
GİRİŞ	1
1. KÂR, SİGORTACILIK VE SİGORTA ÜRÜNLERİ.....	4
1.1 EKONOMİDE KÂR KAVRAMI	4
1.2 İŞLETME BİLİMİ, İŞLETMELER VE KÂR.....	8
1.3 SİGORTA, SİGORTACILIK VE SİGORTA ÜRÜNLERİ	12
1.3.1 Sigorta Kavramının Kökü ve Anlamı.....	12
1.3.2 Sigortacılığın Kısa Tarihi.....	12
1.3.3 Sigortacılığın Özü	17
1.4 SİGORTANIN İŞLEVLERİ VE FAYDALARI.....	18
1.4.1 Sigortanın Güvence ve Riziko Yönetimi İşlevleri ve Yararları.....	19
1.4.2 Sigortanın Ekonomik İşlevleri ve Yararları	20
1.5 SİGORTA TÜRLERİNİN SINIFLANDIRILMASI	21
1.5.1 Sosyal Güvenliğin Sağlanması Bakımından Sigorta Türleri.....	22
1.5.2 Sigorta Ödemeleri Bakımından Sigortalar	24
1.5.3 Sigorta İlişkisinin Sigortalanan Kişinin Hür İradesine Dayanması ve Dayanmaması Bakımından Sigorta Türleri	24
1.5.4 Sigorta Konusuna Göre Sigorta Türleri.....	25
1.5.5 Riziko Bakımından Sigorta Türleri	25

1.5.6	Sigorta Süresine Göre Sigorta Türleri.....	25
1.5.7	Sigorta İşletmelerinin Faaliyet Alanı Bakımından Sigorta Türleri.....	26
1.6	ELEMENTER SİGORTA VE TÜRKİYE’DE SUNULAN SİGORTA TÜRLERİ	26
1.6.1	Hastalık/ Sağlık Sigortası.....	29
1.6.2	Kaza Sigortası	30
1.6.3	Kara Araçları Sigortası.....	30
1.6.4	Raylı Araçlar Sigortası.....	31
1.6.5	Hava Araçları Sigortası.....	32
1.6.6	Su Araçları Sigortası	32
1.6.7	Nakliyat Sigortası	33
1.6.8	Yangın ve Doğal Afetler Sigortası.....	34
1.6.9	Genel Zararlar Sigortası	34
1.6.10	Kara Araçları Sorumluluk Sigortası	35
1.6.11	Hava Araçları Sorumluluk Sigortası	36
1.6.12	Su Araçları Sorumluluk Sigortası.....	36
1.6.13	Genel Sorumluluk Sigortası.....	37
1.6.14	Kredi Sigortası	38
1.6.15	Emniyeti Suistimal/ Kefalet Sigortası	38
1.6.16	Finansal Kayıplar Sigortası	39
1.6.17	Hukuksal Koruma Sigortası	40
1.6.18	Destek Sigortası.....	40
2.	ELEMENTER SİGORTA İŞLETMELERİNDE KÂRLILIK	42
2.1	SİGORTACILIKLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR	42
2.1.1	Sigortacı.....	42
2.1.2	Sigortalı.....	42
2.1.3	Sigorta Poliçesi.....	43
2.1.4	Sigorta Primi	43

2.1.5	Sigorta Bedeli	43
2.2	SİGORTA İŞLETMESİNİN YAPISI.....	44
2.2.1	Genel Yönetim Bölümleri	44
2.2.2	Sigortacılık Faaliyetleriyle İlgili Bölümler	47
2.2.3	Yardımcı Bölümler	50
2.2.4	İşletme Dışı Birimler	54
2.3	ELEMENTER SİGORTA İŞLETMELERİNDE KÂRLILIK	56
2.3.1	Kâr Türleri	57
2.3.2	Sigorta İşletmelerinde Gelirler ve Giderler	59
2.4	SİGORTA İŞLETMELERİNDE KÂRLILIĞI ARTIRMA YOLLARI	64
2.4.1	İşletmenin İç Yapısı ve İşleyişiyle İlgili Etkenler	65
2.4.2	İşletmenin İçinde Bulunduğu Eko-Sistemle İlgili Etkenler	66
2.4.3	Sigorta Sektörünün Durumu ve Özellikleri	67
2.4.4	Ekonomik Genel Durum ve Sigorta Sektörüne Yansımaları	70
3.	SEKTÖREL KARLILIK ANALİZİ: BİR FİRMA ÖRNEĞİ	73
3.1	FİNANSAL TABLOLAR VE KULLANIM AMAÇLARI.....	73
3.2	FİNANSAL ANALİZ TEKNİKLERİ, SİGORTACILIKTA FİNANSAL ANALİZ VE ELEMENTER SİGORTACILIKTA SEKTÖREL KÂRLILIK RASYOLARI	75
3.2.1	Sigortacılıkta Finansal Analiz	76
3.2.2	Kârlılık Rasyoları	77
3.3	ELEMENTER SİGORTA İŞLETMELERİNDE FİNANSAL TABLOLAR VE DİĞER İŞLETMELERDEKİ FİNANSAL TABLOLARDAN FARKLARI	81
3.3.1	Elementer Sigorta Şirketlerinde Kâr Hesaplaması	82
3.3.2	Elementer Sigorta İşletmelerinin Finansal Tablolarının Diğer İşletmelerden Farkları	83
3.4	SİGORTA ŞİRKETİNİN KÂRLILIK DURUMUNUN ELEMENTER SİGORTACILIĞA ÖZGÜN KÂRLILIK RASYOLARIYLA İNCELENMESİ.....	84
3.4.1	Şirketin Genel Olarak Kârlılık Durumu	85
3.4.2	Şirketin Elementer Sigorta Branşlarındaki Ayrıntılı Kârlılık Durumu	91

3.4.3 Kara Araçları Sorumluluk ve Kara Araçları Sigortası Branşlarındaki Kârlılık Durumu	100
SONUÇ.....	105
KAYNAKÇA.....	113

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Hayat Dışı Sigorta Şirketlerinin Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasarlar	28
Tablo 2. Hastalık/ Sağlık Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasarlar	29
Tablo 3. Kaza Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasarlar	30
Tablo 4. Kara Araçları Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasar	31
Tablo 5. Raylı Araçlar Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasar.....	31
Tablo 6. Hava Araçları Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasarlar	32
Tablo 7. Su Araçları Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasarlar.....	33
Tablo 8. Nakliyat Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasarlar	33
Tablo 9. Yangın ve Doğal Afetler Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasarlar	34
Tablo 10. Genel Zararlar Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasarlar.....	35
Tablo 11. Kara Araçları Sor. Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasarlar.....	35
Tablo 12. Hava Araçları Sor. Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasarlar	36
Tablo 13. Su Araçları Sor. Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasarlar	37
Tablo 14. Genel Sorumluluk Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasarlar	37
Tablo 15. Kredi Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasarlar	38
Tablo 16. Emniyeti Suistimal Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasarlar	39

Tablo 17. Finansal Kayıplar Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasarlar	39
Tablo 18. Hukuksal Koruma Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasarlar.....	40
Tablo 19. Destek Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasarlar	41
Tablo 20. Tüm Sigorta Branşlarında Karlılık Rasyoları (TL)	85
Tablo 21. Aktif Kârlılık Rasyoları	91
Tablo 22. Kaza Branşında Karlılık Rasyoları (TL)	92
Tablo 23. Hastalık/ Sağlık Branşında Karlılık Rasyoları (TL)	93
Tablo 24. Nakliyat Branşı Kârlılık Rasyoları (TL).....	94
Tablo 25. Yangın ve Doğal Afetler Branşı Kârlılık Rasyoları (TL).....	95
Tablo 26. Genel Zararlar Branşında Kârlılık Rasyoları (TL)	96
Tablo 27. Genel Sorumluluk Branşı Kârlılık Rasyoları (TL).....	97
Tablo 28. Emniyeti Suistimal (Kefalet) Branşı Kârlılık Rasyoları (TL)	98
Tablo 29. Finansal Kayıplar Branşı Kârlılık Rasyoları (TL).....	99
Tablo 30. Hukuksal Koruma Branşı Kârlılık Rasyoları (TL)	100
Tablo 31. Kara Araçları Branşında Kârlılık Rasyoları (TL).....	101
Tablo 32. Kara Araçları Sorumluluk Branşı Kârlılık Rasyoları (TL).....	102

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1. Sigorta İşletmesi Üst Yönetimi.....	45
Şekil 2. Sigorta İşletmesinin Gelirleri ve Giderleri	59

GRAFİK LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Grafik 1. Bankasürans Kanalı Üretiminin Toplam Prim Üretimine Oranı (%).....	49
Grafik 2. Ülkelerin Yıl Bazında Prim Üretimi.....	68
Grafik 3. Ülke Bazında Toplam Prim Üretiminin GSIYH'ya Oranı	68
Grafik 4. Ülke Bazında Kişi Başına Düşen Prim Üretimi	71
Grafik 5. Halk Sigorta Kasko Branşı Pazar Payı.....	102

KISALTMALAR LİSTESİ

GSYİH: Gayri Safı Yurtiçi Hâsıla

DASK: Deprem ve Doğal Afetler Sigortası

TOBB: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

H.S: Halk Sigorta

T.K.Z. : Teknik Kâr veya Zarar

T.K.O. : Teknik Kârlılık Oranı

HP: Hasar/ Prim Oranı

KOM. : Komisyon Oranı

GİD: Genel Gider Oranı

D.N.K.Z: Dönem Net Kârı veya Zararı

GİRİŞ

Bu yüksek lisans tezinin konusu sigorta şirketlerinde kârlılığı hem genel olarak hem de bir sigorta işletmesi üzerinden incelenmesidir. İncelemede ekonomi bilimi ve işletme disiplininin genel olarak kâr, kârlılık, işletmecilik, işletmelerin sürdürülebilirliği ile kârlılık arasındaki ilişkiler hakkındaki bilgi ve bulgularından yararlanılacaktır. Daha sonra bunlar ışığında, İnceleme sigorta şirketlerinde kârlılığın bir sigorta şirketi – Halk Sigorta- üzerinden araştırılmasıyla tamamlanacaktır.

Kâr yoğun teorik tartışmalara yol açmış bir olgudur. Bu tartışmalar hâlâ devam etmektedir. Bazı yaklaşımlar kârı ideolojik olarak peşinen mahkûm etmekte ve insanın ekonomik hayatında kârın yer almadığı bir dünya hayal etmektedir. Ancak, özellikle özel sektör söz konusu olduğunda kâr hem ekonomik yaşamın bir gerçeği hem de kaçınılmaz bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzden, her işletme, her ekonomik faaliyet kâr olgusuyla ilgili ve ilişkilidir.

Kâr ekonomik hayatın bir gerçeğidir. Onun lehine veya aleyhine görüşler benimsemek bu durumu değiştirmez. Bu yüzden genel olarak kâr, özel olarak ise ekonominin sektörlerinde ve/veya sektörlerdeki işletmelerde kârlılık çok önemli bir konudur. Kâr veya zarar ediyor olmak bir işletmenin kullandığı malî, maddî ve beşerî kaynakları etkin kullanıp kullanmadığının, sürdürülebilir olup olmadığının temel ölçütüdür. Başka hiçbir ölçüt onun yerini alamaz. Dolayısıyla kâr, işletmelerde kârlılık ve özel anlamda sigorta şirketlerinin kârlılığı akademik olarak ilgilenmeye değer bir konudur.

Çalışmanın birinci bölümünün başlığı “Kâr, Sigortacılık ve Sigorta Ürünleri”dir. Bu bölümde önce ekonomi bilimi açısından kâr olgusuna göz atılacaktır. Ekonomi biliminde kârın nasıl tanımlandığına bakılacak ve kârın fonksiyonları ele alınacaktır. Daha sonra işletme disiplini açısından kârın anlamına ve fonksiyonlarına değinilecektir. Kârın işletmelerin yapısında taşıdığı özel öneme ve yere işaret edilecektir.

Çalışmanın birinci bölümünde daha sonra sigorta kavramının anlamına, sigortacılık faaliyetlerinin doğuşuna ve sigortacılığın özüne değinilecektir. Bunun peşinden sigortanın işlevleri ve yararları ele alınacaktır. Son olarak sigorta türleri değerlendirilecek ve bu türlerin özellikleri anlatılacaktır. Bu bölüm, Türkiye’de sunulan sigorta ürünlerinin sayılması ve sektörün bu ürün türlerindeki faaliyetlerinin finansal tablolarla gösterilmesiyle tamamlanacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünün başlığı “Elementer Sigorta İşletmelerinde Kârlılık”tır. Bu bölümde ilk olarak sigortacılıkla ilgili temel kavramlar açıklanacaktır. Ardından sigorta işletmelerinin yapısı genel yönetimine, ana ve yardımcı bölümlerine, dış halkalarına değinerek açıklanacaktır. Daha sonra, bu bölümde, bir önceki bölümde ekonomi ve işletme disiplinleri açısından genel olarak ele alınmış olan kâr konusu sigorta işletmeleri düzeyinde irdelenecektir. Bunun için işletmelerde maliyetler ve gelirlere bakılacaktır. Ekonomideki her özel sektör firması gibi sigorta şirketleri de kârlılığı artırma peşindedir. Bu sigorta şirketleri için oldukça doğal bir durumdur. Kârlılığın artması sigorta şirketinin sürdürülebilirliğinin güçlenmesi anlamına gelir. Sigorta şirketleri kârlarını artırmak için gelirlerini büyütmeye, giderlerini küçültmeye çalışırlar. Bunun için kullandıkları yolların bazıları diğer sektörlerdeki şirketlerin kullandığı yollara benzer, bazıları benzemez. Bu bölümde bu yollar netliğe kavuşturulacaktır. Bunun ardından sigorta şirketlerine daha yakından bakılacaktır. Daha sonra sigorta türlerinde Hayat Sigorta İşletmeleri ve Hayat Dışı Sigorta İşletmeleri ayrımı yapılacaktır. Çalışma, Hayat Dışı Sigorta İşletmeleri üzerinde yoğunlaşacaktır. Sigorta şirketlerinde gelirler, giderler ve kârlılık ile sigorta şirketlerinin sürdürülebilirliği arasındaki ilişkiler değerlendirilecektir.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümü olan “Sektörel Kârlılık Analizi: Bir Firma Örneği”nde ilk iki bölümde toplanan, tasnif edilen ve açıklanan bilgilerden yararlanarak bir işletme üzerinde somut bir inceleme yapılacaktır. Hayat Dışı Sigorta Şirketlerinin bir örneği olarak Halk Sigorta A.Ş.’nin 2013-2017 dönemi ele alınacaktır. İnceleme için bu dönemin seçilmesinin ana nedeni, firmaya ilişkin sağlıklı bilgilere ulaşma olanağının bu dönem açısından daha fazla olmasıdır.

Halk Sigorta A.Ş.'nin incelenmesinde malî analiz tekniklerinden yararlanılarak işletmenin mali tabloları tahlil masasına yatırılacaktır. Bunu yaparken diğer işletmelerin mali tabloları ile sigorta şirketlerinin mali tabloları arasındaki farkların gözden kaçırılmamasına özellikle dikkat edilecektir. Böylece Halk Sigorta A.Ş.'nin 5 yıllık işletme hikâyesi (2013-2017) üzerinden bir sigorta şirketinin kârlılığı hakkında somut bir değerlendirme gerçekleştirilmiş olacaktır.

Çalışmanın “Sonuç” adlı son kısmında bölümlerin bir özeti yapılacak ve çalışmada ulaşılan bulgulara dayanarak sigorta şirketlerinde kârlılığın sağlanması için neler yapılabileceği hakkında değerlendirmelerde bulunulacaktır.

1. KÂR, SİGORTACILIK VE SİGORTA ÜRÜNLERİ

Kâr kavramı gündelik hayatta hemen hemen her yerde ve herkes tarafından kullanılmaktadır. Ancak, kâr, akademik olarak, en çok ekonomi ve işletme disiplinlerinde karşımıza çıkmaktadır. Kavramın insanların yaşam koşuşturması ortamında taşıdığı anlamlar ile ekonomi ve işletme dallarında taşıdığı anlamlar arasında hem ortak hem de farklı yönler bulunmaktadır.

Türkçe sözlüklerde kârın birkaç anlamı olduğu yazılmaktadır. Doğan Büyük Türkçe Sözlük kâr için şu karşılıkları vermektedir (Doğan, 2008, s. 890): “1. Bir işten, bir faaliyetten elde edilen kazanç, temettü; 2. Fayda, menfaat, yarar; 3. İş, fiil; 4. Tesir, etki; 5. İsim ekleri: telkârî, kalem kârı; 6. Maliyetle satış arasındaki olumlu fark; 7. Yapan, eden, işleyen.” Bu anlamlar arasında ileride ele alacağımız iktisat ve işletme disiplinindeki kâr kavramı yanında, kâr sözcüğünün günlük hayatla ilgili anlamların da bulunduğu açıktır.

Kâr kelimesi toplumsal hayata öylesine yerleşmiştir ki, günlük yaşamda kullanılan deyimlerde de sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, “kâr etmemek” hem ekonomik anlamda hem de sözgelimi hastalıkların tedavi sürecinde yapılanların fayda vermemesi, bir işte başarılı olmaya yönelik çabalardan sonuç alamama anlamında kullanılmaktadır. Kârı olmamak ise, aynı şekilde, bir yandan kâr etmemek diğer yandan “başarabileceği bir uğraşı olmamak” anlamını taşımaktadır.

1.1 EKONOMİDE KÂR KAVRAMI

Ekonomi biliminde kâr kavramını incelemeye ekonomi sözlüklerindeki kâr tanımlarıyla başlanabilir. Daha sonra kârın genel ekonomi için taşıdığı anlam ve değere değinilebilir.

Halil Seyidoğlu’na (1999, s. 313) göre kâr, “genel anlamda herhangi bir avantaj, kazanç, yarar, maddi değerdeki artış”tır. Bir diğer ekonomi sözlüğüne göre, “iktisat teorisinde kâr, kira, ücretler ve faiz ödemelerinden sonra kalan miktardır” (Bishop, 2013, s. 201). İktisadi düşünce tarihinde iz bırakmış bir iktisatçı konuya daha geniş bir açıdan bakarak kârı şöyle tanımlamaktadır: “Kâr geniş anlamda elde edilen kazançtır; elde edilen daha yüksek

değerin biçildiği sonuç ile onun elde edilmesi için yapılan fedakârlığa atfedilen düşük değer arasındaki farktır” (Mises, 2008, s. 286).

Bütün bu tanımlar kârın ne olduğunun yeterince açık biçimde anlaşılmasına yeterlidir. Görülmektedir ki kâr bir ekonomik faaliyetle ilişkilidir. Bu faaliyet üretim, dağıtım, toptan pazarlama, perakende pazarlama olabileceği gibi ustalığa dayanan tamirat, boya badana işi vs. de olabilir. Kâr bir ekonomik faaliyeti gerçekleştirmek için kullanılan- tüketilen ekonomik faktörlere ödenen meblağın toplamını aşan bir satış geliri veya iş yapma ücretiyle bağlantılıdır. Kâr gelirin harcamaları aşması durumunda ortaya çıkar. Klasik bir ekonomik faaliyette toprağa kira, emeğe ücret, borç alınan sermayeye faiz ödenir. Kâr ise girişimcinin toplam gelirden alacağı pay olarak görülür.

Kuşkusuz kâr yalnızca birden çok üretim faktörünün kullanılmasını gerektiren karmaşık ekonomik faaliyetlerle alâkalı bir kavram değildir. Çok daha basit ekonomik faaliyetler bile kâr ile ilişkilidir. Günlük, anlık ekonomik faaliyetler de kâr kavramıyla bağlıdır, bağlantılıdır. Devasa şirketler gibi günlük tadilat- tamirat işleriyle günlerini geçiren ustalar da kâr ile ilgilidirler ve kâr kavramını kendi işlerini, performanslarını değerlendirmede kullanırlar.

Günümüzde bu çalışmada söz konusu olanlar türünden ekonomik aktiviteler özel sektör ve özel işletmeler yanında kamu sektörü ve kamu işletmeleri tarafından da gerçekleştirilmektedir. Ancak, bu çalışmada ele alınan kâr kavramı daha çok özel sektörle ve özel firmalarla ilişkilidir. Başka bir deyişle çalışma kâr amacıyla kurulmuş olan kuruluşlarla ilgilidir ve tüm özel sektör kuruluşları bu niteliktedir (Wood, 2014, s. 10). Kamu sektörü ve kamu işletmelerinin özel sektördeki anlamıyla kâr ölçütü açısından değerlendirilip değerlendirilemeyeceği ise ayrı bir çalışma konusudur.

Bishop’a (2013, s. 201) göre kâr firmaların temel varoluş sebebidir. Özel şirketlerin başlıca amacı kâr etmektir. Kâr özel işletmelerin en önde gelen gayesidir (Scruton, 2007, s. 560). Bu bakışın yanlış olduğunu söylememiz elbette olanaksız. Bunun niçin böyle olduğunu kârın ekonomik fonksiyonlarına göz attığımızda daha iyi görürüz.

Çok önemli bir konu, yaşamsal bir ölçüt olmasına rağmen kârın ekonomik fonksiyonları üzerine nispeten az şey söylenmiş ve yazılmış olması şaşırtıcı bir durumdur. Bu konuda önemli bir yazıya atmış olan Türkkkan (1999, ss. 257-268) kârın dört fonksiyonu olduğunu söylemektedir. Bu fonksiyonlar birbirinden tamamen kopuk değildir, iç içe geçmektedir.

Her şeyden önce, “kâr bir başarı ölçütüdür” (Türkkkan, 1999, s. 267). Üretimde kullanılacak kaynaklar sonsuz olmadığından ve heba edilen kaynaklar çoğu zaman yenilenemeyeceğinden, iktisadi hayat yapılan her girişimin ne ölçüde başarılı olduğunun tespit edilmesini gerektirir. Kâr en başta gelen başarı kıstasıdır. Çünkü kâr bir sonuçtur. Bir ekonomik aktivitede kâr elde edebilmek için, ondan, kullanılan tüm üretim faktörlerine yapılan ödemeleri aşan miktarda gelir elde edilmelidir. Bunun için malların, istenilen zamanda, yerde ve kalitede üretilmesi ve tüketicinin ödemeyi uygun bulacağı bir fiyattan satılması gerekir. Piyasa ekonomisinde aynı alanda birçok üretici bulunduğu, yani piyasanın az veya çok ama mutlaka rekabetçi olduğu göz önüne alındığında bunun çok kolay olmadığı anlaşılır.

“Kâr bir etkinlik ölçüsüdür. Bir ekonomide kârlar ne kadar yüksekse prensip olarak kaynaklar da o ölçüde etkin kullanılıyor demektir” (Türkkkan, 1999, s. 267). Kaynakların etkin kullanılması hem bir bütün olarak tüm ekonomi hem de tek tek her işletme ve hatta her birey için çok önemlidir (Gwartney, Stroup, Lee ve Ferrarini, 2016, s. 40). Bir işletmenin kârının yüksek olması o işletmenin toplumda beğenilen, tercih edilen malları yine istenilen kalitede ürettiğinin ve bu üretimi en düşük maliyetle yaptığının bir göstergesidir.

“Kar bir yol göstericidir” (Türkkkan, 1999, s. 267-268). Kâr, ekonomik hayatta üretici ve girişimci açısından benzeri bulunmaz bir yol göstericidir, rehberdir. Girişimciler doğal olarak kâr oranlarının yüksek olduğu, diğer bir deyişle nispi kârlılığın yüksek olduğu alanlara yönelmeye meyleder. Bu yüzden, serbest piyasada kâr oranları zamanla eşitlenme eğilimindedir. Aslında bu müteşebbisler tarafından çok da istenen bir şey değildir, çünkü insan doğası gereği rekabet olmadan başarıya ulaşmayı sever. Kârlardaki eşitlenme eğilimi rekabetin yarattığı bir durumdur. Tüketiciler açısından bakıldığında da piyasada her alanda

birden çok mal/hizmet sunanın bulunması onların üreticiler ve satıcılar tarafından aldatılmasını önleyen ana etmendir.

“Kâr bir dinamizm ölçüsüdür” (Türkkan, 1999, s. 268; Gwartney, Stroup, Lee ve Ferrarini, 2016, ss. 40-41). Piyasa ekonomisinde uzun vadede kâr oranlarının aşağıya çekilmesine ve kâr hadlerini eşitleyen ve ekonomik toplumsal güçlerin işlemesine rağmen kısa vadede kâr hadleri arasında eşitsizliklerin olması ve genel olarak kârlılık oranlarının artması o ekonominin dinamizminin bir işareti olarak alınabilir. İnsanların çalışma, tüketme, tasarruf, yatırım, yenilik yapma, girişim yapma, rekabet etme gibi eğilimlerinin kuvvetli olduğu ekonomilerde, özellikle yeni iş alanları ortaya çıktığında veya mevcut alanlarda büyük etkinlik adımları atıldığında kârlılık oranları da yüksek olacaktır (Türkkan,1999, s. 268). Kârın en önemli özelliklerinden biri müteşebbisin eline geçecek bir gelir olması ve bu sayede girişimciyi harekete geçirecek bir müşevvik yaratmasıdır. Diğer üretim faktörlerinin gelirleri nispeten sabit olduğu hâlde, kâr değişkendir. Bu çerçevede, kâr oranlarının ve kâr gelirlerinin azalması girişimciliğin de çekiciliğini yitirmesine neden olur. Dolayısıyla, kâr imkânları müteşebbisleri ve onlar üzerinden tüm ekonomiyi dinamikleştirir, canlandırır ve hareketlendirir.

Piyasa ekonomisinde fiyat mekanizmasının iki taraflı bir otoyol gibi olduğu düşünülür (Gwartney, Stroup, Lee ve Ferrarini, 2016, s. 36). Otoyollarda hayat hiç durmaz. İnsanlar araçlarıyla sürekli akış halindedir. Ekonomik yaşamda fiyat mekanizması otoyolu ekonominin tüm aktörlerine, üreticilere, alıcılara ve satıcılara devamlı sinyaller gönderir, bilgiler taşır. Üreticiler, alıcılar ve satıcılar bunlara dayanarak üretme, alma ve satma kararlarını verirler. Kendilerini piyasa şartlarına uydururlar. Kâr da piyasa ekonomisinde fiyat sisteminin işleminde bir rol oynar. Orta ve uzun vadede piyasa ekonomisinde ekonomik aktörlerin, özellikle firmaların ne yapacaklarını belirlemede etkili olur.

Kârın tek başına değil zararla birlikte düşünülmesi gerekir. Kâr edilmesi zarar edilmediğini, kâr edilmemesi ise, büyük bir olasılıkla, firma dışardan sübvansede edilmiyor veya kaynaklarını yiyip bitirmiyorsa, zarar edildiğini gösterir. Kâr ve zarar bir paranın iki yüzü gibidir ve neyin, ne zaman, nasıl üretileceği hakkında rehberlik yapar, yol gösterir. Bir şirket kâr elde etmeden de üretim yapabilir, ekonomik faaliyet yürütebilir. Ancak, şirketler,

uzun vadede değer yaratmak için kâr elde etmek zorundadırlar. Bu olmazsa ya işi bırakmak ya da kaynakları başka bir iş koluna nakletmek zorunda kalırlar (Skousen, 2009, s. 88). Bu yüzden kâr işletmeler ve işletmeler üzerinden genel ekonomi için hayatî bir araç, ölçüt ve değerdir. İktisadi büyüme ancak şirketler kâr elde ettiği zaman gerçekleşir. Diğer koşullar sabit kalmak üzere, bir şirketin büyümesi aynı zamanda ekonominin büyümesi anlamına gelir. Başka bir deyişle, her ekonomide mikro çapta olduğu söylenebilecek büyümeler vardır. Bir araya gelen mikro büyümeler makro büyümeleri gerçekleştirir (Skousen, 2009, s. 91).

1.2 İŞLETME BİLİMİ, İŞLETMELER VE KÂR

Esasen iktisat ve işletme bilimlerinin birbirinden tamamen ayrı olup olmadığı veya ayrılıp ayrılamayacağı sonuca bağlanması olanaksız bir tartışma konusudur. Bazı yazarlara göre iktisat ve işletme disiplinlerini birbirinden ayırmak hem gereksiz hem de olanaksızdır. İşletme iktisadın bir yan veya alt dalıdır (Akın, 2010 b, s. 33). Bir bakıma iki dal aynıdır. Yalnızca biri konuyla teorik diğeri pratik olarak meşgul olmaktadır. Dolayısıyla bu iki alanın birbirinden tam olarak ayrılması mümkün görünmemektedir (Aktepe, 2016, s. 5). Başka bazı yazarlar ise işletmeyi ekonomiyle ilişkisi olsa da bağımsız bir akademik alan olarak görmeye meyillidir.

Gelişmiş ve kurumsallaşmış bir ekonomi, bir işletmeler bütünü olarak tanımlanabilir, okunabilir. Bu yüzden, ekonomilerle ilgili genel değerlendirmeler yapılırken başka etkenler yanında işletmelerin sayısına da bakılır. Hemen her yıl yeni kurulan veya kapanan, varlık alanından bir şekilde çıkan işletmelerin sayılarından ve oranlarıyla ilgili istatistikler hazırlanır. Yeni kurulan işletmelerin sayısının ortadan kalkan işletmelerin sayısından fazla olması ekonomide pozitif gelişmeler olduğunun bir işareti olarak alınır.

İşletme nedir? İşletme, Aktepe'ye (2016, s. 9) göre "Bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla üretim araçlarını kullanarak mal veya hizmet sunan ekonomik birimdir." Bu tanım işletmenin i) bireylerin ihtiyaçlarını karşılamaya yöneldiğini, ii) bireylerin ihtiyaçlarının

mal ve hizmetlerle karşılandığını, iii) bireylerin ihtiyaçlarını karşılayan malların, elbette, üretilmek ve/veya pazarlanmak yoluyla ihtiyaç sahiplerine ulaştırıldığını göstermektedir.

İşletmeler iktisat ilminin mikro iktisat dalı tarafından incelenir. Mikro iktisat bireyler yanında firmaların da ekonomik davranışlarını öngörmeye ve izah etmeye çalışır (Mercan, 2010, s. 67). Mikro iktisatta işletmeler bir tür kapalı sistem, yani kendinde başlayıp kendinde biten bir bütün olarak ele alınır. Firma içi durumlar ve ilişkiler çoğu zaman ihmal edilir. Bunlarla ilgili çalışmalar işletme bilimine bırakılır (Scruton, 2007, s. 255).

İşletme disiplini açısından ele alındığında, daha geniş bir çerçevede, işletmelerin şu özelliklerinin altı çizilebilir (Aktepe, 2016, ss. 29-30):

- i. İnsan ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik mal ve hizmetlerin sunulması,
- ii. Mal ve hizmet üretimi için üretim faktörlerinin uygun biçimde birleştirilmesi,
- iii. Her işletmenin mutlaka bir organizasyon olması,
- iv. İşletme organizasyonunun ekonomik nitelikli bir birim olması,
- v. İşletmede insanlar için ekonomik değer taşıyan ve yararlı mallar ve hizmetler üretilmesi,
- vi. İşletmenin teknik çalışmalar yapan bir birim olması,
- vii. İşletmenin kendi mensuplarının ihtiyaçlarını karşılamak yerine, başkalarının ihtiyaçlarını karşılamak için üretimde bulunması,
- viii. İşletmenin belli bir süre için veya bir süre kısıtlaması olmadan çalışması,
- ix. İşletmenin sahibinin tek kişi veya çok sayıda kişi olması,
- x. İşletmenin mülkiyetinin kamuya ait olabilmesi veya özele ait olabilmesi.

İşletmeler çeşitli şekillerde gruplandırılabilir. Çok bilinen ve kullanılan bir ayırım kamu şirketi-özel şirket ayrımıdır. Mülkiyet sahipliğine bağlı olarak kamu şirketlerinin özel şirketler anlamında işletme olup olmadığı tartışmaya açıktır. Bir diğer ayırım, şirket

yapısına göre yapılabilir. Bunlar şirketler hukukunda da belirtilen adi şirket, kolektif şirket, limited şirket, anonim şirket gibi şirketlerdir. Bir diğer ayırım sektörler üzerinden yapılabilir, mal üretim şirketleri ve hizmet üretim şirketleri gibi (Aktepe, 2016, ss. 64-66).

İşletmelerin çok ve kurumsallaşmış olması ekonomi için önemlidir. İşletme adı verilen ekonomik birimler sayesinde toplumdaki mal ve hizmet eksiklikleri giderilebilir ve daha verimli, zevkli ve çeşitli insani faaliyetler gerçekleştirilebilir. Adam Smith'den beridir zenginleşmenin kaynaklarından biri olarak görülen iş bölümü ve uzmanlaşmayı asıl mümkün kılan ve geliştiren şey de işletmedir (Aktepe, 2016, s. 36). Nitekim ülkeleri ekonomik bakımdan karşılaştırmak bir anlamda şirketleri karşılaştırmak anlamına gelmektedir. Şirketlerin piyasa değerleri bazen inanılmayacak kadar yüksek rakamlara ulaşabilmektedir. Bugün Apple, Amazon gibi şirketlerin piyasa değerinin birçok ülkenin GSYİH'sından büyük olduğu görülmektedir.

Aktepe'ye (2016, s. 80) göre işletmelerin üç genel amacı vardır: i) Kâr elde etmek veya varlıklarını artırmak, ii) sosyal sorumluluk, iii) süreklilik. Aslında bu amaçların son ikisinin yerine getirilmesinin tamamen veya büyük ölçüde ilk amacın gerçekleştirilmesine bağlı olduğu söylenebilir. Kâr elde etmeyen bir firma ne ayakta kalabilir (sürekliliğini sağlayabilir) ne de her hangi bir sosyal sorumluluğun altına girebilir.

Bu yüzden, işletmelerin kâr elde etmesi çok önemlidir. Bu noktaya zaten işletme tanımlarında da dikkat çekilmiştir. İktisat ders kitaplarında da aynı noktaya vurgu yapılmaktadır. Ertek (2012, s.139) bu hususu şöyle ifade etmektedir, “Ekonomi teorisine göre, firmaların mal ve hizmet üretimindeki temel amacı kâr maksimizasyonudur.” Skousen'e (2009, s. 87) göre de bir firma finansal olarak üç ihtimalle karşı karşıyadır: i) Firma kâr elde edebilir, ii) firma batabilir, iii) firma zarar edebilir. Başarılı şirketlerin çoğu zaman kâr elde ettiği bir gerçektir.

Bu durumda bir işletme için kârın ne olduğunun tanımlanması, açıklanması gerekir. Daha ayrıntılı açıklamalar ikinci bölümde yapılacaktır. Bu bölümde daha genel tanımlamalarla yetinilecektir. Kâr, çok genel olarak, giderlerle gelirler arasında gelirler lehine ortaya çıkan fark olarak tanımlanabilir. Ancak, gelirlerin niteliği kâr kavramını biraz daha açmayı gerektirir. Çünkü, işletmelerin gelirleri olağan ekonomik faaliyetleri yanında başka

yerlerden de gelebilir. Bu durum bizi ekonomik kâr, muhasebe kârı gibi kavramlara götürür.

Ekonomik kâr, bir firmanın toplam gelirlerinden açık ve örtülü (fırsat maliyeti) maliyetlerinin düşülmesiyle bulunur. Muhasebe kârı, bir firmanın toplam gelirlerinden açık maliyetlerin düşülmesiyle bulunur. Ekonomik kâr genellikle muhasebe kârından düşüktür (Mankiw, 2009, s. 270).

Mali anlamda kâr ile iktisadi anlamda kâr da birbirinden farklıdır. Mali açıdan, sermayenin payı faiz, emeğin karşılığı da ücret anlamına gelebilir. İktisadi açıdan kâr girişimcinin payını ifade eder. Bu bakımdan kâr diğer üretim faktörlerinin payı alındıktan sonra ortaya çıkan fazladır (Türkkan, 1999, s. 268). Muhasebe defterlerine yansıyan, ancak elde edilmemiş kârlar, örneğin stoklardaki değer artışı dolayısıyla doğan fakat mal satılmadığı için kazanılmamış kârlar muhasebe kârlarıdır (Seyidoğlu, 1999, s. 314). İşletme kârı ise firmanın normal faaliyetlerinden elde edilen kârdır ve faiz ödemelerini, taşınmaz mal işlemleri ve diğer işletme dışı faaliyetlerden doğan gelir ve giderleri kapsamaz (Seyidoğlu, 1999, s. 315).

Bir işletme ne zaman kâr eder? Bu, yanıtı basit bir sorudur. Bir firma ürününü veya hizmetini onların üretimi için katlandığı masraflardan daha yüksek bir fiyatla satarsa kâr elde eder. Tersisi olursa zarara girer (Skousen, 2009, s. 83).

Bu çalışma kârlılık üzerinde odaklandığı için işletmeleri değerlendirmede kârlılık öne çıkartılmaktadır. Ancak, işletmelerin performansını daha çok sayıda ölçütle değerlendirmek de olasıdır. Duygulu ve Pehlivan (2017, ss. 19-27) işletmelerin performans ölçütleri olarak verimlilik, kârlılık, etkinlik, yenilik, yeterlilik, ekonomiklik, dengeli büyüme, katılımcılık ve toplam kalite olarak dokuz ölçüt saymaktadır. Bunların hepsinin önemli olmasına karşın, kârlılık en somut ve genel kaniya göre ölçülmesi en kolay olan ölçüttür.

1.3 SİGORTA, SİGORTACILIK VE SİGORTA ÜRÜNLERİ

Gerek sigorta sektörü gerekse sigorta ürünleri, alanın uzmanı olmayanları şaşkırtacak kadar köklü ve geniştir. Hem çok eski zamanlara hem bugüne bakıldığında bu daha iyi görülebilmektedir.

1.3.1 Sigorta Kavramının Kökü ve Anlamı

Sigorta sözcüğünün kökleri Latinceye ve İtalyan diline gitmektedir. Sigorta İtalyan dilindeki “sicurta” kelimesinden gelmektedir (Seyidoğlu, 199, s. 536). Türkçede önce “sigcuriye”, “sikorta”, “sikurta”, “sikurita” ve “sigurta” sözcüklerinin kullanıldığı ve en sonunda Türkçe ses uyumunun ağır basmasıyla sigorta kelimesinin ortaya çıktığı görülmektedir (Kahya, 2010, s. 21).

Sigorta, kelime olarak, “güvence” anlamına gelmektedir (Uygun, 2018, s. 10). Kavram olarak sigorta ise insan yaşamında ortaya çıkması olası rizikoların bir sigortalı ile bir sigortalayan arasındaki sözleşmeye dayalı olarak giderilmesine yönelik bir ekonomik faaliyettir. İnsanlar belirsizlik ve risklerle dolu bir dünyada yaşamaktadırlar. Yaşamlarını sürdürebilmek için bu riskleri azaltmaya çalışırlar. Bu açıdan bakıldığında insanlık tarihi riskleri azaltmaya çalışma tarihi gibi görülebilir. (Bernstein, 2019). Sigorta işte bu riskleri azaltma ve gerçekleşen risklerin verdiği maddi zararları azaltma, yarattığı tahribatı giderme arayışı içinde doğmuş ve gelişmiştir.

1.3.2 Sigortacılığın Kısa Tarihi

Sigorta sektörünün zengin Batı ülkelerinde daha çok gelişmiş ve kurumsallaşmış olması, sigorta kurumunun ve sektörünün ilk defa, yalnızca ve tamamıyla Batı’da doğduğunun sanılmasına yol açmaktadır. Ancak, bu, insanî yaşamın doğasına aykırıdır. Güven arayışı şu veya bu topluma ve coğrafyaya özgü değil, tüm toplumlara ve coğrafyalara ait bir durumdur, özelliiktir. Çünkü dünyadaki insan yaşamına yönelik riskler bir yerde değil her yerededir.

Sigortacılığın ilk örnekleri Antik Çin ve Mısır'da belirmiştir. Kuşkusuz bu ilk adımlar bugünkülerin tıpkısının aynısı değildi, ilkel ve zayıftı, ama sektörün güdöleri ve arayışları temelde aynıydı. Yaklaşık olarak 5000 yıl önce, yani M.Ö. 3000'lerde Çinli tüccarlar bir risk azaltma yolu olarak mallarını tek değil birden çok gemiye yükleyerek naklediyorlardı. Yine M.Ö. 2000'li yıllarda Ortadoğu'nun Babilli tüccarları mallarını korumak için yollar aramışlardı. Tarihe kanun yapıcı olarak geçen Hamurabi'nin hukuk kodlarında tüccarların zararlarının telafi edilmesini amaçlayan Darmatha isimli bir sözleşme vardı ve bu sözleşme nakliyeciler arasında yürürlükteydi. Sonraki zamanlarda Romalılar örneğın Pön Savaşları boyunca deniz taşımacılığının uğradığı zararları karşılamak amacıyla sigorta fonları oluşturmuşlardı (Kahya, 2010, ss. 29-30).

Tarihi çok eskilere gitmekle beraber bugünkü anlamda sigortacılığın daha yakın zamanlarda biçimlendiğine kuşku yoktur. Modern sigortacılığın gelişimini 1250'li yıllardan itibaren izlemek olanaklıdır. Prim esaslı ilk sigorta Kuzey İtalya şehirlerinde göröldü. Bunlar Venedik, Floransa ve Cenova gibi şehirlerdi. Venedikliler 1250'lerin ortalarında korsanların deniz yoluyla taşınan mallarına zarar vermesine ve taşınan malın bozulmasına karşı zararın ödenmesinde sigorta etme yoluna başvurdu. Bilinen ilk sigorta sözleşmesi Santa Clara adlı gemideki yüklerin Cenova Limanı ile Mayorka arasındaki nakil esnasındaki güvenliğı için yapıldı (Orhaner, 2013, ss. 51-52). İlk sigorta şirketi de Cenova'da doğdu. İlk sigortacılık kanunu ise 1435'te çıkartılan Barcelona Kararnamesi'ydi.

Deniz yollarının keşfi ticaretin deniz aşırı mesafelere daha çok kolay uzanmasının ve dünya ekonomisinin gelişmesinin de yolunu açtı. Ticaretin alan, tür ve hacim olarak genişlemesi ise, doğal olarak, sigortacılığı teşvik etti. Sigortacılık deniz ve kara sigortacılığı olarak iki ana dal hâlinde büyüdü. İlk anonim sigorta şirketi 1663'te Paris'te kuruldu. İngiltere'nin ilk sigorta kanunu 1601 yılında çıkartıldı. Mal ve eşya sigortası 1710 yılında İngiltere'de, yangın sigortası 1786'da Fransa'da, ilk hayat sigortası 1807'de İtalya'da ortaya çıktı.

Otomobil sigortaları 1880'li yıllarda insanların hayatına girdi. Önceleri çok yavaş gelişen bu sigortacılık dalı, otomobillerin atlı arabaların yerini almasıyla 19. Yüzyılın başlarında hızla büyüdü. Hem konutlar hem işyerleri için sigorta yine İngiltere'de 1900'lü yıllarda

yaygınlaştı. Böylece sigorta türleri çoğaldı ve hayatın tüm alanlarına yayıldı (Orhaner, 2013, s. 52-53).

Sigortacılığın Türkiye’de gelişmesini de kısaca şu şekilde özetlenebilir: Sigorta benzeri uygulamalara Osmanlı’dan önce Anadolu Selçuklu Devleti’nde de vardı. Yağmaya uğrayan kervanların zararları tazmin ediliyordu. Bu tazmin masrafları devlet hazinesinden ve savaşlardan elde edilen ganimetlerden karşılanıyordu.

Batı’daki birçok kurum ve uygulama gibi sigortacılık da Osmanlı’ya yansdı. Osmanlı’da toplum içindeki küçük, mahalli dayanışma ve yardımlaşma sandıkları artan ihtiyaçlara cevap veremezdi ve veremedi. Batıdaki gibi bir sigorta kurumu ihtiyacı doğdu. Yabancı sermayenin ve yabancı işletmelerin Osmanlı piyasalarına girmesi de sigortacılığın başlamasını ve gelişmesini hızlandırdı (Kahya, 2010, s. 55). Osmanlı Devleti’nin gittikçe artan dış borçlarının ödenmesi meselesi de sigortacılığı bir şekilde ilgilendirmekte ve etkilemekteydi (Kahya, 2010, s. 57). Çünkü Osmanlı Devleti’ne hem içerden hem dışardan borç verenler bu kredileri faizleriyle birlikte tahsil etmeyi garanti altına alma arzusundaydı.

Zamanla Osmanlı Devleti’nde İngilizler, Fransızlar, İtalyanlar ve Almanlar sigorta faaliyetlerine başladı. Batı hayat tarzının, Batılı tüketim, giyinme alışkanlıklarının Türkiye’ye taşınması, İstanbul’da, özellikle Beyoğlu ve civarında, lüks eşya satan dükkanlar, lokantalar, tiyatrolar ortaya çıkmasına yol açtı. Batı tarzı eğitim kurumlarının yayılması da bu hayat tarzını teşvik etti. Ülkeye giren yabancı sermaye özellikle Beyoğlu civarında çok görünür bir hâl almaktaydı (Akbay, 2017, ss. 73-85).

Bu genel gelişmeler sigortacılık için zemin hazırlar veya mevcut zemini genişletirken, bazı olaylar da sigorta için ek teşvik yarattı. Beyoğlu’nda 1870’te çıkan büyük yangın toplumun daha müreffeh tabakasını ciddi biçimde etkiledi. Bu, yangın sigortası talebini artırdı. 500’den fazla büyük yapının tamamen yanması, 3000 kadar konut ve işyerinin harap olması ve çok sayıda insanın ölmesi sigortanın ne kadar önemli bir gereksinim olduğunu kanıtladı. Bu yüzden bazı yazarlar Pera Yangını’nı Osmanlı Devleti’nde sigorta şirketlerinin faaliyete geçmesinin bir bakıma başlangıcı olarak saymaktadır (Baştürk, Çakmak ve Demirtaş, 2017, s. 71).

1892’de Osmanlı Sigorta Şirket-i Umimiyesi kuruldu. Osmanlı kanun ve nizamlarına tâbi olması mecburiyetine rağmen, bu şirket umumun değil kendisinin çıkarlarıyla ilgiliydi. Süresi 30 sene olan şirketin imtiyaz müddeti 1910’da 99 seneye çıkartıldı. Osmanlı’da başka şirketler de tesis edildi. Biri 1912’de kurulan İhtiyat-ı Milli Hayat Sigorta Osmanlı Şirketi’dir. Deniz nakliyesi alanında çalışmak üzere kurulan bir şirket Merakib-i Sayire-i Bahriye-i Osmanlı Sigorta Şirketi’dir. Her türlü sigorta işlemi için kurulan bir şirket Milli Sigorta Anonim Şirket-i Umimiyesi’dir. 1916’da Türkiye Millî Sigorta Şirketi merkezi Viyana’da olan Phenix Sigorta Şirketi’nin de ortak olmasıyla kuruldu (Kahya, 2010, ss. 90-92).

Cumhuriyet’in ilan edilmesinden sonra sigortacılıkta önemli gelişmeler ve yenilikler oldu. En önemli gelişmelerden biri sigorta sözleşmelerinde Türk dilini kullanma koşulunun getirilmesiydi. Daha önce sigorta poliçeleri bazı Avrupa dillerinde hazırlanmaktaydı. 1924’ten itibaren poliçelerde İngilizce veya Fransızca değil Türkçe kullanılmaya başladı.

Cumhuriyetin hemen başlarında yeni sigorta şirketleri kuruldu ve sigorta mevzuatı da eksiklikleri giderilerek geliştirildi. 1924’te Milli Sigorta Şirketi, 1925’te Güneş Sigorta, Anadolu Sigorta ve Bozkurt Türkiye Umum Sigorta Şirketi kuruldu. Hukuk kulvarında Batılılaşma sigorta sektörünü de etkiledi. 1926’da yürürlüğe giren Ticaret Kanunu’yla birlikte sigortacılıkta yeni hükümler uygulanmaya başladı. Sonraki yıl doğrudan sigorta şirketlerini ilgilendiren bir kanun çıkartıldı: 1149 sayılı “Sigorta Şirketlerinin Teftiş ve Murâkabesi Hakkında Kanun”. Sigortacılık sektörü açısından çok önemli olan Milli Reasürans T.A.Ş. 1929’da Türkiye İş Bankası ve Milli Sigorta ortaklığı ile kurularak faaliyete başladı.

Sayıları artan ve 1932’de 40’a yaklaşan sigorta şirketleri 1939’da Ticaret Bakanlığı’na bağlandı. Ama bu şirketler arasında özel sermaye ile kurulmuş olan bir şirket yoktu. Özel sermayeli ilk sigorta şirketi 1942’de faaliyete geçen Doğan Sigorta oldu. 1950’de tek parti yönetiminden çok partili yönetime –yani demokrasiye- geçilmesi özel sigorta şirketlerinin ortaya çıkışını kolaylaştırdı. Bazıları hâlâ yaşayan diğer bazıları yok olan birçok şirket bu dönemde ortaya çıktı (Orhaner, 2013, ss. 157-158).

1959'da sigorta şirketlerinin denetimine ilişkin yeni bir kanun çıktı: 7397 Sayılı “Sigorta Şirketlerinin Murakabesi Hakkında Kanun”. Bu kanun ile 1927 tarihli denetime ilişkin kanun yürürlükten kalktı. 1950'den sonra tüm ekonomideki hızlı ve kapsamlı açılım sigorta sektöründe de boy gösterdi.

1961 Anayasasının yürürlüğe girmesinden sonra planlı kalkınmaya geçildi. 2000 yılına kadar beş yıllık planlarla ekonomiye biçim verilmek istendi. Bu dönemde bankacılık sektöründe de sigorta sektöründe de piyasa yeni girişler olmasına izin verilmedi. Sektördeki gelişmeler daha çok mevzuat gelişmesi ve yenilenmesi şeklinde ortaya çıktı. Bu yenilikler genellikle yönetmelikler düzeyinde boy gösterdi: 1965 tarihli “Sigorta Tetkik Kurulu ve Tasfiye Komiteleri Yönetmeliği”, 1968 tarihli “Sigorta Eksperleri Yönetmeliği”, 1973 tarihli “Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği Motorlu Taşıtlar Bürosu Yönetmeliği”.

Sigorta sektöründe yeni adımlar atılması 1982 Anayasası'ndan sonra da devam etti. Ekonomik büyümeye paralel olarak sektör genişler ve şirketler büyürken, mevzuat anlamında da bazı hamleler yapıldı. 1987'de 3379 Sayılı “Sigorta Murakabe Kanunu” çıkartıldı. 1988 ve 1989'da sigorta ve reasürans şirketlerinin kuruluş ve çalışmalarına ilişkin yönetmelikler çıkartıldı. 1987'de sigorta şirketleri Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'na bağlandı.

AB üyeliği yolundaki gelişmeler sigorta sektöründe AB mevzuatına uyum ve kısmî serbestleşme yolunda adımlar atılmasına yol açtı. Sigortalı ile sigortalayan arasındaki ilişkilerin tarafların iradesine bağlı olarak daha serbestçe belirlenmesi dönemi başladı. Birçok sigorta dalında serbest tarife sistemine geçildi. 1994 tarihli ve 4059 sayılı Hazine Müsteşarlığı Teşkilat Kanunu ile Sigortacılık Genel Müdürlüğü kuruldu. Bu genel müdürlük sigortacılık mevzuatının ve sigortacılığın gelişmesi ve sigortalıların korunması için tedbirler almakla ve bu tedbirleri uygulamakla görevlidir (Orhaner, 2013, s. 159).

Sigorta sektörüyle ilgili gelişmeler 2000'li yıllarda da devam etti. En önemli gelişmeler doğal afetlerle ve emeklilikle ilgili alanlarda gerçekleşti. 1999'daki büyük Marmara depremi doğal afetlere, özellikle depremlerin yaratacağı tahribatlara karşı sigortanın ne denli önemli olduğunu tüm ülkeye ve halka gösterdi. 2000 yılında deprem sigortası zorunlu

hâle getirildi ve Doğal Afet Sigortaları Kurumu (DASK) kuruldu. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de emeklilik sisteminin çökmesi ilk olarak Şili ve ABD’de başlamış olan Bireysel Emeklilik Sistemini (BES) gündeme getirdi. Böylece 7 Nisan “Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu” çıktı. Tarım sektörüne ilişkin olarak 14 Haziran 2005’te Tarım Sigortası Kanunu çıkartıldı.

2000’li yıllarda sigorta sektöründe kurumsallaşma ve mevzuat alanında da yeni adımlar atıldı. 3 Haziran 2007’de 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu çıkartıldı. Böylece 1959 tarihli ve 7397 sayılı Sigortacılık Murakabe Kanunu yürürlükten kalktı. 2008’de Sigorta Bilgi Merkezi, Sigorta Tahkim Komisyonu, Sigortacılık Eğitim Merkezi ve Güvence Hesabı faaliyete geçti (Kaya ve Kahya, 207, s. 44). Sonraki yıllarda Türkiye’de sigortacılık mevzuatının yönetmelikler alanında kapsamlı bir ilerleme gerçekleşti. 14 Temmuz 2007 ile 15 Mayıs 2019 arasında sigortacılık endüstrisiyle ilgili 39 yönetmelik çıkartıldı (Güvel ve Güvel, 2018, ss. 306-309).

1.3.3 Sigortacılığın Özü

İnsan yaşamı riskler ve belirsizliklerle doludur. Riskler, doğal, ekonomik, siyasal ve sosyal nitelikte olabilir. Bu riskler, gerçekleştiğinde, hafif hasar ve zarardan ağır hasar ve zarara doğru uzanan bir yelpazede insanlar için tehlikeler (rizikolar) yaratır. Ağır zarar durumlarında insanın yaşamını sürdürememesi olasılığı bile vardır. Bu yüzden tarih boyunca insanlar risklerin zararlarını azaltma arayışı içinde oldu. Sigorta bu arayışın en önemli sonuçlarından biri olarak doğdu (Kaya ve Kahya, 2017, s. 37).

İlk başlarda insanlar birbirini tanıyan ve birbirleriyle doğrudan sosyal ilişkisi olan kimseler arasındaki sosyal dayanışma ağlarıyla riskleri göğüslemeye çalıştı. Ulaşım ve iletişim olanaklarının artması, nüfusun büyümesi, nüfus kompozisyonunun çeşitlenmesi ve ekonominin gelişmesi zamanla bu ağları yetersiz kıldı. Doğal olarak yeni yol arayışları ortaya çıktı. Sigorta kurumu bu arayışların neticelerinden biriydi.

Sigorta içeriği bakımında nasıl tanımlanabilir? Nomer ve Yunak’a (2000, s. 14) göre “Sigorta, aynı türden tehlikelerle karşı karşıya olan kişilerin belirli bir miktar para ödemesi yoluyla toplanan tutarın, sadece tehlikenin gerçekleşmesi sonucu bilfiil zarara uğrayanların

zararını karşılamada kullanıldığı bir ekonomik düzenlemedir.” Diğer tanımlar da buna benzerdir, hemen hemen aynı noktaların altını çizmektedir. Bütün bu tanımların öğeleri ayrıştırıldığında ortaya şunlar çıkmaktadır:

- i. Aynı türden tehlikelerle karşılaşan insanlar. Bunlar sigortalı olacak kişilerdir. Aynı mesleği yapanlar, aynı işleri sürdürenler, aynı binalarda yaşayanlar vb. aynı tehlikelerle karşılaşma olasılığı bulunan kişilerdir.
- ii. Söz konusu tehlikeler manevî, psikolojik değil ekonomik olarak ölçülebilen hasarlar yaratmalıdır. Başka bir deyişle sigorta faaliyetlerinin kapsamına ekonomik olarak ölçülebilen şeyler girer, ekonomik olarak ölçülemeyen şeyler sigorta alanı dışındadır (Karaman, 2017 c, ss. 23-53).
- iii. Sigorta işleminde bir yanda risklere karşı güvence arayan sigortalılar diğer yanda bu güvencenin sağlanması hizmetini veren sigortalayan vardır.
- iv. Sigortalılar bir parasal prim karşılığında sigorta hizmeti kapsamına girerler.
- v. Sigortalıların ödediği primlerden oluşan fonlar, tehlikenin gerçekleşmesi sonucu maddi zarara uğrayanların zararlarının karşılanması için kullanılır.
- vi. Bütün bu öğeleriyle sigortacılık ekonomik bir faaliyettir.

Sigorta sektörü Büyük Sayılar Kanunu’na göre işler. Buna göre, sigortaya katılan insanların- işletmelerin sayısı arttıkça olası riskler için her katılımcının ödemesi gereken prim miktarı azalır. Sigortacılıkta istatistik ve olasılık hesaplarıyla sigorta işletmeciliği rasyonel bir şekilde organize edilir (Kaya ve Kahya, 2017, s. 38).

1.4 SİGORTANIN İŞLEVLERİ VE FAYDALARI

Sigorta sektörü ister gelişmiş olsun ister gelişmekte olsun her ülkede vardır. Büyüyen bir ekonomi bir sigorta sektörü yaratır ve sağlıklı işleyen bir sigorta sektöründen ciddi biçimde yararlanır. Bu yüzden sigortacılığın önemli işlevleri ve fonksiyonları vardır. Bunlar iki başlık altında incelenebilir: “Güvence ve riziko yönetimi işlevleri ve faydaları” ve “Ekonomik işlevleri ve faydaları” (Güvel ve Güvel, 2018, ss. 32-38; Duygulu ve Pehlivan,

2017, ss. 12-14). Bazı yazarlar sigortanın işlevlerini ve faydalarını “sigortacılığın makro işlevleri ve mikro işlevleri” başlığı altında ele almaktadır (Orhaner, 2013, ss. 40-46).

1.4.1 Sigortanın Güvence ve Riziko Yönetimi İşlevleri ve Yararları

İnsanlar hem günlük yaşamlarında hem de mesleki faaliyetlerinde kaza, hastalık, işsizlik, hırsızlık gibi rizikolarla karşı karşıya kalabilir. İşletmeler de bazı risklere sahiptir; yangın, hırsızlık, kaza işletmelerin en çok karşılaştığı risklerdir. Bunlar işletmelerin aktiflerinde kayıplar yaşanmasına yol açabilir. Bu yüzden gerek bireyler gerekse işletmeler karşılaştıkları rizikoları yönetmek ve kendilerini güvence altına almak isterler. Bunda sigorta en önemli rolü oynar (Karaman, 2017 b, s. 13). Dolayısıyla sigortanın güvence bakımından yedi işlevi olduğu söylenebilir:

- i. Sigorta kapsamlı bir dayanışma organizasyonudur. Sigorta bireylerin ve işletmelerin muhtemel kayıplarını, zararlarını, aynı riskle karşı karşıya gelebilecek kimselerden oluşan geniş bir topluluk içinde yer alan aktörler arasında paylaşım suretiyle güvencenin maliyetini azaltır ve hasarın daha tam olarak ve daha hızlı telafi edilmesini temin eder. Sigorta kurumu insanlık tarihinde güvence arayışını benzer etnik, kültürel, coğrafi özelliklere bağlı ve bağımlı olmaktan kurtararak genişletmiştir. Klasik imece kurumunun ve benzerlerinin yerini almıştır.
- ii. Sigorta toplumda güven yaratır ve güveni dalga dalga yayar. Olası rizikoların gerçekleşmesi durumuyla karşılaşan bireyler, aileler ve işletmeler güç duruma düşer. Yaşamını sürdürmekte, ayakta kalmakta zorlanır. Sigorta onlara destek olarak, yaşamlarının ve faaliyetlerinin istikrar, belirlilik kazanmasına katkıda bulunur. Böylece sosyal ve ekonomik çöküşü önler veya azaltır (Orhaner, 2013, s. 42).
- iii. Sigorta ekonomik aktörlerin teşebbüs gücünü besler. Her yeni ekonomik girişim çeşitli riskler içerir. Girişimcinin başarılı olacağının garantisi yoktur. Başarısız bir girişim, girişimciye çok pahalıya mal olabilir. Sigorta girişim maliyetini düşürerek girişimciyi daha cesur olmaya, daha rekabetçi kararlar almaya teşvik eder (Güvel ve

Güvel, 2018, s. 33). Ayrıca, girişimcinin sermayesinin daha büyük bir bölümünü yatırıma ayırmasını olanaklı hâle getirir.

- iv. Sigorta girişimcinin ihtiyaç duyduğu yatırım sermayesini daha ucuza bulmasına katkı yapar. Kredinin fiyatı faizdir. Kredi kaynağı olarak kullanılacak fonların genişlemesi kredi faizlerini düşürür. Kredi fonları artınca yatırım yapacak girişimci daha düşük faiz ödeyerek daha fazla krediye ulaşabilir.
- v. Sigorta mâlların fiyatlarını düşürür. Riskin yüksek olması girişimcileri malların fiyatlarını yüksek tutmaya teşvik eder. Riskin azaltılması ise tam tersini yapar, fiyatları aşağı çekmeyi özendirir. Böylece sigorta sayesinde mâlların fiyatları aşağı inmeye meyleder (Orhaner, 2013, s. 45). Bu da enflasyonu engeller.
- vi. Sigorta, sigortalıları ekonomik faaliyetlerinde daha tedbirli olmaya teşvik eder. Sigorta şirketleri bir sigortalama işlemi yapmadan önce risk değerlendirmesi gerçekleştirir. Risk olasılığı çok olan sigortalama işlemlerine girmez. Bu durum sigortadan yararlanmak isteyenleri riskleri sigorta şirketleri için kabul edilebilecek düzeye çekmek için tedbirler almaya iter. Bu yönde bir diğer teşvik, rizikonun gerçekleşmemesinin sigorta primini azaltma olanağı sağlamasından gelir. Bu yıl riziko gerçekleşmezse ertesi yıl aynı mal daha düşük primle sigorta ettirilebilir.

1.4.2 Sigortanın Ekonomik İşlevleri ve Yararları

Aslında sigortanın bir önceki kısımda belirtilen işlevleri ve yararları da genel olarak ekonomiyi ilgilendirir, etkiler. Ancak, sigortanın ekonomik işlevleri ve yararları açısından başka bazı noktalar da dile getirilebilir. Bunlar şöyle sıralanabilir:

- i. Sigorta toplumun tasarruflarını artırır. Sigorta şirketlerinin sigortalılardan topladığı primler hem kendi başına bir tasarruf havuzu oluşturur hem de tahvil, hisse senedi alımında kullanılarak tasarruf havuzlarına akar. Tasarruf miktarı ile kredi hacmi ve kredi hacmi ile yatırımlar arasında bir ilişki olduğundan sigorta tasarrufları artırır. Böylece ekonomik büyümeye katkı sağlar.

- ii. Sigorta iç ticareti de uluslararası ticareti de artırır. Sigorta hem ülke içinde ticareti ve hem de ülkeler arasında ticareti teşvik eder, kolaylaştırır. Sigorta sayesinde ekonomik aktörler birbirleriyle ekonomik ilişkilere daha sık ve daha kolay girer (Karaman, 2017 d, s. 60).
- iii. Sigorta sosyo-ekonomik çöküntüleri önler veya azaltır. Sigortalanmamış riskler, gerçekleştiklerinde bireyleri, aileleri ve işletmeleri sarsar, zor duruma düşürür. Bu zor durumlardan kaynaklanan sıkıntılar yayılarak başkalarını da etkiler. Bunların toplam etkisi büyük toplumsal çöküşlerdir. Sigorta bu tür çöküşleri ya tamamen önler veya etkilerini önemli ölçüde azaltır (Karaman, 2017 a, ss. 1-7).
- iv. Sigorta sektörü bir istihdam kaynağıdır. Sigorta şirketleri işlerini yapabilmek için eleman çalıştırmak zorundadır. Sektör iş arayanlar, çalışmak isteyenler için yeni bir iş kapısı açar. Sigorta şirketleri düzenli ücret ödeyerek çalışanlarının refahına katkıda bulunur.
- v. Sigorta devlet için bir vergi geliri kaynağıdır. Her ekonomik aktivite gibi sigortacılık faaliyetleri de vergilendirilir. Büyüyen bir sigorta sektörü ekonomide önemli bir vergi geliri kaynağı teşkil eder.
- vi. Sigorta kayıt dışı ekonomik faaliyetleri önler. Her ekonomik aktör olası riskleri azaltmak ister. Bunun için yapılacak en önemli şey sigortaya yönelmektir. Sigortalama işlemi ekonomik faaliyetin kaydedilmesi anlamına gelir. Böylece ekonomide kayıt dışı alan daralır ve kayıt dışılıktan kaynaklanan mahzurlar ve zararlar azalır (Orhaner, 2013, s. 44).

1.5 SİGORTA TÜRLERİNİN SINIFLANDIRILMASI

Sigorta kelimesi anlam bakımından çok geniş bir yelpazeye sahiptir. Bireylerin etrafındaki dış dünyada cereyan eden olaylara göre çok çeşitli anlamlar içerir. Gerek sigorta sektöründe uygulamalara gerekse gelişen ve değişen insan ihtiyaçlarına ve devletlerin uygulamalarına göre sigorta türü sınıflandırılmaları gerçekleştirilmektedir. Bu sınıflandırmalar hizmeti sunan kurumun kamu kurumu veya özel teşebbüs olmasına, sigorta ödemelerine, sigorta

ilişkinin kişinin hür iradesine bağlı olup olmadığına, sigortaya konu olan unsura, riziko kaynağına, sigorta işletmelerinin faaliyet alanlarına ve sigorta süresine bağlı olarak yapılabilmektedir.

En geniş ve en çok bilinen sınıflandırma sigorta hizmetini sunan kurumun kamu kurumu veya özel teşebbüs olmasına dayanarak yapılır. Bu ayrıma göre sigorta iki türe ayrılabilir: Özel sigortalar ve sosyal sigortalar.

Diğer bir temel sınıflandırma ise özel sigortaları altında yapılmaktadır. Türkiye’de ve dünyada sigortacılık sektöründe günümüzde en çok kabul gören uygulama sigorta şirketlerinin faaliyet kollarına göre ayrılmasıdır. Bu sınıflandırmaya göre de iki alt ana tür vardır. Bunlar hayat sigortaları ve hayat-dışı sigortalarıdır. 2007 yılında yürürlüğe giren 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu’nda da bu ayrımın keskin bir şekilde yapıldığı göze çarpmaktadır. Kanunda sigortacılık alanında faaliyet gösterecek olan şirketlerin hayat veya hayat-dışı sigorta gruplarından yalnızca bir tanesinde faaliyette bulunabileceği belirtilmektedir.

1.5.1 Sosyal Güvenliğin Sağlanması Bakımından Sigorta Türleri

Sosyal güvenliğin sağlanması bakımından sigorta, sosyal güvenlik sigortası ve özel sigorta olarak iki türe ayrılır.

1.5.1.1 Sosyal Güvenlik Sigortası

Sosyal güvenlik adı verilen sigorta hizmetleri genellikle devlet kurumları tarafından yürütülmektedir. Söz konusu hizmet, devletin vatandaşa verdiği hizmet olarak görülür. Bu sigortada amaç toplumun temel menfaatlerinin sağlanmasıdır. Sosyal güvenlik sigortası toplumun karşılaştığı çeşitli risklere karşı güvence sağlanabilmesi amacıyla devlet desteği ile uygulanan bir sigorta türüdür.

Çalışanların sigortalanması, işveren ve devlet tarafından finanse edilir. Devlet tarafından yürütülen bir sigorta uygulaması olması amacıyla kâr güdülü olmayan bir uygulamadır. Sigortanın genel çerçevesi ve şartları devlet tarafından çıkartılan yasalarla belirlenmektedir.

Bundan dolayı bağlayıcılığı vardır. Başka bir deyişle sosyal güvenlik sigortasına katılmak çalışanlar için zorunludur. Bir kişi bir yerde işe başlar başlamaz sigortası da yapılır.

Çalışanlar ve işverenlerden alınan primler karşılaşılan risklere ve risk çeşitlerine göre belirlenmez. Bu prim ücretleri meslek gruplarına, vergilendirmede uygulanan gelir gruplarına göre belirlenmektedir.

1.5.1.2 Özel Sigortalar

Sigortanın iki temel sınıflandırmasında yer alan sigorta türlerinden biri de özel sigortalardır. Bu sigortanın temel özelliği, sosyal sigortaların aksine, özel işletmeler tarafından sunulan bir sigorta hizmeti olmasıdır. Özel teşebbüs tarafından sunulan bir hizmet olması özel sigortanın kâr amacı güden bir faaliyet olduğu anlamına gelmektedir.

Özel sigortalar sosyal sigortalara göre çok daha fazla değişkenlik gösterir ve içinde canlı bir yaratıcılık barındırır. Amacının kâr elde etmek olması nedeniyle toplumdaki bireylerin farklı ihtiyaçlarına cevap verme ve hizmeti satın alan tarafları mutlu etmeyi amaçlama özelliğine sahiptir.

Özel sigortalar, gerçek veya tüzel kişilerin sigorta konusuyla ilgili olarak ileride karşı karşıya kalabileceği risklerden doğan maddi zararlara karşı kendilerini güvence altına almak amacıyla ihtiyari ya da zorunlu olarak satın aldıkları hizmet olarak tanımlanır (Kaya ve Kahya, 2017, s. 26). Özel sigortalar ve sosyal sigortalar arasındaki farkların anlaşılması özel sigortaların kavranmasını daha iyi sağlayacaktır.

Özel sigorta, sosyal sigortanın toplum çıkarlarını gözetmesinin aksine, bireylerin ve kurumların para ile ölçülebilen çıkarlarının güvence altına alınmasını sağlar ve isteğe bağlı bir sözleşme ile yürürlüğe girer. Sigortalının ödeyeceği prim tutarı sigorta konusunun yaratabileceği riskin oranına göre belirlenmektedir. Sigortanın süresi sözleşme ile belirlenir ve genelde bir yıldır. Sigorta eden hizmetinin devamını sigorta ettirenlerin ödedikleri primler ile sağlar ve kâr amacı güder. Sigorta sözleşmesi sigorta konusuna göre her dal için farklılık gösterir. Karşılıklı anlaşmaya bağlı ve özel sigorta hukukuna tabidir (Özbolat, 2010, s. 49).

1.5.2 Sigorta Ödemeleri Bakımından Sigortalar

Sigorta ödemeleri bakımından sigorta türleri ikiye ayrılmaktadır. Bunlar, sırasıyla, zarar sigortaları ve meblâğ sigortalarıdır. İki sigorta türünü birbirinden ayıran temel fark rizikonun gerçekleşme olasılığıdır. Zarar sigortalarında rizikonun gerçekleşip gerçekleşmeyeceği veya ne zaman gerçekleşeceği belli değildir. Bu açıdan bakıldığında zarar sigortaları faaliyet koluna göre yapılan ayırmadaki elementer sigortalara benzemektedir. Zarar sigortalarında riziko gerçekleştiğinde, eğer bu risk poliçede verilen teminatların kapsamına dâhilse, sözleşme şartları içinde sigortalının zararı tazmin edilir.

Meblağ sigortalarında, rizikonun gerçekleşme olasılığı kesindir. Bu nedenle riziko yerine olay terimi kullanılmaktadır. Olay gerçekleştiğinde, sigorta sözleşmesinde, belirtilen tutar sigortalıya ödenmektedir.

1.5.3 Sigorta İlişkinin Sigortalanan Kişinin Hür İradesine Dayanması ve Dayanmaması Bakımından Sigorta Türleri

Sigortalanan kişinin hür iradeye sahip olup olmamasına göre sigorta türleri ikiye ayrılmaktadır. Bu türler, yukarıda da değinildiği üzere, zorunlu sigortalar ve ihtiyari sigortalar olarak adlandırılmaktadır.

Zorunlu sigortalar genellikle sosyal sigortalar ile ilişkilendirilmektedir. Bu şekilde bağlantı kurulmasındaki temel sebep sosyal sigortalardaki ilişkinin kişilerin hür iradesinden bağımsız olarak gerçekleşmesidir. Sosyal Güvenlik Kurumu gibi kamu kurumları tarafından meslek gruplarını ve gelir dağılımlarını temel alan uygulamalar zorunlu sigortalara örnektir. Çoğu zaman zorunlu sigortaların sosyal sigortalar olduğu algısı olsa da bu ayrımın keskin ayırt edici çizgileri yoktur. Özel sigorta kapsamında ve özel teşebbüs tarafından hizmet olarak sunulan ve kamu otoriteleri tarafından zorunlu olarak yapılması yasalarca belirlenmiş olan sigorta ürünleri de mevcuttur. Trafik sigortası bu uygulamaya verilebilecek en iyi örnektir.

İhtiyari sigortalar, kişinin hür iradesine bağlı olan ve sözleşme şartlarının sigortalayan ve sigortalı arasında serbest şekilde belirlenebileceği sigorta türleridir.

1.5.4 Sigorta Konusuna Göre Sigorta Türleri

Sigorta konusuna göre, sigorta türleri üçe ayrılmaktadır. Bu sigorta türleri kişi sigortaları, mal sigortaları ve sorumluluk sigortalarıdır.

Kişi sigortalarında, isminden de anlaşılacağı üzere, sigortanın konusu şahıstır. Bireylerin hayatları ile ilgili riskleri güvence altına alan sigortalara hayat sigortası örnektir (Baştürk, Çakmak ve Demirtaş, 2017, s. 209). Hayat sigortasında, kişinin maddi değerinin ölçülmesinin mümkün olmaması nedeniyle, esas olarak sigorta sözleşmesinde belirtilen sigorta bedeli sigortalıya ödenir.

Mal sigortaları, bireylerin ve işletmelerin mal varlıklarının gerçekleşmesi muhtemel risklerin yaratacağı maddi zararlara karşı güvence altına alınmasıdır. Mal sigortalarının işleyişinin temelinde yatan düşünce sigorta bedelinin sigorta değerine eşit olmasıdır. Bu sayede eksik veya aşkın sigortanın ortaya çıkması engellenir. Sigortacı ve sigortalının mağduriyetinin önüne geçilir.

Sorumluluk sigortaları, sigorta ettirenin eylemleri sonucunda üçüncü şahısların karşı karşıya kaldığı maddi zararların ödenmesini sağlayan sigorta türüdür. Trafik sigorta, işveren sorumluluk sigortası buna örnek verilebilir.

1.5.5 Riziko Bakımından Sigorta Türleri

Riziko konumu bakımından sigorta türleri üçe ayrılır: Deniz sigortaları, kara sigortaları ve hava sigortaları. Deniz sigortaları, deniz yolunu kullanan araçlara ve nakliye işleminde deniz yolunu kullanan motorlu araçlara uygulanmaktadır. Kara sigortaları, karada meydana gelebilecek olan maddi zararlı hasarların sigortalıya ödenmesi için yapılan sigortalardır. Hava sigortaları uçakları, uçakların taşıdığı eşyaları ve uçak ile nakliye işlemlerini konu alan sigortalardır.

1.5.6 Sigorta Süresine Göre Sigorta Türleri

Sigorta süresine göre yapılan sigorta sözleşmeleri ikiye ayrılmaktadır. Birisi kısa süreli sigortalardır. Diğer ise uzun süreli sigortalardır. Süresi bir yıldan daha uzun olan hayat

sigortası ve bireysel emeklilik sigortası uzun süreli sigortalara örnektir. Sigortalılık süresi bir yıl veya altında olan seyahat sigortası, taşıt sigortası ise kısa süreli sigortaya örnek olarak verilebilir.

1.5.7 Sigorta İşletmelerinin Faaliyet Alanı Bakımından Sigorta Türleri

Türkiye’de ve dünyada sigorta sektörlerindeki en yaygın sınıflama, sigorta şirketlerinin faaliyet alanlarına göre ayrılmasıdır (Çipil, 2013, s. 105).

Hayat sigortalarının konusu insanlardır. İnsan hayatını ilgilendiren önemli olayların gerçekleşmesi durumunda sigortalıya veya vârislerine ödeme yapılan sigorta türüne hayat sigortası denmektedir. Hayat sigorta şirketleri de insan hayatını ilgilendiren önemli olayların gerçekleşmesi riskine teminat vermektedir (Kaya F, 2017, ss. 286-484).

1.6 ELEMENTER SİGORTA VE TÜRKİYE’DE SUNULAN SİGORTA TÜRLERİ

Ülkemizde özel sigorta sektöründe sunulmakta olan sigorta ürünleri 2007 tarihli ve 26579 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2007/ sayılı Sigorta Branşlarına İlişkin Tebliğ ile belirlenmiştir (Kaya F, 2017, ss. 286-484).

Bu Tebliğe göre hayat sigortası kendi içinde yedi alt ana gruba ayrılmaktadır:

- i. Hayat
- ii. Evlilik Sigortası- Doğum Sigortası
- iii. Yatırım Fonlu Sigortalar
- iv. Sermaye İtfa Sigortası
- v. Fonların Yönetimi İşlemi
- vi. Kaza
- vii. Hastalık/ Sağlık

Elementer sigortalarda, sigorta konusu, şahısların ve işletmelerin mal varlığıdır. Şahıslar ve işletmeler ortaya çıkması muhtemel risklerin mal varlıkları üzerinde yaratacağı maddi zararlara karşı tedbir almak isterler. Bundan dolayı sigortaya ihtiyaç duyarlar. Elementer sigorta branşlarında faaliyet gösteren şirketler bu türden hizmetler verir.

Hayat sigortası branşları gibi hayat dışı sigorta branşları da resmi mevzuat ile şu şekilde belirlenmiştir:

- i. Hastalık/ Sağlık
- ii. Kaza
- iii. Kara Araçları
- iv. Raylı Araçlar
- v. Hava Araçları
- vi. Su Araçları
- vii. Nakliyat
- viii. Yangın ve Doğal Afetler
- ix. Genel Zararlar
- x. Kara Araçları Sorumluluk
- xi. Hava Araçları Sorumluluk
- xii. Su Araçları Sorumluluk
- xiii. Genel Sorumluluk
- xiv. Kredi
- xv. Emniyet Suistimal
- xvi. Finansal Kayıplar

xvii. Hukuksal Koruma

xviii. Destek

Çalışmanın bu noktasında, önce Türkiye’de elementer sigorta sektörünün genel durumuna bakılacak, sonra tek tek her sigorta branşının durumuna daha yakından bakılacaktır.

Tablo 1. Hayat Dışı Sigorta Şirketlerinin Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasarlar

	TOPLAM BRÜT PRİM ÜRETİMİ	TOPLAM BRÜT ÖDENEN HASARLAR	PRİM DEĞİŞİM ORANI	HASAR DEĞİŞİM ORANI
2009	10.066.778.958,31	6.677.038.753,72	-	-
2010	11.527.859.515,78	6.864.176.039,65	%14,51	%2,80
2011	14.014.968.345,63	7.967.853.963,45	%21,57	%16,08
2012	16.691.748.794,91	9.165.186.803,95	%19,10	%15,03
2013	20.304.683.591,29	9.450.483.405,06	%21,65	%3,11
2014	22.017.197.943,14	10.925.389.647,87	%8,43	%15,61
2015	26.194.912.887,34	13.133.119.292,66	%18,97	%20,21
2016	34.322.746.759,95	15.166.323.676,29	%31,03	%15,48
2017	38.320.333.179,47	18.416.837.974,73	%11,65	%21,43

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler

Tabloda görülüşü üzere 2009 yılında elementer sigorta sektörünün toplam prim üretim hacmi 10 milyar TL iken bu tutar 2017 itibariyle 38 Milyar TL’nin üzerine tırmanmıştır. Söz konusu tutarlar hayat dışı alanlarda faaliyet gösteren şirketlerin toplam üretim tutarlarına aittir. 2009 yılında 6.667 milyon TL olan brüt ödenen hasarların toplamı 2017 itibariyle 18.416 milyon TL’ye ulaşmıştır.

Elementer sigorta türlerinin her biriyle ilgili aşağıda aktarılan bilgiler bu branşlardaki durumun daha iyi görülmesini sağlamaktadır.

1.6.1 Hastalık/ Sağlık Sigortası

Hastalık/sağlık ana branşı altında üç sigorta çeşidi mevcuttur. Bu sigorta çeşitleri hastalık sigortası, sağlık sigortası ve seyahat sağlık sigortasıdır.

Hastalık ve sağlık sigortaları kişilerin hastalanmaları veya herhangi bir kaza sonucunda yaralanmaları halinde tedavi masraflarını poliçede belirlenmiş şartlara göre karşılayan sigorta türüdür.

Seyahat sağlık sigortası, yurtdışından ülkemize gelen veya yurtdışına çıkan kişilerin seyahatleri süresince karşılaşılabilecekleri risklerin doğurabileceği maddi zararlara karşı güvence veren sigorta türüdür.

Tablo 2. Hastalık/ Sağlık Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasarlar

	TOPLAM BRÜT PRİM ÜRETİMİ	TOPLAM BRÜT ÖDENEN HASARLAR	PRİM DEĞİŞİM ORANI	HASAR DEĞİŞİM ORANI
2009	1.087.443.459,85	937.728.145,55	-	-
2010	1.374.192.440,76	1.053.037.906,14	%26,37	%12,30
2011	1.645.613.456,02	1.188.891.428,34	%19,75	%12,90
2012	1.939.745.462,77	1.343.067.695,26	%17,87	%12,97
2013	2.125.193.515,60	1.483.555.742,26	%9,56	%10,46
2014	2.470.704.481,04	1.624.117.245,34	%16,26	%9,47
2015	2.868.780.294,37	1.940.487.956,43	%16,11	%19,48
2016	3.446.934.636,39	2.339.596.258,74	%20,15	%20,57
2017	4.067.593.652,23	2.678.942.257,48	%18,01	%14,50

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler

Hayat dışı sigorta şirketleri tarafından hastalık/ sağlık sigortasında üretilen primlerin toplam tutarı 2017 sonu itibarıyla 4.067 milyar TL üzerine çıkmıştır. Aynı dönemde hayat dışı sigorta şirketleri tarafından ödenen brüt hasarların toplam tutar ise 2.678 milyar TL'yi aşmıştır.

1.6.2 Kaza Sigortası

Kaza sigortası, konusunu beklenmedik ve ani riskler oluşturmaktadır. Alt branşlar ise karayolları yolcu taşıma, zorunlu koltuk ferdi kaza, uçak yolcu kaza sigortası ve ferdi kaza sigortasıdır.

Tablo 3. Kaza Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasarlar

	TOPLAM BRÜT PRİM ÜRETİMİ	TOPLAM BRÜT ÖDENEN HASARLAR	PRİM DEĞİŞİM ORANI	HASAR DEĞİŞİM ORANI
2009	454.972.970,83	79.761.439,88	-	-
2010	508.347.610,55	87.205.921,80	%11,73	%9,33
2011	551.729.970,88	93.175.486,42	%8,53	%6,85
2012	540.388.782,94	123.690.716,17	-%2,06	%32,75
2013	703.250.431,08	122.622.092,70	%30,14	-%0,86
2014	800.473.962,91	127.890.975,93	%13,82	%4,30
2015	848.865.907,46	111.239.688,80	%6,05	-%13,02
2016	1.084.661.011,24	137.249.022,99	%27,78	%23,38
2017	1.225.255.464,82	175.265.288,90	%12,96	%27,70

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler

Hayat dışı sigorta şirketleri tarafından kaza sigortasında üretilen primlerin toplam tutarı 2017 sonu itibariyle 1.225 milyon TL üzerine çıkmıştır. Aynı dönemde hayat dışı sigorta şirketleri tarafından ödenen brüt hasarların toplam tutar ise 175.265 bin TL'nin üzerine çıkmıştır.

1.6.3 Kara Araçları Sigortası

Kara araçları branşları toplum içinde genellikle kasko sigortası olarak bilinmektedir. Kasko sigortası branşı ülkemizde de dünyada da en çok satın alınan sigorta hizmetlerindedir.

Kasko sigortasının konusu sigortalı aracın kazaya uğrama, çalınma, yanma ve vapurla taşınması sırasında karşılaştığı risklerdir. Kasko sigorta kapsamına şahıs otomobilleri, taksiler, dolmuşlar, minibüsler, otobüsler ve diğer motorlu kara taşıtları girmektedir.

Kasko sigortası kendi içinde de barındırdığı teminatlar bakımından ikiye ayrılmaktadır. Bunlar tam kasko ve kısmî kasko olarak ifade edilir.

Tablo 4. Kara Araçları Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasar

	TOPLAM BRÜT PRİM ÜRETİMİ	TOPLAM BRÜT ÖDENEN HASARLAR	PRİM DEĞİŞİM ORANI	HASAR DEĞİŞİM ORANI
2009	2.632.269.343,00	2.446.060.188,16	-	-
2010	3.116.701.275,22	2.391.128.426,03	%18,40	-%2,25
2011	3.787.527.875,54	2.788.822.084,47	%21,52	%16,63
2012	4.533.999.441,37	3.155.727.447,76	%19,71	%13,16
2013	5.026.029.417,11	2.963.523.412,76	%10,85	-%6,09
2014	5.085.932.681,51	3.071.547.564,79	%1,19	%3,65
2015	5.539.860.038,96	3.602.501.945,57	%8,93	%17,29
2016	6.134.624.715,76	3.976.616.975,01	%10,74	%10,38
2017	6.916.052.730,34	4.856.117.214,30	%12,74	%22,12

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler

Kara araçları sigortası, kara araçları sorumluluk sigortasından sonra en yüksek prim üretimi hacmine ulaşan sigorta ürünüdür. 2009 yılında 2.632 milyon TL olan prim üretim tutarı 2017 yılında 6.916 milyon TL'ye ulaşmıştır. 2009 yılında 2.446 milyon TL olan ödenen brüt hasar tutarı ise 2017 yılına gelindiğinde 4.856 milyon TL'ye ulaşmıştır.

1.6.4 Raylı Araçlar Sigortası

Raylı araçlar sigortası, raylı araçların karşılaşılabileceği riskleri konu alır. Raylı araçlar kapsamına girenler tren, tramvay, metro gibi araçlardır. Prim üretimi bakımından çok aktif olmayan bir sigorta branşıdır.

Tablo 5. Raylı Araçlar Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasar

	TOPLAM BRÜT PRİM ÜRETİMİ	TOPLAM BRÜT ÖDENEN HASARLAR	PRİM DEĞİŞİM ORANI	HASAR DEĞİŞİM ORANI
2009	152.924,56	171.467,00	-	-
2010	680.829,39	0,00	%345,21	-%100,00
2011	817.288,67	321.912,00	%20,04	-
2012	256.941,57	1.782.207,35	-%68,56	%453,63
2013	5.286,00	165.093,00	-%97,94	-%90,74
2014	10.586,08	0,00	%100,27	-%100,00
2015	16.834,69	0,00	%59,03	-
2016	11.068,00	0,00	-%34,25	-
2017	11.068,00	442,59	%0,00	-

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler

Hayat dışı sigorta şirketleri tarafından raylı araçlar üretilen primlerin toplam tutarı 2017 sonu itibariyle 11.068 TL olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde hayat dışı sigorta şirketleri tarafından ödenen brüt hasarların toplam tutar ise 442,59 TL olarak gerçekleşmiştir.

1.6.5 Hava Araçları Sigortası

Hava araçları sigortası, uçaklar ve helikopter gibi araçların sigortalanmasıdır. Hava araçları sigortasındaki prim hacmi diğer branşlara göre nispeten geridedir.

Tablo 6. Hava Araçları Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasarlar

	TOPLAM BRÜT PRİM ÜRETİMİ	TOPLAM BRÜT ÖDENEN HASARLAR	PRİM DEĞİŞİM ORANI	HASAR DEĞİŞİM ORANI
2009	57.327.385,29	24.970.810,51	-	-
2010	47.498.032,55	6.709.123,70	-%17,15	-%73,13
2011	69.392.164,65	30.274.978,98	%46,09	%351,25
2012	50.337.119,42	20.672.708,75	-%27,46	-%31,72
2013	41.755.849,62	78.778.967,44	-%17,05	%281,08
2014	58.724.203,23	27.430.485,90	%40,64	-%65,18
2015	75.334.337,55	36.604.977,75	%28,28	%33,45
2016	105.544.387,32	56.911.715,99	%40,10	%55,48
2017	114.153.481,44	295.990.581,86	%8,16	%420,09

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler

Hava araçları sigortası branşında, sigorta şirketleri tarafından yazılan prim tutarının 2017 yılı sonunda 114.153 milyon TL'ye ulaştığı görülmektedir. Brüt ödenen hasarların tutarının ise 2017 sonunda 295.990 milyon TL'ye çıktığı görülmektedir.

1.6.6 Su Araçları Sigortası

Su araçları sigortası, deniz ve okyanuslarda faaliyet gösteren her türlü gemi, vapur ve diğer çeşitli su araçlarının sigortalanması ile ilgilidir. Prim hacmi bakımından hava araçları ve su araçları sigortası branşlarından daha aktif görünmektedir.

Tablo 7. Su Araçları Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasarlar

	TOPLAM BRÜT PRİM ÜRETİMİ	TOPLAM BRÜT ÖDENEN HASARLAR	PRİM DEĞİŞİM ORANI	HASAR DEĞİŞİM ORANI
2009	112.531.352,30	59.168.765,35	-	-
2010	107.863.974,94	54.077.870,76	-%4,15	-%8,60
2011	122.273.307,83	50.443.670,10	%13,36	-%6,72
2012	133.166.491,84	62.435.661,39	%8,91	%23,77
2013	139.916.315,99	71.261.133,24	%5,07	%14,14
2014	140.455.544,67	126.084.770,84	%0,39	%76,93
2015	176.889.835,87	96.177.825,23	%25,94	-%23,72
2016	177.523.623,58	107.058.953,01	%0,36	%11,31
2017	218.148.438,87	155.562.321,27	%22,88	%45,31

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler

Su araçları sigortası branşında, hayat dışı sigorta şirketleri tarafından yazılan brüt prim tutarı 2017 sonu itibariyle 218.148 bin TL'ye ulaşmıştır. Hayat dışı sigorta şirketleri tarafından brüt ödenen hasar tutarı ise 2017 sonunda 155.321 bin TL'ye ulaşmıştır.

1.6.7 Nakliyat Sigortası

Nakliyat sigortası, kara, deniz, havayolu veya deniz yolu ile taşınan her türlü mâlın nakliye sırasında karşılaşılabileceği risklere karşı korunmasını konu alır.

Tablo 8. Nakliyat Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasarlar

	TOPLAM BRÜT PRİM ÜRETİMİ	TOPLAM BRÜT ÖDENEN HASARLAR	PRİM DEĞİŞİM ORANI	HASAR DEĞİŞİM ORANI
2009	258.431.178,21	103.492.699,44	-	-
2010	298.603.361,00	92.412.943,74	%15,54	-%10,71
2011	358.509.903,03	103.387.412,70	%20,06	%11,88
2012	377.880.680,60	120.121.529,66	%5,40	%16,19
2013	415.936.500,66	164.117.905,30	%10,07	%36,63
2014	488.838.364,08	161.919.256,88	%17,53	-%1,34
2015	533.952.267,46	158.484.373,13	%9,23	-%2,12
2016	549.455.623,46	177.527.784,33	%2,90	%12,02
2017	651.957.892,94	245.579.653,24	%18,66	%38,33

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler

Nakliyat sigortası, hayat dışı sigorta şirketleri tarafından yazılan brüt prim tutarı 2017 sonu itibariyle 651.957 bin TL'ye ulaşmıştır. Hayat dışı sigorta şirketleri tarafından brüt ödenen hasar tutarı ise 2017 sonunda 245.579 bin TL'ye ulaşmıştır.

1.6.8 Yangın ve Doğal Afetler Sigortası

Yangın ve doğal afetler sigortası iki biçimde ele alınmaktadır. Yangın sigortası mülklerde, işletmelerde, canlı hayvanlarda yangın sonrası meydana gelen hasarların karşılanmasını konu alır. Doğal afetler sigortası zorunlu deprem sigortası haricinde kalan ihtiyari deprem, nükleer enerji, patlama gibi durumlarda meydana gelen hasarların karşılanmasını konu alır.

Tablo 9. Yangın ve Doğal Afetler Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasarlar

	TOPLAM BRÜT PRİM ÜRETİMİ	TOPLAM BRÜT ÖDENEN HASARLAR	PRİM DEĞİŞİM ORANI	HASAR DEĞİŞİM ORANI
2009	1.911.150.461,64	866.538.699,22	-	-
2010	1.980.079.977,09	830.497.412,34	%3,61	-%4,16
2011	2.309.587.995,91	786.210.754,63	%16,64	-%5,33
2012	2.645.854.019,67	1.066.627.555,64	%14,56	%35,67
2013	3.324.958.239,42	889.942.435,59	%25,67	-%16,56
2014	3.845.669.450,13	1.080.995.744,48	%15,66	%21,47
2015	4.383.030.751,78	1.466.437.083,67	%13,97	%35,66
2016	4.827.904.007,07	1.278.822.711,35	%10,15	-%12,79
2017	5.745.958.843,12	1.849.343.459,45	%19,02	%44,61

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler

Yangın ve doğal afetler sigortası branşında, hayat dışı sigorta şirketleri tarafından yazılan brüt prim tutarı 2017 sonu itibariyle 5.745.958 bin TL'ye ulaşmıştır. Hayat dışı sigorta şirketleri tarafından brüt ödenen hasar tutarı ise 2017 sonunda 1.849.343 bin TL'ye ulaşmıştır.

1.6.9 Genel Zararlar Sigortası

Genel zararlar sigortası sigortalının karşılaştığı risklerden meydana gelen hasarların karşılanmasını konu alır. İsmi de belirttiği üzere alana geniştir. Cam kırılması, hırsızlık, makine kırılması, tarımsal alanlarda meydana gelen zararların güvence altına alınmasını konu edinir.

Tablo 10. Genel Zararlar Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasarlar

	TOPLAM BRÜT PRİM ÜRETİMİ	TOPLAM BRÜT ÖDENEN HASARLAR	PRİM DEĞİŞİM ORANI	HASAR DEĞİŞİM ORANI
2009	904.312.572,87	383.616.200,57	-	-
2010	993.253.148,43	434.369.812,51	%9,84	%13,23
2011	1.473.838.633,00	498.143.274,78	%48,38	%14,68
2012	1.743.774.657,45	575.407.533,32	%18,32	%15,51
2013	2.186.745.913,45	675.844.672,83	%25,40	%17,45
2014	2.429.291.633,24	760.421.756,93	%11,09	%12,51
2015	2.977.219.781,72	993.467.066,65	%22,56	%30,65
2016	3.498.930.753,07	1.086.244.786,99	%17,52	%9,34
2017	4.355.450.377,04	1.162.432.324,93	%24,48	%7,01

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler

Genel zararlar sigortası branşında, hayat dışı sigorta şirketleri tarafından yazılan brüt prim tutarı 2017 sonu itibariyle 4.355.450 bin TL'ye ulaşmıştır. Hayat dışı sigorta şirketleri tarafından brüt ödenen hasar tutarı ise 2017 sonunda 1.162.432 bin TL'ye ulaşmıştır.

1.6.10 Kara Araçları Sorumluluk Sigortası

Kara araçları sorumluluk sigortası ülkemizde prim üretiminde başı çeken sigorta branşıdır. Devlet tarafından zorunlu olarak yaptırılması kararlaştırılmış olan karayolları motorlu araçlar zorunlu mali sorumluluk (trafik) sigortasını kapsar.

Tablo 11. Kara Araçları Sor. Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasarlar

	TOPLAM BRÜT PRİM ÜRETİMİ	TOPLAM BRÜT ÖDENEN HASARLAR	PRİM DEĞİŞİM ORANI	HASAR DEĞİŞİM ORANI
2009	2.203.110.187,00	1.647.396.604,87	-	-
2010	2.546.068.101,70	1.835.718.264,85	%15,57	%11,43
2011	2.975.497.415,86	2.269.245.111,95	%16,87	%23,62
2012	3.937.870.268,31	2.510.887.536,11	%32,34	%10,65
2013	5.385.176.363,95	2.712.444.121,96	%36,75	%8,03
2014	5.530.430.413,83	3.612.860.823,04	%2,70	%33,20
2015	7.354.055.202,15	4.271.032.941,19	%32,97	%18,22
2016	12.967.832.339,67	5.402.086.287,25	%76,34	%26,48
2017	13.064.549.200,36	6.415.016.532,29	%0,75	%18,75

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler

Kara araçları sorumluluk sigortası branşında, hayat dışı sigorta şirketleri tarafından yazılan brüt prim tutarı 2017 sonu itibariyle 13.064.549 bin TL'ye ulaşmıştır. Hayat dışı sigorta şirketleri tarafından brüt ödenen hasar tutarı ise 2017 sonunda 6.415.016 bin TL'ye ulaşmıştır.

1.6.11 Hava Araçları Sorumluluk Sigortası

Hava araçları sorumluluk sigortası, uçak ve helikopter gibi tüm motorlu hava araçlarının üçüncü kişilere verdiği zararların karşılanması amacıyla uygulanan bir sigorta türüdür.

Tablo 12. Hava Araçları Sor. Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasarlar

	TOPLAM BRÜT PRİM ÜRETİMİ	TOPLAM BRÜT ÖDENEN HASARLAR	PRİM DEĞİŞİM ORANI	HASAR DEĞİŞİM ORANI
2009	47.104.204,69	4.178.595,17	-	-
2010	50.256.018,02	4.428.338,10	%6,69	%5,98
2011	74.821.776,41	30.304.209,20	%48,88	%584,32
2012	78.766.956,86	10.064.155,51	%5,27	-%66,79
2013	69.721.106,57	15.739.890,18	-%11,48	%56,40
2014	92.765.288,46	19.832.300,37	%33,05	%26,00
2015	123.098.713,76	13.818.302,66	%32,70	-%30,32
2016	120.857.501,26	13.870.559,06	-%1,82	%0,38
2017	131.775.216,61	44.007.082,58	%9,03	%217,27

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler

Hava araçları sorumluluk sigortası branşında, hayat dışı sigorta şirketleri tarafından yazılan brüt prim tutarı 2017 sonu itibariyle 131.775 bin TL'ye ulaşmıştır. Hayat dışı sigorta şirketleri tarafından brüt ödenen hasar tutarı ise 2017 sonunda 44.007 bin TL'ye ulaşmıştır.

1.6.12 Su Araçları Sorumluluk Sigortası

Su araçları sorumluluk sigortası, gemiler, vapurlar ve her türlü motorlu su araçlarının verdiği zarar sonucunda karşı tarafın zararlarının karşılanması amacıyla uygulanan bir sigorta türüdür.

Tablo 13. Su Araçları Sor. Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasarlar

	TOPLAM BRÜT PRİM ÜRETİMİ	TOPLAM BRÜT ÖDENEN HASARLAR	PRİM DEĞİŞİM ORANI	HASAR DEĞİŞİM ORANI
2009	374.488,40	21.477,60	-	-
2010	544.020,70	102.841,41	%45,27	%378,83
2011	261.365,61	52.608,81	-%51,96	-%48,84
2012	438.040,12	403.270,56	%67,60	%666,55
2013	1.675.495,95	65.117,85	%282,50	-%83,85
2014	9.409.070,26	1.791.720,06	%461,57	%2.651,50
2015	16.758.157,45	5.254.095,02	%78,11	%193,24
2016	22.117.064,05	3.130.146,28	%31,98	-%40,42
2017	26.402.167,03	6.462.675,79	%19,37	%106,47

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler

Su araçları sorumluluk sigortası branşında, hayat dışı sigorta şirketleri tarafından yazılan brüt prim tutarı 2017 sonu itibariyle 26.402 bin TL'ye ulaşmıştır. Hayat dışı sigorta şirketleri tarafından brüt ödenen hasar tutarı ise 2017 sonunda 6.462 bin TL'ye ulaşmıştır.

1.6.13 Genel Sorumluluk Sigortası

Genel sorumluluk sigortası, sigortalının fiili hareketlerinden üçüncü şahısların zarar görmesi halinde sigortalı adına maddî zararların karşılanmasını konu alan sigorta türüdür.

Tablo 14. Genel Sorumluluk Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasarlar

	TOPLAM BRÜT PRİM ÜRETİMİ	TOPLAM BRÜT ÖDENEN HASARLAR	PRİM DEĞİŞİM ORANI	HASAR DEĞİŞİM ORANI
2009	251.164.771,94	52.889.963,80	-	-
2010	327.470.531,44	59.248.763,25	%30,38	%12,02
2011	386.298.246,55	93.899.819,56	%17,96	%58,48
2012	420.117.860,00	117.276.525,38	%8,75	%24,90
2013	508.127.773,82	146.531.735,15	%20,95	%24,95
2014	634.413.458,76	202.395.561,62	%24,85	%38,12
2015	757.507.764,96	249.269.157,51	%19,40	%23,16
2016	816.065.380,75	243.954.840,48	%7,73	%2,13
2017	1.027.710.602,53	289.555.099,05	%25,93	%18,69

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler

Genel sorumluluk sigortası branşında, hayat dışı sigorta şirketleri tarafından yazılan brüt prim tutarı 2017 sonu itibariyle 1.027.710 bin TL'ye ulaşmıştır. Hayat dışı sigorta şirketleri tarafından brüt ödenen hasar tutarı ise 2017 sonunda 289.555 bin TL'ye ulaşmıştır.

1.6.14 Kredi Sigortası

Kredi sigortası, sigortalının yaptığı satışlara ilişkin olarak aldığı faturalardan kaynaklanan bedelleri temin edememesi durumunda sigortalının zararını karşılamayı konu alır.

Tablo 15. Kredi Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasarlar

	TOPLAM BRÜT PRİM ÜRETİMİ	TOPLAM BRÜT ÖDENEN HASARLAR	PRİM DEĞİŞİM ORANI	HASAR DEĞİŞİM ORANI
2009	27.711.706,74	61.859.502,28	-	-
2010	31.847.583,35	4.980.824,14	%14,92	-%91,95
2011	51.265.677,18	4.387.052,44	%60,97	-%11,92
2012	74.072.354,83	28.444.393,75	%44,49	%548,37
2013	106.601.437,83	56.803.679,98	%43,92	%99,70
2014	138.958.449,98	79.226.068,69	%30,35	%39,47
2015	185.239.276,00	134.512.862,69	%33,31	%69,78
2016	171.623.321,06	237.928.192,13	-%7,35	%76,88
2017	173.718.082,93	99.107.560,85	%1,22	-%58,35

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler

Kredi sigortası branşında, hayat dışı sigorta şirketleri tarafından yazılan brüt prim tutarı 2017 sonu itibariyle 173.718 bin TL'ye ulaşmıştır. Hayat dışı sigorta şirketleri tarafından brüt ödenen hasar tutarı ise 2017 sonunda 99.107 bin TL olmuştur.

1.6.15 Emniyeti Suistimal/ Kefalet Sigortası

Emniyeti suiistimal/ kefalet sigortası, işyerinde çalışan ve işveren arasında iş ilişkisi sürecinde oluşan hasarların karşılanmasını konu alan sigorta türüdür.

Tablo 16. Emniyeti Suistimal Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasarlar

	TOPLAM BRÜT PRİM ÜRETİMİ	TOPLAM BRÜT ÖDENEN HASARLAR	PRİM DEĞİŞİM ORANI	HASAR DEĞİŞİM ORANI
2009	16.641.818,87	2.915.490,75	-	-
2010	16.441.179,11	1.449.901,17	-%1,21	-%50,27
2011	12.334.896,65	6.770.901,61	-%24,98	%366,99
2012	18.029.656,44	3.723.281,31	%46,17	-%45,01
2013	23.969.105,71	9.273.318,74	%32,94	%149,06
2014	26.554.284,31	5.534.562,39	%10,79	-%40,32
2015	29.154.218,34	15.311.648,69	%9,79	%176,66
2016	30.392.025,21	13.284.931,77	%4,25	-%13,24
2017	50.021.129,28	74.845.235,71	%64,59	%463,38

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler

Emniyeti suistimal sigortası, yeni adıyla kefalet sigortası, branşında, hayat dışı sigorta şirketleri tarafından yazılan brüt prim tutarı 2017 sonu itibariyle 50.021 bin TL'ye ulaşmıştır. Hayat dışı sigorta şirketleri tarafından brüt ödenen hasar tutarı ise 2017 sonunda 74.845 bin TL'ye ulaşmıştır.

1.6.16 Finansal Kayıplar Sigortası

Finansal kayıplar sigortası, işletmelerde işin aksamasından dolayı işletmenin işlerinin durması veya aksaması sonucunda meydana gelen gelir ve kâr kayıplarının ödenmesini konu alır.

Tablo 17. Finansal Kayıplar Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasarlar

	TOPLAM BRÜT PRİM ÜRETİMİ	TOPLAM BRÜT ÖDENEN HASARLAR	PRİM DEĞİŞİM ORANI	HASAR DEĞİŞİM ORANI
2009	65.386.767,80	6.013.991,43	-	-
2010	84.708.038,14	8.394.288,51	%29,55	%39,58
2011	140.371.731,34	23.018.712,25	%65,71	%174,22
2012	135.648.995,06	24.229.280,19	-%3,36	%5,26
2013	171.420.459,87	59.065.717,19	%26,37	%143,78
2014	178.062.829,18	22.590.482,08	%3,87	-%61,75
2015	226.588.302,08	37.560.259,77	%27,25	%66,27
2016	234.860.839,92	91.111.958,46	%3,65	%142,58
2017	325.760.104,91	67.627.395,74	%38,70	-%25,78

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler

Finansal kayıplar sigortası branşında, hayat dışı sigorta şirketleri tarafından yazılan brüt prim tutarı 2017 sonu itibariyle 325.760 bin TL'ye ulaşmıştır. Hayat dışı sigorta şirketleri tarafından brüt ödenen hasar tutarı ise 2017 sonunda 67.627 bin TL olmuştur.

1.6.17 Hukuksal Koruma Sigortası

Hukuksal koruma sigortası, sigorta sözleşmesi kapsamında belirtilen konularla ilgili olarak hukuksal uyuşmazlıklar durumunda yapılan hukuki işlemlere ait masrafların karşılanmasını konu alır.

Tablo 18. Hukuksal Koruma Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasarlar

	TOPLAM BRÜT PRİM ÜRETİMİ	TOPLAM BRÜT ÖDENEN HASARLAR	PRİM DEĞİŞİM ORANI	HASAR DEĞİŞİM ORANI
2009	36.693.364,31	254.712,14	-	-
2010	43.162.334,53	413.401,20	%17,63	%62,30
2011	52.351.046,39	504.545,22	%21,29	%22,05
2012	57.661.814,40	625.305,84	%10,14	%23,93
2013	66.718.127,20	748.368,89	%15,71	%19,68
2014	83.519.203,61	750.328,53	%25,18	%0,26
2015	95.395.494,49	959.107,90	%14,22	%27,83
2016	130.873.271,52	928.552,45	%37,19	-%3,19
2017	224.496.103,21	982.848,70	%71,54	%5,85

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler

Hukuksal koruma sigortası branşında, hayat dışı sigorta şirketleri tarafından yazılan brüt prim tutarı 2017 sonu itibariyle 224.496 bin TL'ye ulaşmıştır. Hayat dışı sigorta şirketleri tarafından brüt ödenen hasar tutarı ise 2017 sonunda 982 bin TL'ye ulaşmıştır.

1.6.18 Destek Sigortası

Destek sigortası, sigortalıların zor durumda kalmaları durumunda ikame araç sağlanması gibi yardımcı hizmetler verilmesini konu olan sigorta türüdür.

Tablo 19. Destek Brüt Prim Üretimi ve Brüt Ödenen Hasarlar

	TOPLAM BRÜT PRİM ÜRETİMİ	TOPLAM BRÜT ÖDENEN HASARLAR	PRİM DEĞİŞİM ORANI	HASAR DEĞİŞİM ORANI
2009	0,00	0,00	-	-
2010	141.058,86	0,00	-	-
2011	2.475.594,11	0,00	%1.655,01	-
2012	3.739.251,27	0,00	%51,04	-
2013	7.482.251,46	0,00	%100,10	-
2014	2.984.037,87	0,00	-%60,12	-
2015	3.165.708,25	0,00	%6,09	-
2016	2.535.190,62	0,00	-%19,92	-
2017	1.318.623,81	0,00	-%47,99	-

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler

Destek sigortası branşında, hayat dışı sigorta şirketleri tarafından yazılan brüt prim tutarı 2017 sonu itibariyle 1.318 bin TL'ye ulaşmıştır. Hayat dışı sigorta şirketleri tarafından 2017 yılında bir ödenen hasar tutarı gözükmemektedir.

2. ELEMENTER SİGORTA İŞLETMELERİNDE KÂRLILIK

Elementer sözcüğü, temel anlamına gelmektedir. Türkiye’de ve dünyada hayat sigortaları kapsamı dışında kalan diğer tüm sigorta çeşitlerinin tek bir kelime ile ifade edilmesi için elementer kelimesi kullanılmaktadır. Bu bölümde önce sigortacılıkla ilgili temel kavramlar ve elementer sigorta işletmelerinin yapısı ele alınacaktır. Daha sonra sigorta işletmelerinin yapısına göz atılacaktır. Son olarak elementer sigorta işletmelerinde kârlılık üzerinde durulacaktır.

2.1 SİGORTACILIKLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Sigorta ve sigortacılığın ne olduğunun anlaşılabilmesi için sigorta ve sigortacılık alanında kullanılan temel kavramların bilinmesi gerekmektedir. Kavramların ne olduğunun anlaşılması ve sigortacılık alanında neye karşılık geldiğinin bilinmesi sigorta olgusunu ve sigortacılık hizmeti veren şirketlerin oluşturduğu sigortacılık piyasasının işleyişinin daha etkin bir şekilde idrak edilmesini sağlayacaktır.

2.1.1 Sigortacı

Sigortacı maddi değerle ölçülebilen unsurları, maddi değer kaybına uğrama tehlikesine karşı güvenceye almak isteyen gerçek ve tüzel kişilere hizmet veren tüzel kişilerdir (Kaya ve Kahya, 2017, s. 56). Tanımdan da anlaşılacağı üzere sigorta hizmeti veren şirketler hukuki açıdan tüzel kişiliğe sahip olmalıdır.

Sigorta hizmeti sunan şirketler mal üretimi yapmazlar. Sadece, oluşabilecek finansal risklere karşı güvence hizmeti sunarlar.

2.1.2 Sigortalı

Sigorta hizmetinin alım ve satım işlemi alıcı kısmında bulunan tarafa sigortalı veya sigorta ettiren ismi verilir (Kaya ve Kahya, 2017, s. 57). Sigortalı, şahıs veya şirket olabilir.

Gerçek kişi veya tüzeli kişi olmasına bir engel yoktur. Sigorta hizmetini almak isteyen ve bu hizmeti alan her özneye sigortalı denir.

Sigortalı ismi verilen kişi ve kurumların bu hizmeti almasının altında yatan sebep finansal güvence desteği alma ihtiyacıdır.

2.1.3 Sigorta Poliçesi

Sigorta poliçesi, sigortacı ve sigortalının kendi rızalarıyla bir araya geldiklerini gösteren resmi belgedir. Başka bir şekilde söylemek gerekirse, sigortalının ilgili hizmeti satın aldığı ve sigortacının ise ilgili hizmeti belli bir ücret olarak, belli şartlar altında ve bu şartlardan doğacak olan sorumluluklar çerçevesinde üsteneceğini kabul ettiği belgedir (Orhaner,2013, s. 69).

Sigorta poliçesi ismi verilen evrak üzerinde en başta sigorta eden ve sigorta edilen kişi ve kurumların isim, adres gibi bilgileri yer alır. Sigorta hizmetinin türü, sigortacı tarafından verilen güvenceler, verilen güvencenin kapsadığı tarihler, sigortaya konu olan unsurların parayla ölçülen maddi değeri, sigortalının bu hizmeti satın alması karşılığında ödemeyi kabul ettiği ücret ve belgenin düzenlenme tarihi de bulunur (Özkan, 2017a, ss. 87-95).

2.1.4 Sigorta Primi

Sigorta ettirenin, sigorta edene, almış olmayı kabul ettiği hizmet karşılığında ve sigorta poliçesi ile hizmet alım satımının resmiyete dökülmesi sonucunda ödemeyi kabul ve taahhüt ettiği ücrete sigorta primi denir (Canbaz, 2017, ss.576-577).

Sigorta primi, sigorta şirketinin sağladığı güvencenin fiyatıdır. Sigorta primi sigorta şirketi tarafından güvence verilen maddi değerle ölçülebilen unsurun ekonomik değerine göre değişkenlik gösterir ve hesaplanır. Sigorta primleri, alınan sigorta hizmetinin türüne göre peşin veya taksitler hâlinde ödenebilmektedir.

2.1.5 Sigorta Bedeli

Sigortacının sağladığı teminat kapsamındaki risklerin gerçekleşmesi durumunda sigortacının sigortalıya ödemekle yükümlü olduğu, poliçede belirtilen tutarlara göre, maddi

bedeli oluşturan tutardır. Sigorta bedeli sigortalının uğrayabileceği en üst limitteki bedele eşittir.

Hayat dışı sigortalarda, sigorta konusunun bedeli piyasa bedelinin altında ise piyasadaki mevcut değer sigortalıya ödenmektedir.

Hayat sigortalarında, tazminat esaslı olmayan sigorta sözleşmelerinde, hasarın gerçekleşmesi durumunda poliçeye bağlı kalmaksızın herhangi bir bedel tespit edilerek veya poliçede teminat kapsamına alınmış bedel tümüyle ödenmektedir.

2.2 SİGORTA İŞLETMESİNİN YAPISI

Ülkemizde sigorta ve reasürans şirketlerinin kimler tarafından ve “nasıl kurulabileceği” kanunlar tarafından düzenlenmiştir. 5684 sayılı Sigortacılık Kanununun 3. Maddesinde kurucuların sahip olması gereken nitelikler belirtilmektedir. Kurucu niteliğine sahip olabilecek kişilerin genel bir adlandırmayla “itibarlı” olması gerekir. İşletme nitelikleri ise bir taraftan, anonim şirketler için, 6792 sayılı Türk Ticaret Kanununda diğer taraftan 1163 sayılı Kooperatifler Kanununda belirtilmiştir. Başka bir deyişle sigorta işletmesi iki biçimde kurulabilir: Anonim şirket olarak veya kooperatif olarak (Güvel ve Güvel, 2018, s. 187). Bu çalışmada incelenecek olan şirket anonim şirkettir.

2.2.1 Genel Yönetim Bölümleri

Sigorta işletmeleri bir işletme olmaları nedeniyle diğer sektördeki şirketlerle benzeşik bir genel yönetsel yapıya sahiptir. Bu yapı aşağı yukarı standart biçimde Şekil 1’deki gibidir.

Şekil 1. Sigorta İşletmesi Üst Yönetimi

İşletme faaliyetlerinin niteliği ve çapına bağlı olarak bu yönetim şemalarına bölge müdürlükleri de eklenebilir.

2.2.1.1 Yönetim Kurulu

Sigorta işletmelerinde idari şemanın en üstünde yönetim kurulu bulunur. Yönetim kurulunun üç ana görevi vardır (Koç, 2015, s.120):

- i. İşletmenin stratejilerini belirlemek, genel müdür ve üst yönetimi seçmek, atamak,
- ii. İşletmenin bütün faaliyetlerini gözetlemek ve denetlemek,
- iii. İşletmenin faaliyetlerini fiilen yürüten üst yönetime tavsiyelerde bulunmak.

Yönetim kurulunun rolü de etkisi de şirketin niteliklerine bağlı olarak bazı farklar gösterebilir. Ancak, yönetim kurulu genel olarak şirketin etkin çalışması, rekabetçi olması, şirketin faaliyetlerinin genişletilmesi, işletme sermayesinin artırılması, şirketin uzun vadeli geleceğinin planlanması gibi işleri üstlenir.

2.2.1.2 Genel Müdür

Genel müdür (bazen CEO olarak adlandırılmaktadır) işletmenin günlük faaliyetlerinin yürütülmesini gözetken kişidir. Yönetim kurulu başkanından daha aktiftir. Bazı durumlarda yönetim kurulu başkanı ile genel müdür aynı kişi olabilir.

Genel müdürlerin görevleri şu şekilde sıralanabilir:

- i. İşletmeyi bir taraftan ilgili mevzuatın (kanunlar, tüzükler ve yönetmelikler) diğer taraftan yönetim kurulunun emirleri çerçevesinde yönetmek
- ii. İşletmenin merkezinde ve diğer birimlerinde işbirliğini, uyumu, ahengi sağlamak, personeli motive etmek, ödüllendirmek yönlendirmek
- iii. İşletmenin genel hedeflerine doğru yürümekte başarılı olması için tedbirler almak, gerekli düzeltmeleri yapmak
- iv. İşletmeyle ilgili genel ve istenirse ayrıntıya ilişkin bilgileri yönetim kuruluna sunmak ve kurula karara bağlanacak öneriler sunmak.

2.2.1.3 Genel Müdür Yardımcıları

İşletmelerde, faaliyetlerin çapına ve türüne bağlı olarak, bir veya daha fazla genel müdür yardımcısı bulunur. Genel müdür yardımcıları işletmenin günlük işleyişiyle genel müdürden daha fazla ilişkilidir. İşletme bölümleri genel müdür yardımcılarına bağlanır ve genel müdür yardımcıları bölümleri genel müdürün istekleri ve talimatları doğrultusunda çalıştırır (Kaya ve Kahya, 2017, s. 123).

2.2.1.4 İşletme Sekreteryası

İşletme sekreteryası genel müdür ve genel müdür yardımcıları gibi üst yönetim unsurlarının çalışmalarının aksamadan yürütülmesi için destek sağlar. Haberleşme, görüşmelerin ve toplantıların koordinasyonu gibi işleri üstlenir ve takip eder.

2.2.2 Sigortacılık Faaliyetleriyle İlgili Bölümler

Bu çalışma açısından sigorta işletmesinin özellikle önemli olan bölümleri, kuşkusuz, sigorta sektörünün etkinlik alanıyla doğrudan bağlantılı olan bölümlerdir. Bunlar şöyle sıralanabilir: üretim/ teknik bölümü, hasar bölümü, pazarlama/bankasürans bölümü, acenteler bölümü, reasürans bölümü, hasar kontrol bölümü ve işletme içi yardımcı bölümler. Ayrıca, işletme dışı olup da işletmenin faaliyetleri açısından önem taşıyan iş ortakları da vardır.

2.2.2.1 Üretim/ Teknik Bölümü

Sigorta işletmelerinin üretim yapan, poliçe tekliflerini kabul eden ve tanzim eden bu bölümü, fonksiyonları açısından sigorta branşları bazında bir veya birkaç farklı bölüme ayrılabilir. Bazı sigorta işletmelerinde poliçenin tanzime kadar gelen süreçte yapılan işler tek bir bölüm altında toplanırken bazı işletmelerde ise bu bölümler birkaç farklı bölümden oluşabilmektedir. Sigorta şirketleri her türlü malı veya unsuru sigortalamak zorunda değildir. Sigorta işlemi yapılmadan önce sigortalanacak olan unsur riziko bakımında incelenir. Sigortalama işlemi yapmaya engel olabilecek bir durum yoksa sigortalama işlemi yapılır.

Poliçe tanziminin yapıldığı bölümün görevleri şu şekilde sıralanabilir:

- i. Poliçenin tanzim edilmesi,
- ii. Genel ve özel şartlara bakılması,
- iii. Reasüransın mevcut olması durumunda reasürans işlemlerinin yapılması,
- iv. Sigortalının ödemesi gereken prim tutarı ve poliçeden doğan vergi yükümlülüklerinin hesaplanması (Güvel ve Güvel, 2018, s. 201).

2.2.2.2 Hasar Bölümü

Sigortacılık faaliyetlerinin temelinde yatan en önemli unsurlardan biri hasardır. Bu yüzden, hasar bölümü her sigorta işletmesinin en önemli bölümlerindedir. Hasar bölümü meydana

gelen hasarların tam olarak belirlenmesi ve belirlenen tazminatın ödenmesi için yapılacak faaliyetleri bünyesinde toplar (Kaya ve Kahya, 2017, s.130).

Hasar bölümünün görevleri şu şekilde açıklanabilir (Güvel ve Güvel, 2018, s. 193):

- i. Sigorta eksperleri yardımıyla meydana gelen hasarı maddi boyutlarını tam olarak tespit etmek,
- ii. Hasarın meydana geliş şeklinin sigorta poliçesinde imza altına alınmış olan şartları bütünüyle karşılayıp karşılamadığını araştırmak,
- iii. Eksik veya aşkın sigorta olup olmadığını belirlemek,
- iv. Sigortalıya ödenecek tazminat tutarını tam olarak belirlemek,
- v. Hasarı kapsamına alan sigorta poliçesinin, mevcutsa, reasürans durumunu netleştirilmek,
- vi. Reasürans bağlantısı varsa hasar işlemlerinin tamamlanmasından sonra reasürans bağlantısı ile ilgilenen birimlere haber vermek.

Hasar bölümü genellikle hasardan sorumlu genel müdür yardımcısına bağlı olarak faaliyet gösterir. Çok büyük bir hasar veya özel bilgi gerektiren bir durum söz konusu olduğunda, genel müdür doğrudan doğruya durumla ilgilenebilir (Kaya ve Kahya, 2017, s. 130).

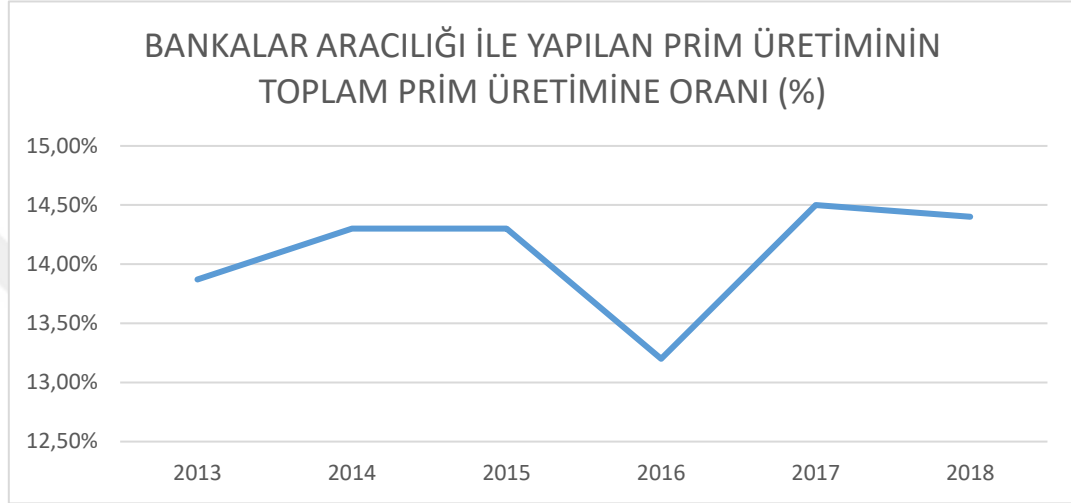
2.2.2.3 Pazarlama/ Bankasürans Bölümü

Pazarlama bölümü sigorta işletmesinin ürünlerinin (yeni sigorta ürünlerinin) genel veya özel olarak tanıtımını yapıp satışları artırmaya çalışır. Her işletmenin amacı sektördeki payını büyütmektir. Satışta görev yapanların başarılı olması işletmenin gelirene ve dolayısıyla kârına önemli katkı yapar. Satışlar bireysel veya grupsal satış olabilir ve görevlilere satışlar üzerinden ek ücret verilir (Orhaner, 2013, s. 243).

Son yıllarda şirketlerin bünyelerinde kurulan bankasürans bölümleri dikkat çekmektedir (Bahar, 2017, ss. 585-642). Bankasürans bölümleri, bazı sigorta işletmelerinde direkt olarak farklı bir bölüm olarak kurulmakta iken diğer bazı sigorta şirketlerinde pazarlama bölümü

ile iç içe geçmektedir. Bankasürans, genel olarak, sigorta ürün ve hizmetlerinin bankalar aracılığı ile dağıtılması olarak tanımlanmaktadır (Tunay, 2014, s. 38).

Grafik 1. Bankasürans Kanalı Üretiminin Toplam Prim Üretimine Oranı (%)

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler

Elementer sigorta şirketleri tarafından 2013 yılında bankalar aracılığı ile yapılan prim üretimin toplam prim üretimine oranı, 2013 yılında % 13,8 iken bu 2017 yılında %14,4 olarak gerçekleşmiştir.

2.2.2.4 Acenteler Bölümü

Sigorta işletmelerinin çeşitli yerlerde acenteleri vardır. Acenteler bölümü, talip olanlara acentelik sözleşmesini belirli koşulların karşılanmasına dayanarak yapar. Acentelerin faaliyetlerini sürekli olarak takip eder. Acenteler çoğu durumda işletmenin müşteriyle doğrudan temas eden yüzü olduğu için, acentelik yapanların güvenilir, dürüst ve işini iyi yapıyor olması işletme açısından uzun vadede büyük önem taşır. Bu yüzden, acentelerle ilgili mevzuatta ayrıntılı düzenlemeler yapılmıştır.

2.2.2.5 Reasürans Bölümü

Her sigorta işletmesinin belli ve doğal olarak sınırlı bir finansal gücü vardır. Bu yüzden, işletmeler çok ağır yüklerin altına girmekte ihtiyatlı davranır. Risklerini azaltma yolları

arar. İfade uygunsa, sigortayı sigorta ettirir (Çavuşoğlu, 2017, s. 172). Bu yüzden reasürans, sigortalıdan alınan prim tutarının sigortacının saklama payını aşan teminatına denk gelecek şekilde diğer sigortacılara aktarması olarak tanımlanabilir (Kaya ve Kahya, 2017, s. 129).

Reasürans işletmeleri kendi risklerinin bir kısmını bir prim karşılığında başka sigorta işletmelerine devredebildikleri gibi, kendileri de başka işletmelerin risklerini, yine bir prim karşılığında, kısmen veya tamamen üstlenebilir (Kaya ve Kahya, 2017, s. 129; Özkan, 2017 b, ss. 189-226). Böylece sigorta işi iki halkalı bir zincire dönüşür.

Reasürans aktif reasürans ve pasif reasürans olarak iki yönlü olabilir. Aktif reasüransta sigortacı başka sigortacıların üstlendiği rizikoları yeniden sigorta eder. Pasif reasürans ise sigorta edenin rizikonun tamamını sigortalamaması, bunun yerine, kendisinin karşılayabileceği (karşılama istediği) kısmı diğer diğer sigorta şirketleri ve reasürans şirketlerine yeniden sigorta ettirmesidir (Güvel ve Güvel, 2018, s.195; Çavuşoğlu, 2017, s. 172).

2.2.2.6 Hasar Kontrol Bölümü

Hasar kontrol bölümü, sigorta işletmesinin ana bölümlerinden olan hasar bölümünün işlemlerinin usulüne uygun ve doğru yapıp yapılmadığını izler ve denetler. Sigorta şirketleri çok sayıda sahte hasar olayları ve dolandırıcılıkla karşı karşıya kalmaktadır. Şirketler tespit edemedikleri dolandırıcılık olayları yüzünden kâr kaybına uğramaktadır. Bu hususta dolandırıcılık olaylarının tespit edilmesi ve gerekli önlemlerin alınması önem taşımaktadır.

2.2.3 Yardımcı Bölümler

Yardımcı bölümlerin görevi ana bölümlere, faaliyetlerinin daha hızlı, sağlıklı ve etkili yürütülmesi için, sürekli olarak destek sağlamaktır. Bunlar, rücu ve hukuk birimi, muhasebe ve tahsilat bölümleri, aktüerya ve istatistik bölümüdür.

2.2.3.1 Hukuk ve Rücu Bölümü

Birçok ekonomik aktivite gibi sigorta faaliyeti de ilgili taraflar arasındaki bir anlaşmaya dayanır. Bu anlaşma mutlaka karşılıklı imzaların atıldığı bir sözleşmede ifade bulur

(Çavuşoğlu, 2017, s. 179). Her sözleşmede olduğu gibi taraflar küçük veya büyük anlaşmazlıklara düşebilir. Bu küçük veya büyük anlaşmazlıklar, sayıları çoğaldığında, şirketlere ve sigorta sektörüne ciddi derecede mali külfet getirmektedir. Bu anlaşmazlıkların çözülmesi için hukuk yoluna başvurmak gerekebilir. İşte bununla sigorta işletmesinin hukuk bölümü ilgilenir.

Hukuk bölümü anlaşmazlıklarda işletmenin çıkarlarını korumak için davalar açabilir. Sigortalının ve diğer kişilerin işletmeye karşı açtıkları davalarda işletmeyi savunur. Hukuk bölümünün danışmanlık görevi de vardır. İşletmenin üst yönetimine gereksinim duyulan işlerde ve konularda görüş bildirir. Şirket ürünlerinin yasalara uygunluğunu denetleyerek hukukî hataların yapılmasının önüne geçmeye çalışır (Orhaner, 2013, s. 245).

Sigorta şirketleri sigorta poliçesinden kaynaklanan bazı anlaşmazlıklarda doğrudan hukuk yoluna gitmek yerine müşterilerle uzlaşmayı da seçebilirler. Bu yönetime rücu denmektedir. Rücu bölümü, anlaşmazlıkları uzlaşma yoluyla çözerek sigorta şirketi hukuki masraflardan kurtarır ve şirketin mali bünyesine katkıda bulunur.

2.2.3.2 Muhasebe ve Tahsilat Bölümleri

Her işletme bir muhasebe bölümüne sahip olmak zorundadır. İyi çalışan bir muhasebe bölümü olmadan hiçbir şirket kendi fotoğrafını çekemez, yani finansal durumunu anlayamaz. Sigorta işletmelerinin somut bir mal değil bir hizmet ürettiyor olması muhasebe bölümünün önemini daha da artırır.

Sigorta işletmelerinin muhasebe bölümlerinde her işletmedeki genel muhasebe işlemleri yapılır. Bunlara ek olarak alanın özelliklerinden kaynaklanan muhasebe işleri de vardır. Sigorta şirketlerine özgün bu muhasebe alt birimine teknik muhasebe denir. Muhasebe bölümünün faaliyetleri olarak şunlar sıralanabilir. Prim ve komisyon gelirleriyle ilgili değişiklikleri saptamak, her çeşit giderler ile ilgili değişiklikleri tespit etmek, işletmenin varlıkları ve yükümlülükleri ile ilgili olan artış ve azalışları saptamak, faaliyet dönemi sonunda işletmenin öz kaynağında kâr veya zarar şeklinde meydana gelen değişikliği düzenlemek ve şirketin kar veya zarar tablosunda (gelir tablosu) göstermek, şirket

bilançosunu çıkararak işletmenin gerçek durumunu ortaya koymak (Kaya ve Kahya, 2017, ss. 130-131).

Tahsilat bölümünün ana işi ise, işletmelerden hizmet satın alanlardan, yani sigortalılardan primlerin tahsil edilmesini sağlamaktır (Güvel ve Güvel, 2018, s. 198).

2.2.3.3 Aktüerya ve İstatistik Bölümleri

Sigortacılık sektörü bankacılık sektörü gibi sayılara dayanır. Sayı demek elbette istatistik ve olasılık demektir. Sigorta işletmelerinde bunlarla ilgilenen uzmanlardan oluşan bölüme aktüerya ve istatistik bölümü denir.

Aktüerya ve istatistik bölümünün başlıca görevleri şunlardır:

- i. Sigorta dallarında prim oranlarının tespiti,
- ii. Teknik hesaplar için ayrılacak olan karşılıkların hesaplanması,
- iii. Ortaklara verilecek kâr paylarının hesaplanması,
- iv. Acente, broker ve bankalara verilecek komisyon oranların saptanması,
- v. Hayat sigortası branşlarında, sigortalılara verilebilecek olan kredi tutarlarının tespit edilmesi (Kaya ve Kahya, 2017, ss. 128-129; Çavuşoğlu, 2017, s. 172).

5684 sayılı Sigortacılık Kanununun 2. ve 21. Maddelerini temel alarak, Aktüerler Yönetmeliği hazırlanmıştır. İlgili yönetmeliğe göre aktüer yatırım, finansman, istatistik ve demografik durum gibi konularda bilimsel yollara dayanarak hesaplamalar yapan, grafikler ve tablolar oluşturan ve bu hesaplara göre her türlü tarifeyi hazırlayan, gelecekte şirketin karşı karşıya kalması muhtemel risklere ilişkin tavsiyelerde bulunan ve Hazine Müsteşarlığı nezdinde aktüerler için tutulan sicile kayıtlı olan kişidir.

Aktüer olmak belli şartlara bağlıdır. Sigorta ve reasürans şirketleri yeterli sayıda aktüer çalıştırmak zorundadır (Güvel ve Güvel, 2018, s. 194). Ancak, ülkede yeterli sayıda aktüer yoktur ve sigorta şirketleri istihdam edecek aktüer bulmakta sıkıntı çekmektedir.

2.2.3.4 Bilgi İşlem Bölümü

Bilgisayarların doğması ve gelişmesi hayatın her alanına olduğu gibi işletmeciliğe de yeni boyutlar kattı. Artık hemen her işletme işlerinin büyük bölümünü bilgisayar üzerinden yapmaktadır. İşletmelerde alanlara göre geliştirilmiş yazılım programlarından yararlanılmaktadır. Bu teknik durum elbette işletmeler için büyük avantajlar yaratmaktadır. Ama aynı zamanda doğabilecek sorunların da büyük ve tahripkâr olmasına yol açmaktadır. Bu yüzden, her işletme bir bilgi işlem birimi ile operasyon kapasitesini geliştirmeye ve ilgili sorunlara hızlı ve etkili çözümler bulmaya çalışır. Sigorta işletmeleri de bu çerçevede bünyelerinde bilgi işlem birimlerini barındırırlar.

2.2.3.5 İnsan Kaynakları Bölümü

İnsan kaynakları bölümü çalışanlarla ilgili her işin ve işlemin yapıldığı bölümdür. İşletmeye personel bulunması, iş başvuruların değerlendirilmesi, personelin görev tanımlarının yapılması, sosyal güvenlik işlemlerinin yürütülmesi, hastalık ve izin durumlarının takip edilmesi insan kaynakları bölümünün görevidir. İnsan kaynakları bölümü işletme içi eğitim ile de ilgilenebilir. Çalışanların ücretlerinin belirlenmesi de insan kaynakları bölümünün yetki ve sorumluluğundadır.

2.2.3.6 Denetim Bölümü

Sigorta işletmeleri çok sayıda insanın koordine edilmesi gereken birçok işlemi yapmak için çalıştığı işletmelerdir. Bu işletmelerde poliçe sözleşmelerinin yapılmasından prim miktarlarının belirlenmesine, primlerin tahsil edilmesinden tahsilatların kayıt altına alınmasına, giderlerle ilgili muhasebe kayıtlarının tutulmasına kadar uzanan yoğun bir iş yükü vardır. Ayrıca işletme biraz aşağıda ele alınacak olan dış birimlerle de düzenli ve kayıtlı ilişkilerini sürdürmek zorundadır.

Denetim bölümünün ana görevi işletmenin esas ve yardımcı bölümlerinin işlerini düzgün yapıp yapmadığını denetlemektir. Denetim muhasebe yönünden denetim ve muhasebe tekniği bakımından denetim olarak iki alanda yapılır. Sigorta tekniği bakımından denetim işletmede hem bölümlerin kendi içlerinde hem de bölümler arasında bilgi akışının ve işbirliğinin etkin sigorta hizmetlerinin gereklerine uygun yapıp yapılmadığını

denetlemektir. Muhasebe bakımından denetim ise hesapların ve ilgili kaynakların güncel olarak ve usulüne uygun tutulup tutulmadığının denetlenmesidir (Çavuşoğlu, 2017, s. 172-173).

2.2.4 İşletme Dışı Birimler

Sigorta işletmeleri prim üretim kapasitelerini artırmak için geniş bir dış ağdan yararlanmak zorundadır. Bu ağda yer alan işletme dışı birimler işletmeye yardımcı olurlar. Bu işletme dışı birimler sigortanın faydalarını topluma anlatır ve sigorta hizmeti satın alanların sayısını artırmaya çalışır. Bunların ilk ikisi acenteler ve brokerlardır. Bu birimler, doğrudan doğruya ve hatta yalnızca prim üretimiyle, yani sigorta ürünlerinin satışı ile uğraşırlar. Üçüncüsü ise sigorta şirketlerinin hasar birimleriyle koordineli olarak çalışan eksperlerdir.

2.2.4.1 Acenteler

Sigorta işletmelerinin tanımı 5684 sayılı kanunda yapılmıştır. Buna göre, acentenin tanımı, ticari işletme, ticari vekil, satış memuru gibi bir sıfatı olmaksızın bir sözleşmeye dayanarak bir yerde, bir bölgede sigorta şirketleri adına sigorta sözleşmesine aracılık eden, bu işlemleri sigorta şirketi adına yapmayı meslek edinen, sözleşmenin imzalanmasından evvel ön hazırlıkları yapan ve hasar ortaya çıkması durumunda sigortalının tazminatını almasına yardımcı olan gerçek veya tüzel kişilerdir (Kaya ve Kahya, 2017, ss. 60-61).

Acentelerin özellikleri şu şekilde açıklanabilir.

- i. Sigorta şirketi ve acente arasında sözleşmeye bağlı bir iş ilişkisi bulunur.
- ii. Acenteler, sigorta şirketi nezdinde, sigorta sözleşmelerine aracılık ederler (Canbaz, 2017, s. 575)
- iii. Acente olan kişi ve kurumların, bu işi meslek olarak yaptıklarından, başka bir işle meşgul olması yasaktır. Ancak, farklı amaçlarla kurulmuş olan bankalar bu yasağın kapsamı dışındadır.
- iv. Acenteler, şirket adına yaptıkları sigorta sözleşmeleri karşılığında adına çalıştıkları sigorta şirketlerinden komisyon alırlar. Sigorta şirketlerinin en önemli maliyet

kalemlerinden birisi acentelere ödenen komisyonlardır. Yapılan sigorta sözleşmesinin başlangıcından bitişine kadar acentelerin sorumluluğu devam eder (Orhaner, 2013, s. 246).

Acente türleri ve acente olabilme şartları mevzuatta ayrıntılı biçimde düzenlenmiştir. Acente olmak için hem gerçek kişilerde hem tüzel kişilerde belli şartlar aranır. Acentelik yapabilecekler yanında yapamayacaklar da açık biçimde belirlenmiştir (Orhaner, 2013, ss. 246-250).

2.2.4.2 Brokerlar

Brokerliğin tanımı da 5684 sayılı Sigortacılık Kanununda yapılmıştır. Kanunun 2. Maddesine göre sigorta brokeri “Sigorta veya reasürans sözleşmesi yapmak isteyenleri temsil ederek, bu sözleşmelerin yaptırılacağı şirketlerin seçiminde tamamen tarafsız ve bağımsız davranarak teminat almak isteyen, kişilerin hak ve menfaatlerini gözeten, sözleşmelerin hazırlanmasından önceki hazırlık çalışmalarını yürütmeyi ve gerektiğinde sözleşmelerin uygulanmasında veya tazminatın tahsilinde yardımcı olmayı meslek edinen kişilerdir”.

Üç tür broker vardır. Hayat sigorta brokeri, hayat-dışı sigorta brokeri ve reasürans brokeri (Orhaner, 2013, ss. 250-251). Hem gerçek hem tüzel kişiler broker olabilir. Her ikisinin de broker olma şartları Sigorta ve Reasürans Şirketleri Yönetmeliğinde belirtilmiştir (Uygun, 2018, s.100). Broker sigortacının değil sigortalının temsilcisi hüviyetindedir. Bunun nedeni brokerlerin komisyonlarını sigortalıdan değil sigortacıdan almasıdır. Brokerler sigortalıya danışmanlık hizmeti vererek yol gösterirler. Sigorta alımına aracılık ederler, sigorta hizmetini planlarlar (Güvel ve Güvel, 2018, s. 213). Acente komisyonlarında olduğu gibi, sigorta şirketlerinin en önemli maliyet kalemlerinden biri brokerlara ödenen komisyonlardır. Acentelerden farklı olarak, brokerlar genellikle büyük çaplı işlerle ilgilenirler.

2.2.4.3 Eksperler

Sigorta işletmeleri işletmenin kadrolu, daimî çalışanı olmayan eksperlerden de yararlanır. Eksperlik bir meslektir. Eksperler sigorta edilmiş olan rizikoların gerçekleşmesi sonucu

ortaya çıkan hasarlarla ilgilenir. Bu hasarların i) miktarını, ii) hangi nedenlerle ortaya çıktıklarını, iii) özelliklerini belirlemede uzmanlaşmışlardır. Ekspertler, riziko ekspertleri ve hasar ekspertleri olarak ikiye ayrılır. Birincisi, sigorta sözleşmesi oluşturulurken sigortalının sigorta ettirmek istediği varlıklarla ilgili beyanlarının doğru olup olmadığını inceler. Sigorta işletmeleri, riziko ekspertlerinin verdiği raporlara dayanarak sigorta poliçesini düzenleme kararını verirler. İkincisi sigorta ettirilen varlığın rizikonun gerçekleşmesinden önceki ve rizikonun gerçekleşmesinden sonraki değerini belirlemekle ilgilenir. Bu ekspertler, gerçek zararın miktarını, nedenlerini ve özelliklerini belirlemeye çalışır. Buna ilişkin olarak ekspert raporları hazırlar (Uygun, 2018, s. 109). Ekspertlere ödenen ücretler sigorta şirketlerinin en önemli gider kalemlerindedir.

Sigorta eksperti olma koşulları Sigorta Ekspertleri Yönetmeliğinde belirtilmektedir. Bunun için Hazine Müsteşarlığından sigorta ekspertliği ruhsatı almak ve TOBB bünyesinde ilgili yere kayıtlı olmak gerekmektedir. Sigorta ekspertliği çeşitli dallara bölünür ve ekspertlik her bir dal için ayrı ayrı gösterilir (Güvel ve Güvel, 2018, ss. 210-217).

2.3 ELEMENTER SİGORTA İŞLETMELERİNDE KÂRLILIK

Daha önce de temas edildiği üzere, genel olarak işletmeler birçok performans ölçütü açısından değerlendirilir. Bu ölçütlerin en başta gelenleri şunlardır (Duygulu ve Pehlivan, 2017, ss. 21-27):

- i. Verimlilik
- ii. Etkinlik
- iii. Yenilik
- iv. Ekonomik büyüme
- v. Katılımcılık
- vi. Toplam kalite

Konuyla ilgili hemen hemen tüm kaynaklarda bu noktalar vurgulanmakta ve bazen kimi eklemeler yapılmaktadır; sosyal sorumluluk ve istihdam yaratma gibi. Kuşku yok ki bu

ölçütlerin çoğu ya iç içedir ya da şu veya bu ölçüde örtüşmektedir. Biri diğerini veya diğerlerini gerektirir ve birinden diğerine veya diğerlerine ulaşılabilir.

Konuyla ilgilenen tüm uzmanların ortaklaşa vurguladığı ölçüt kârlılıktır. Kâr etmek birinci bölümde de vurgulandığı üzere bir şirketi değerlendirmede en önemli kıstastır. Kâr elde etmeyen bir işletmenin ekonomik kaynakları etkin biçimde kullanmadığı, müşterilerin itibar edeceği bir mal veya hizmet üretmediği, yanlış alana yatırım yapmış veya yanlış bir tarzda üretim yapmakta olduğu sonucuna ulaşılabilir. Kâr etmeyen bir özel işletme varlığını koruyamaz, ayakta kalamaz. Bu yüzden işletme dalında kâr veya kâra geçiş analizi çok önem kazanmış ve işletmelerin durumunu anlamanın en önemli yöntemi niteliğini kazanmıştır (Akgüç, ty., s. 109).

2.3.1 Kâr Türleri

Kâr işletmeleri değerlendirmede en önemli ölçüt olduğu için kâra dayalı birçok kavram geliştirilmiştir. Birinci bölümde ele alınmış olan kâr kavramı burada daha teknik olarak incelenebilir. Çoban'ın (2018, ss. 30-36) belirttiği üzere, kârla ilgili başlıca kavramlar satış kârı, birim satış kârı, brüt satış kârı, işletme kârı, faaliyet kârı, olağan kâr, dönem kârı, dönem net kârı, nominal-reel kâr, ekonomik kâr ve muhasebe kârıdır.

Bunlar kısaca şu şekilde açıklanabilir:

Satış kârı, işletme tarafından üretilen malların ve hizmetlerin satışından elde edilen gelirler ile onları üretmek için yapılmış olan giderlerden oluşan üretim maliyeti arasındaki gelir lehine oluşan farktır.

Birim satış kârı, işletmenin elde ettiği toplam kârın, satılan mal ve hizmetlere bölünmesiyle bulunan kârdır.

Brüt satış kârı, satış gelirleri ile satılan malların değişken maliyetleri arasındaki gelir lehine farktır. Bu kâra gayri safi kâr adı da verilir (Çoban, 2018, s. 30).

İşletme kârı, brüt satış kârından işletmenin genel yönetimiyle ilgili (ücret, sigorta, kırtasiye, vergiler) harcamaların-ödemelerin çıkarılması ile elde edilen kârdır.

Faaliyet kârı, brüt satış kârından, işletmenin faaliyetlerine ilişkin (genel yönetim, pazarlama, satış, araştırma, geliştirme) giderlerinin çıkarılmasıyla elde edilen kârdır (Özpeynirci, 2010, s. 152). Faaliyet kârı en önemli kâr hesaplamasıdır. İşletmenin esas faaliyetlerinin kâr mı zarar mı getirdiği hakkında fikir verir.

Olağan kâr, işletmenin esas faaliyetlerinden elde ettiği faaliyet kârına faiz gelirleri, menkul kıymet satış kârları gibi kâr kalemlerinin eklenmesi ve olağan zararların (faiz gideri ve menkul kıymet satışları) çıkarılması ile bulunur.

Dönem kârı, olağan kâra işletmenin öbür aktiflerinden kazandığı (faiz geliri ve menkul kıymet satış kârları gibi) kârların eklenmesi ve (faiz gelirleri ve menkul kıymet satış zararları gibi) olağan zararların çıkarılması ile bulunur.

Dönem net kârı, dönem kârından vergi ve yasal yükümlülük karşılıklarının çıkarılması ile elde edilen kârdır.

Aktif kârlılık oranı, dönem net kârının aktif toplama oranıdır. Aktif kârlılık oranı yüksek ise işletme aktif yatırımlarından daha fazla kâr elde etmektedir.

Diğer kâr türleri bir kavramsal çift üzerinden gösterilmektedir. Bunlar çalışmanın ilk bölümünde de kısaca bahsi edilen ekonomik kâr-muhasebe kârı ile nominal kâr-reel kârdır.

Ekonomik kâr muhasebe kayıtlarına göre hesaplanır. Satış gelirlerinden hem açık hem de örtük maliyetlerin çıkarılmasıyla elde edilen kârdır. Burada işletme sahibinin zaman ve yatırımlarının fırsat maliyeti de hesaba katılacaktır.

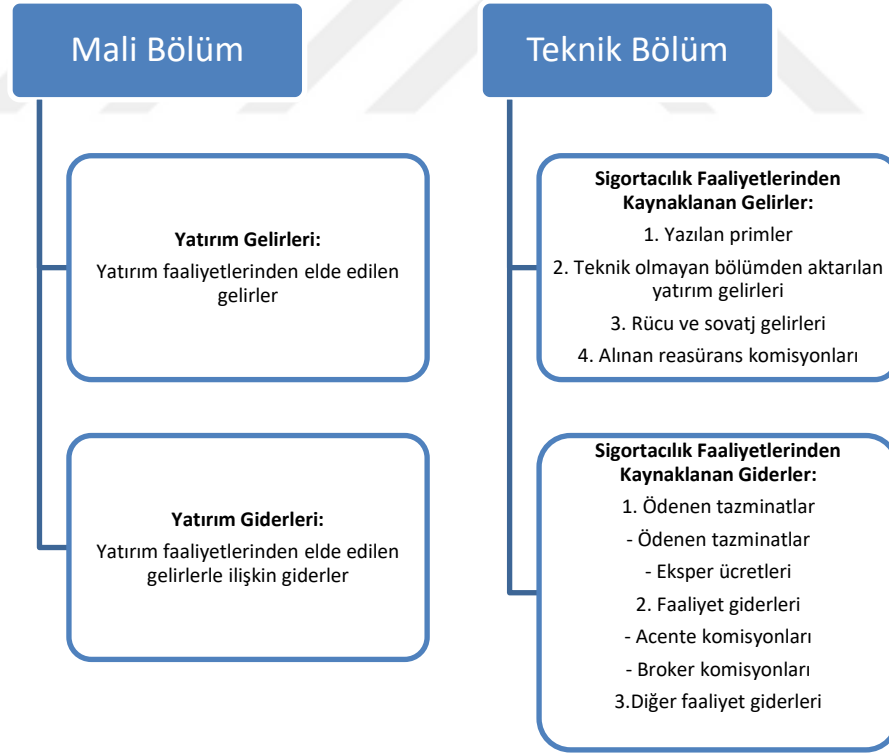
Muhasebe kârı ise muhasebe kayıtlarına alınamayan alternatif (örtük) maliyetleri de dikkate alarak, işletmenin satış gelirinden yalnızca açık maliyetlerin düşülmesiyle elde edilir. Bu tür kârı hesaplarırken işletme sahibinin zaman ve yatırımlarının fırsat maliyeti hesaba katılmaz (Çoban, 2018, s. 32).

Nominal kar ve *reel kar* ise enflasyon göz önüne alınarak hesaplanır. Enflasyon hesaba katılmadan hesaplanan kâr nominal kârdır. Enflasyondan arındırılarak hesaplanmış kâr ise reel kârdır.

Hiçbir işletme hemen kâra geçmez. İşletmenin kâr elde etmeye başlaması (eğer ederse) bir süre alır. Bu yüzden işletmenin kendi tarihinde kâra geçiş analizi önemli bir adım teşkil eder. Kâra geçiş analizi, esas itibariyle bakıldığında, sabit giderler, sabit olmayan yani değişen giderler ve kâr arasındaki ilişkinin incelenmesinde kullanılan analiz yöntemidir. Şirketin sabit ve değişken maliyetlerinin ayrımının yapılabilmesi bu analiz tekniğinin kullanılmasını olanaklı kılmaktadır (Akgüç, ty., s. 109). Bu, her firmanın kâr analizini yapabileceğine işaret etmektedir, çünkü giderleri sabit ve değişken olarak ayrılmayan bir işletme yok gibidir.

2.3.2 Sigorta İşletmelerinde Gelirler ve Giderler

Her işletme gibi sigorta işletmelerinde de daimi bir gelir ve gider (maliyet) akımı vardır. Böyle bakıldığında işletme gelir ve gider hareketlerinden oluşan tablo şöyle görünür.

Şekil 2. Sigorta İşletmesinin Gelirleri ve Giderleri

Şekil 2’de de görüldüğü üzere sigorta şirketlerinin gelir ve gider hareketleri, mali bölümden kaynaklanan gelir ve giderler ve sigortacılık faaliyetlerinden (teknik bölüm) kaynaklanan gelir ve giderler olarak ikiye ayrılır.

2.3.2.1 Sigorta İşletmelerinin Giderleri

İşletmenin giderleri işletmenin maliyetleri olarak da adlandırılabilir. İşletmeler maliyetleri değişik ölçütlere dayanarak farklı çeşitlerde sınıflandırılmaktadır. En yaygın ve hemen herkes tarafından bilinen sınıflandırma, sabit maliyet ve değişken maliyet sınıflandırılmasıdır. Ancak, daha geniş bir sınıflandırma yapmak mümkündür. Bu çerçevede Özpeynirci’nin (2010, s. 145) sınıflandırması yeterince kapsayıcı görünmektedir.

i. İşletmenin Fonksiyonlarına Göre Maliyetler

Her işletmenin çeşitli fonksiyonları vardır. Bu fonksiyonların yerine getirilmesi için kaynak harcanır. Maliyetler fonksiyonlara bağlı olarak şekillenir. Buna göre maliyetler üretim maliyetleri, genel yönetim maliyetleri, araştırma ve geliştirme maliyetleri ve finansman maliyetleri olarak dört kaleme toplanır.

Üretim maliyetleri üretim sürecinde ham maddeden malul mala ulaşana kadar uzanan süreçte ortaya çıkan maliyetlerdir (Özpeynirci, 2010, s. 147). Hammadde başka maddeler katılarak ve emek kullanılarak mamul mallara dönüştürülür.

Satış maliyetleri üretim süreci tamamlandıktan sonra ortaya çıkan mamul malın alıcılara ulaştırılmasına kadar olan maliyetleri kapsar. Depolama, nakliyat, satış personeli ücretleri, komisyonlar ve bunun gibi kalemlerden oluşur.

Genel yönetim maliyetleri işletme yapısındaki üretim ve satış faaliyetleri dışında kalan her türlü idari faaliyetlerden doğan maliyetleri kapsar. Üst yönetim, yönetim kurulu ve denetleme kurulu, muhasebe, personel, telefon, ısınma, serinleme, su, bakım ve onarım maliyetleri bu kaleme girer.

Araştırma ve geliştirme maliyetleri özellikle zamanımızda gittikçe daha çok önem kazanan, vazgeçilmesi olanaksız ve gittikçe daha çok önem kazanan bir maliyet kalemidir. Yeni ürünler geliştirmek, mevcut ürünleri iyileştirmek, pazarda rekabet şansı yüksek ürünler

bulmak için araştırma ve geliştirme harcamalarının yapılması gerekir. İşletmenin rekabet gücü büyük ölçüde araştırma ve geliştirme çalışmalarına dayanır.

Finansman maliyetleri işletmenin fon ihtiyacının karşılanabilmesi için katlanılan finansal kaynaklardan doğar. Faiz, komisyon, kur farkı gibi kalemlerden oluşur (Özpeynirci, 2010, s. 147).

ii. Faaliyet Hacmiyle İlişkilerine Göre Maliyetler

Faaliyet hacmine göre maliyetler sabit maliyetler ve değişken maliyetler olarak iki kısma ayrılabilir.

Sabit maliyetler, faaliyet hacmindeki artışlardan ve azalmalardan, en azından kısa vadede etkilenmeyen maliyetlerdir. Niteliğine bağlı olarak bu maliyetlerin dönemsel, aylık, yıllık tutarı aynıdır. Örneğin, bir işletme bir fabrika binasını aylık olarak 10 bin liradan bir yıllığına kiralarsa, hiç üretim yapmasa da 1000 ton üretim yapsa da kira gideri sabit maliyet olarak kalacaktır.

Değişken maliyetler, faaliyet hacmindeki değişikliklerden, değişiklikle aynı istikamette etkilenen maliyetlerdir. Faaliyet hacmi genişledikçe değişken maliyetler artar, daraldıkça değişken maliyetler azalır. Faaliyet biterse değişken maliyetler de biter. Tipik bir örnek, üretim arttıkça emek istihdamının artması, azaldıkça emek istihdamının azalmasıdır.

iii. Üretim Miktarına Göre Ölçü Birimi Olarak Maliyetler

Bu maliyet türü daha ziyade üretim yapan işletmeler için söz konusu olan bir maliyettir. İki türü vardır. Bunlar birim maliyet ve toplam maliyettir.

Birim maliyet, ürün birimi başına maliyettir. Toplam maliyetin üretilen mamul miktarına bölünmesiyle bulunur. *Toplam maliyet* ise tüm ürünlerin üretim maliyetini kapsar.

iv. Yönetim Kararları ile İlişkisine Göre Maliyetler

Yönetim kararları ile ilişkilerine göre dört tür maliyet vardır: Geçerli maliyet, batmış maliyet, marjinal maliyet ve fırsat maliyeti.

Geçerli maliyet, ileride gerçekleşmesi beklenen ve alternatif hareket tarzlarının her biri için farklı değerde olan maliyetlerdir. Yöneticiler iki veya daha fazla seçenek arasında karar verme durumundaysa, en uygun olan şıkkı seçmek için geçerli maliyetleri kullanacaktır (Özpeynirci, 2010, s. 181).

Batmış maliyet, geçerli maliyet olmayan, geçmişte kalmış olan, alınacak karardan etkilenmeyecek olan ve bu nedenle karar alırken göz önünde bulundurulması gerekmeyen maliyettir.

Marjinal maliyet, son birimin üretilmesiyle maliyetlerde meydana gelen değişimdir. Başka bir açıdan bakıldığında, marjinal maliyet son birimin üretim maliyetidir. İşletmeler genişleme kararlarında özellikle marjinal maliyete bakar.

Fırsat maliyeti, bir şeyi üretmek için ona alternatif olan şeyi üretmekten vazgeçilen faydadır. Tercih edilebilecek iken edilmeyen şey, tercih edilen şeyin fırsat maliyetidir. Fırsat maliyetine alternatif maliyet de denir.

2.3.2.2 Sigorta İşletmelerinin Gelirleri

Gelir, sıradan ve olağan bir kavram olarak görülür. Bu yüzden genellikle tanımlanmadan kullanılır. Ancak, işletmelerin gelirlerini inceleyebilmek için öncelikle gelir kavramının tanımlanması gerekir.

Gelir, işletmenin, belli süre içinde, faaliyetleri sonucunda elde ettiği ekonomik değerlerin toplamıdır (Özpeynirci, 2010, s. 151). İşletmeler faaliyet alanlarına, yatırımlarına ve çalışma etkinliklerine bağlı olarak ana faaliyetleri dışında da gelir elde ederler. Bir işletmenin ana faaliyetlerinden ve diğer kaynaklardan elde ettiği gelirlerin hepsine işletmenin toplam geliri denir.

Her işletme gelir elde eder. İşletmeye devamlı bir nakit akışı vardır. İşletmelerin ayakta kalabilmek amacıyla giderlerini aşacak miktarda gelir elde etmesi gerekir. Yani kâr elde etmek işletme açısından, insanın damarlarındaki kan dolaşımı gibi bir fonksiyonu ifa eder.

İşletme gelirlerinin genel olarak altı türe ayrıldığı söylenebilir. Bunlar satış geliri, ikincil veya yan gelir, faiz geliri, iştirak geliri, kira geliri, hurda geliri ve bağış geliridir. Bu gelir çeşitleri kısaca aşağıdaki gibi açıklanabilir.

Satış geliri, işletmenin sektördeki ana faaliyetlerinden sağladığı gelirdir. Bir işletme mamul mal üretebilir veya hizmet sunabilir. Bazen bir malı alıp satabilir veya bir malın veya hizmetin satışına aracılık edebilir. Bunların birini veya hepsini yapabilir.

İkincil veya yan gelir, kavramın da işaret ettiği üzere, işletmenin ana faaliyeti dışındaki faaliyetlerden elde ettiği gelirdir. Bu gelir türünün bir örneği havayolu taşımacılığı yapan bir işletmenin yolcuları kendi otobüsleriyle havalimanına ulaştırarak elde ettiği gelirdir (Özpeynirci, 2010, s. 182).

Faiz gelirleri, işletmenin parasal fonlarının sonucudur. İşletme sahip olduğu ve halihazırda kullanmadığı parasal kaynakları mevduat hesaplarında değerlendirerek faiz geliri elde edebilir. Sigorta şirketleri nakit akışının yoğun olduğu şirketler olduğundan faiz gelirleri onların gelir tablosunda önemli bir yer tutmaktadır.

İştirak geliri başka işletmelerin başka işletmelere ortaklığından doğar. İşletmenin ortak olduğu bir işletmenin dağıttığı kâr payından elde edilen gelirdir.

Kira geliri, işletmenin gayrimenkullerinin sonucudur. İşletme sahip olduğu ancak bizzat kullanmadığı ve başkasına kullanım amacıyla kiraya verdiği gayrimenkullerden kira geliri sağlar.

Hurda geliri, işletmenin faaliyetlerinde kullanmayacağı maddeler başka bir şekilde kullanarak elde ettiği gelirdir. Bu gelir mamul mal üretimi yapan işletmeler için söz konusu olabilir.

Bağış geliri, işletmeye, dışardan, gönüllü olarak yapılan bağışlardan elde edilen gelirdir (Özpeynirci, 2010, s. 152). Bu bağış gerçek kişilerden de tüzel kişilerden de gelebilir.

2.4 SİGORTA İŞLETMELERİNDE KÂRLILIĞI ARTIRMA YOLLARI

Sigorta işletmeleri yukarıda ele alınan gelir ve gider türlerinden hepsine değil bazısına sahiptir. Örneğin, genel yönetim maliyetleri her işletmede olduğu gibi sigorta işletmelerinde de vardır. Ancak, klasik anlamında üretim maliyetleri sigorta şirketlerinde görülmez. Sigortacılıkta ürünün veya hizmetin satışı malın veya hizmetin üretiminden önce gerçekleşir.

Bu farklılıklara karşın, sigorta işletmelerinde işletmeciliğin temel gerçeği değişmez. Sigorta işletmeleri de tüm diğer kâr elde etmek amacıyla kurulan işletmeler gibi gelir elde etmek zorundadır. Yani, gelirlerin giderleri aşması gerekir. Kârlılık her işletme için ne ifade ediyorsa sigorta işletmesi için de o anlamı ifade eder.

Çok genel bir açıdan bakıldığında, işletmenin kâr elde etmesi için gelirleri giderlerinden çok olmalıdır. Bu sürecin iki ayağı vardır. İlki gelirlerin artmasıdır. İkincisi ise giderlerin azalmasıdır. Biraz daha karmaşık bir durumda hem gelirler hem de giderler artıyorsa, gelirler giderlerden daha çok artmalıdır.

Bu çerçevede bir sigorta işletmesinin gelirlerinin artması değişik yaklaşımlarla ele alınabilir. Örneğin, Orhaner (2013, s. 352) sigorta şirketlerinin gelişmesiyle ilgili sorunları dört başlık altında ele almaktadır.

- i. Müşterilerden kaynaklanan sorunlar
- ii. Sigorta şirketlerinden kaynaklanan sorunlar
- iii. Genel ekonomiden kaynaklanmakta olan sorunlar
- iv. Uluslararası gelişmelerden kaynaklanan sorunlar

Başka bir çalışmada sigorta şirketlerinin fon yaratma işlemini etkileyen etkenler dört gruba ayrılmaktadır (Baştürk, Çakmak ve Demirtaş, s. 2017):

- i. Sosyal etkenler
- ii. Ekonomik etkenler

iii. Hukukî etkenler

iv. Diğer etkenler

Başka bazı çalışmalarda Türkiye sigorta sektörünü dünyadakiyle karşılaştırılmakta ve sektörün büyümesi için GSYİH içindeki payının ne kadar olması gerektiğine işaret edilmektedir. Türkiye’de sigorta sektörünün çok küçük olduğuna işaret eden bir çalışmaya göre, sektörün AB standartlarına ulaşabilmesi için prim üretiminin GSYİH’nın 1,5%’ine çıkması lâzımdır (F. Akın, 2017, s. 282).

Bu çalışmalar göstermektedir ki sigorta sektöründe kârlılığın artması gelirlerin artmasına, gelirlerin artması sektörün büyümesine, sektörün büyümesi ise ekonominin büyümesine bağlıdır. Buna dayanarak bu çalışmada sigorta işletmelerinin gelirinin ve kârının artmasıyla ilgili olduğunu düşünülen faktörler iki ana başlık altında ele alınabilir. Bunların ilki işletmelerin içyapısı ve işletmeyle ilgili etkenlerdir. İkincisi işletmenin içinde bulunduğu eko-sistemle ilgili etkenlerdir. İkinci faktör de kendi içinde iki alt başlığa ayrılabilir: Sektörün durumu ve özellikleri ile genel ekonomik durum.

2.4.1 İşletmenin İç Yapısı ve İşleyişiyle İlgili Etkenler

Sigorta işletmeleri her işletme gibi maliyet etkin şekilde yapılanmalı ve çalışmalıdır. Bunun için, sigorta işletmelerinde;

- i. Yetkin ve yeterli bir üst yönetim olmalıdır. Genel idare birimleri teknik ve yardımcı bölümlerin hem verimli bir şekilde çalışmalarını gözetmeli hem de huzurlu bir çalışma ortamının hazırlanması ve korunması için çaba sarf etmelidir.
- ii. Doğru istihdam politikası uygulanmalıdır. Gereğinden ne az ne de fazla personel istihdam edilmelidir. Fazla personel de eksik personel de verimli ve etkin çalışmayı engeller.
- iii. Personel ücretleri bir yandan verimliliği artıracak diğer taraftan adalet duygusunu rencide etmeyecek şekilde ayarlanmalıdır. Başarılar ödüllendirilmelidir. Hatalar ve yanlışlar yaptırıma uğratılmalıdır.

- iv. Teknolojik alt yapıya yatırım yapılmalıdır. Teknik alt yapı devamlı güçlendirilmeli ve etkin tutulmalıdır. Teknik alt yapılardaki yetersizlikler işletmelerin operasyonel işlerinin aksamasına ve kârlılığa zarar verecek ek maliyetlerin doğmasına sebep olabilir.
- v. Personelin hem kurum içi mesleki eğitimden hem de SEGEM gibi kurum dışından alınabilecek eğitim hizmetlerinden yararlanması sağlanmalıdır (Kaya ve Kahya, 2017, s. 539).
- vi. Hasar tespitleri ve hasar denetimi çalışmaları daha sıkı ve dikkatli yapılmalıdır. İşletmelerin kötü niyetli kimseler tarafından aldatılması, tamamen bitirmek olanaksız olsa bile, azaltılmaya çalışılmalıdır.
- vii. Yeni ürünler yaratılmalı ve dünyada var olan ürünler ülkemize taşıyarak halka tanıtılmalıdır. Böylece sektörün hacmi poliçe üretimi ve ürün çeşitlenmesi ile genişleyecektir.
- viii. Ürün fiyatlandırması isabetli yapılmalıdır. Her ürün gibi sigorta ürünleri de, fiyatların düşmesi hâlinde daha çok taleple karşılaşır. Potansiyel sigortalılar sigorta ürünlerini ulaşılmayacak veya satın almaya değmeyecek kadar pahalı görmemelidir (Orhaner, 2013, s. 357).
- ix. İşletmeler hem genel olarak sigortacılığın hem de özgül sigorta ürünlerin tanıtımı için düzenli ve etkili çaba sarf etmeyi ihmal etmemelidir. Sigorta satış kanallarının önemi işte burada ortaya çıkmaktadır. Özellikle son yıllarda ortaya çıkan ve ismi sıkça duyulmaya başlanan bankasürans kanalı uygulaması satış kanallarının çeşitlendirilmesine örnek olarak verilebilir.

2.4.2 İşletmenin İçinde Bulunduğu Eko-Sistemle İlgili Etkenler

Eko-sistem son yıllarda çok öne çıkartılan bir kavramdır. Organizmaların içinde yaşadığı, etkilendiği ve etkilediği ortama eko-sistem denilmektedir. Her organizmanın bir eko-sistemi vardır. Sigorta işletmesi de bir tür organizma olarak kabul edilirse, onun da bir eko-sisteminin olduğu söylenebilir. Sigorta işletmesinin ekosisteminin iki ayağı bulunur. İlki

işletmenin etrafını daha yakından saran, işletmenin bir anlamda içine gömüldüğü ortamdır. İkincisi, ilkinde de içine alacak şekilde daha geniş ortamdır.

2.4.3 Sigorta Sektörünün Durumu ve Özellikleri

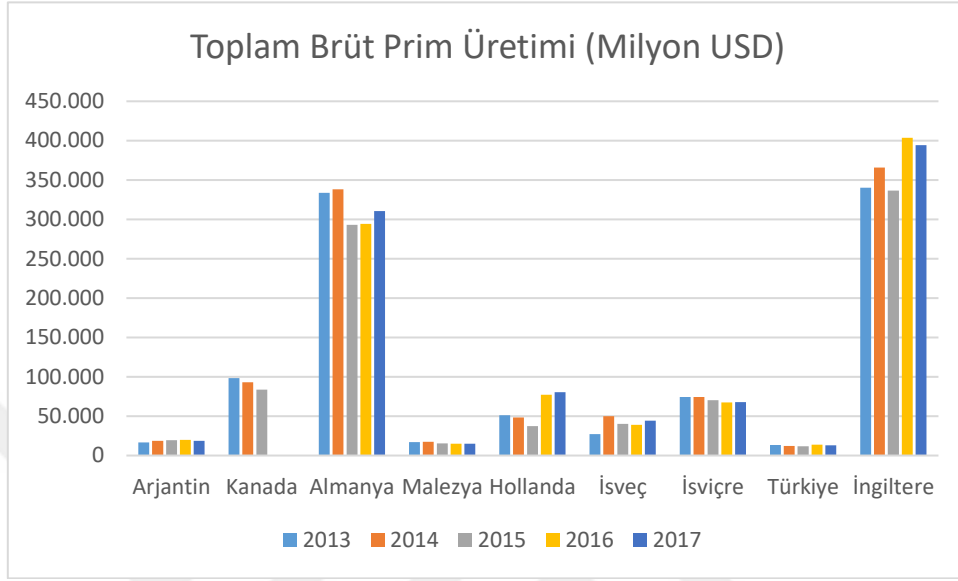
Sigorta sektörünün durumunu görmek için şunlara göz atmak gerekir. Sigorta sektörünün büyüklüğü, fiyat rekabeti, sektöre duyulan güvensizlik, sektördeki regülasyon, devletin tutumu.

i. Sigorta sektörünün büyüklüğü

Sigorta sektörü her sektör gibi toplumun genel kültüründen etkilenmektedir. Türkiye’de hâkim kültür hayatın rizikolarına karşı sigorta gibi araçlarla tedbir almaktan çok, yaratıcıya havale ederek işi olurlara bırakmaktır. Dini kültür de, sigortayı bir tür şans oyunu olarak görerek sigortayı dışlamayı teşvik etmektedir (Ecer, 2018, ss. 311-314). Nitekim, Osmanlı Devleti’nde hayat sigortası dini fetvayla yasaklanmıştı (Orhaner, 2013, s. 353). Son yıllarda tekalüf (bir tür kooperatif sigortacılığı) yoluyla dindar kesimler sigortaya yavaş yavaş ısınmaya başlamışsa da, sektör hâlâ çok küçüktür.

Türkiye’deki sigorta sektörünün büyüklüğü hakkında OECD verileri iyi fikir vermektedir.

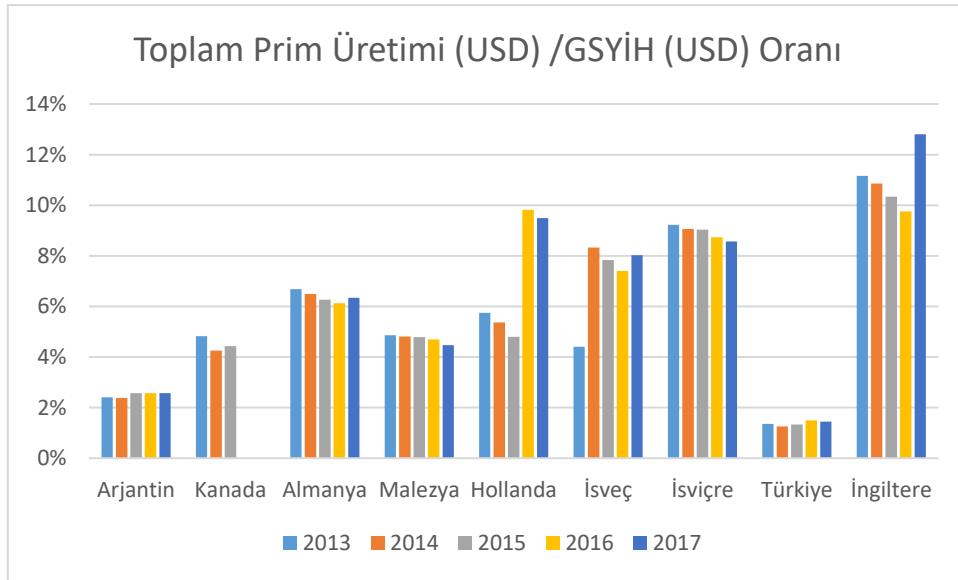
Grafik 2. Ülkelerin Yıl Bazında Prim Üretimi

Kaynak: OECD, Insurance Statistics

Grafik 2'ye bakıldığında, Türkiye'de hayat ve hayat dışı sigorta şirketleri tarafından üretilen primlerin toplamının gelişmiş Avrupa ülkelerine kıyasla çok geride kaldığı görülmektedir. Türkiye bu bakımdan gelişmiş ülkelere değil gelişmekte olan ülkelere benzemektedir.

Grafik 3. Ülke Bazında Toplam Prim Üretiminin GSYİH'ya Oranı

Kaynak: OECD, Insurance Statistics

Grafik 3'e bakıldığında, sigorta sektörünün bir yıl boyunca ürettiği toplam prim tutarının Türkiye'nin yıllık GSYİH'sının %1'ine denk geldiği görülmektedir. Bu oran gelişmiş Avrupa ülkelerinde %10'lara kadar çıkabilmektedir.

Sektörün genel olarak küçük olması işletmelerin de küçük olduğunu göstermektedir. Bu yüzden sektörün büyümesi işletmelerin büyümesi için gereklidir. Sigorta işletmelerinin büyümesi ise, diğer sektörlerdeki şirketler gibi, faaliyet alanı genişliği, ortak sayısı, sermaye miktarı, çalışan sayısı gibi faktörlerle ölçülür (Aktepe, 2016, s. 230).

ii. Yoğun fiyat rekabeti

Her işletme daha çok müşteri çekmek için fiyatlarını rakiplerinkilerden düşük tutmaya çalışmaktadır. Bu yüzden, yazılan brüt prim miktarı artsa bile sigortacılık faaliyetlerinden kazanılan gelirden aynı ölçüde artış olmamaktadır. Sigorta işletmelerinin rekabeti sadece prim miktarı üzerinden değil ürün nitelikleri üzerinden de yapması, sigorta işletmelerini daha hesaplı ve gelir artırıcı fiyatlarla sektörde bulunmaya muktedir kılacaktır.

iii. Sektöre duyulan güven derecesi

Her sektörde olduğu gibi sigorta sektöründe de dürüst çalışan ve dürüst çalışmayan aktörler vardır. İyi şöhretin çok yavaş yayılmasına karşılık kötü şöhret çok hızlı yayılır ve abartılır. Sigorta şirketlerinin bazı yanlış uygulamaları sektöre olan güveni sarsabilmekte ve potansiyel müşteri tabanını daraltmaktadır (Karabay, 2015, s. 123).

iv. Sektördeki regülasyon

Sigorta sektörünün düzgün ve etkin çalışabilmesi kaçınılmaz olarak regülasyonlara ihtiyaç duyulur. Yaşamın olağan akışı içinde bu regülasyonların bir kısmı sektörün kendisi bir kısmı kamu otoriteleri tarafından gerçekleştirilir. Bu iki regülasyon tipi arasında bir denge olması gerekir. Birinde fazlalık veya azlık olması sektörün işleyişini şu veya bu ölçüde bozar. Regülasyoncu bir devlet geleneği olan

Türkiye’de devlet bazen sigorta sektörüne de aşırı müdahalelerde bulunmaktadır. Taban ve tavan fiyatlar konması, ürün standartlarının üründe farklılık yaratarak rekabete yeni bir kulvar açmayı engelleyecek kadar sıkı bir şekilde regüle edilmesi sektörün gelişmesini engelleyebilmektedir.

v. Devletin tutumu

Her insanın, ailenin, işletmenin yaşamın getirdiği riskleri hafifletmek için bizzat tedbir alması gerekir. Buna yönelik kültür de ne denli zengin ve bilinç ne kadar güçlü ise sigortaya yönelmek de o derece artar. Bu da sektörün gelişmesini ve genişlemesini sağlar. Ancak demokratik sistem, partilerin amansız iktidar yarışı ve belki yanlış anlaşılmiş bir sosyal devlet yaklaşımı devleti bir tür prim talep etmeyen sigortacıya çevirmektedir. Devlet deprem, sel baskını, kuraklık gibi felaketlerde hazineden uğranılan zararları karşılamaya yönelmektedir. Bu politika potansiyel sigortalıları prim ödeyerek sigorta hizmeti almaktan caydırmaktadır. Onları bir tür bedavacı yapmaktadır. Zorunlu DASK sigortasına katılımın istenilen seviyelerde olmaması bu olgunun en tipik delili ve sonucudur.

2.4.4 Ekonomik Genel Durum ve Sigorta Sektörüne Yansımaları

Sigorta işletmelerinin içinde bulunduğu eko-sistemin daha geniş ve genel ortamı tüm ülke ekonomisidir. Ülke ekonomisinin durumu kaçınılmaz olarak her sektör gibi sigorta sektörünü de, her işletme gibi sigorta işletmelerini de etkiler. Bu faktörler Orhaner’den (2013, ss. 358-364) de yararlanarak şöyle açıklanabilir:

i. Düşük milli gelir

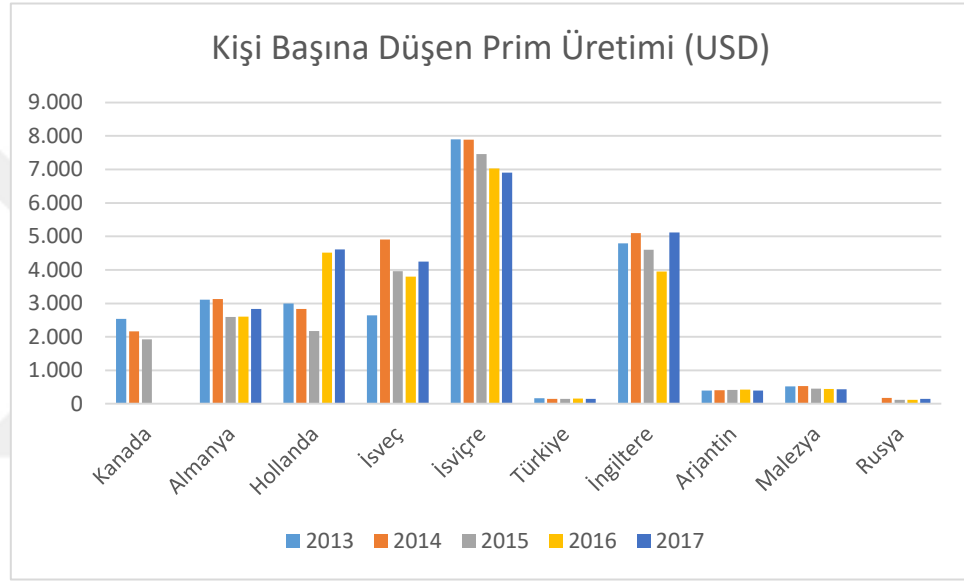
GSYİH yükseldikçe bundan sigorta sektörünün alacağı pay da yükselecektir. Artan GSYİH artan zenginliktir, artan zenginlik ise rizikolardan korunması gereken daha çok ekonomik varlık demektir.

ii. Düşük kişi başına milli gelir

Ülkelerin zenginliği kişi başına gelirle de ölçülür. Gelir seviyesi insanların refah seviyesini doğrudan doğruya etkiler. Gelir seviyesi yükseldikçe insanların ev, araba,

elektronik cihaz gibi zenginliğin parçası olan eşyaları artar. İnsanlar daha çok yatırım yapar. Dolayısıyla sigortalandırılabilir varlıklar artar. Geliri arttıkça insanlar sigortaya daha fazla para harcar (Orhaner, 2013, s. 360).

Grafik 4. Ülke Bazında Kişi Başına Düşen Prim Üretimi

Kaynak: OECD, Insurance Statistics

Grafik 4'e bakıldığında kişi başına düşen prim üretiminin gelişmiş Avrupa ülkelerinde yıllık 8 bin dolara kadar çıkabiliği görülmektedir. Aynı verilere göre Türkiye'de kişi başına düşen prim üretimi ise yıllık 200 dolar civarındadır. Türkiye'de diğer gelişmekte olan ülkelere benzer şekilde düşük prim üretimi yapılabilmektedir

iii. Yüksek işsizlik oranı

İşsizlik düşür gelir kazanabiliyor olmaktan daha kötü bir durumdur. İşsizlik insanı manen ve maddeten yavaş yavaş çökertir. İşsiz insanlar, sigorta hizmeti satın almak bir yana, kendi geleceklerini bile garantiye alamaz. Varlık satın alamaz. Sigorta için

para harcayamaz. İşsizler otomatik olarak sigorta hizmetinin kapsama alanı dışına çıkar.

iv. Yüksek enflasyon

Enflasyon ekonomik sorunların en kötülerindedir. İnsanların, işletmelerin gelirlerini eritir. Varlıkların değerini azaltır. Geleceği görünmez duruma getirir. Belirsizliği artırır. Ekonomik hesaplama yapmayı zorlaştırır. Enflasyonist dönemlerde hem sigortacı hem de sigortalı ekonomik açıdan zora düşer. Sigorta şirketlerinin giderleri yükseldiği için sigorta primleri de yükselir. Bu durum insanları sigorta poliçesi satın almaktan caydırır. Her ne kadar yükselen faiz oranıyla yatırılan şirket fonları sektöre mali kâr imkanı sunsa da sigortacılık faaliyetlerine ciddi şekilde zarar verir.

v. Yüksek faiz oranları

Yüksek faiz oranları sermayesi yetersiz olan sigorta işletmelerinin finansman maliyetlerini yükseltir. Bireyleri tasarruflarını dönem sonunda güvencenin sıfırlanacağı sigorta yerine yüksek getirili tahvillerde, faiz geliri getiren mevduat hesaplarında değerlendirmeye teşvik eder. Yüksek faiz ortamında bilhassa hayat sigortalarına olan talep azalır.

vi. Ani ve şiddetli kur dalgalanmaları

Türkiye gibi parası rezerv para olmayan ve dışarıdan ciddi ithalat yapmaya mecbur olan ülkeler ani döviz kuru dalgalanmalarından şiddetli şekilde etkilenir. Bu dalgalanmalar döviz borcu olan işletmelerin yerli para cinsinden borç yükünü ağırlaştırır, enflasyonu besler, döviz cinsinden fakirleşmeye neden olur. Bütün bunlar genel olarak ekonomiyi özel olarak sigorta sektörünü ve sigorta işletmelerini olumsuz etkiler.

3. SEKTÖREL KÂRLILIK ANALİZİ: BİR FİRMA ÖRNEĞİ

Çalışmanın ilk bölümünde kârla ilgili genel açıklamalar yapıldı ve sigortacılık, sigortacılığın tarihi, sigortanın faydaları ve sigorta türleri, sigorta ürünleri hakkında bilgi verildi. İkinci bölümde ise kâr daha teknik bir konu olarak ele alındı. Kâr türleri sayıldı ve açıklandı. Sigorta şirketlerinde gelirler ve giderler incelendi. Kârlılığın artırılması için neler yapılabileceği incelendi. Bu bölümde ilk iki bölümde toplanan bilgilere dayanarak somut bir örnekte sigorta sektöründe kârlılığın izleri takip edilecektir.

3.1 FİNANSAL TABLOLAR VE KULLANIM AMAÇLARI

Bütün işletmeler faaliyetlerinin ne durumda olduğunu ve nasıl gittiğini bilmek ister. Bu isteğin arkasındaki temel amaç şirketin sağlıklı bir şekilde işleyip işlemediğinin öğrenilmesidir. Eğer şirket işlemlerine sağlıklı şekilde devam etmiyorsa bu kötü durumun neden doğdu öğrenmek istenir. Şirket operasyonlarına sağlıklı bir şekilde devam ediyorsa, durumun daha iyi hâle getirilmesi için planlar yapmak istenir.

Bu noktada karşımıza şirketlerin belli bir standart ve düzen içerisinde tutmak zorunda oldukları muhasebe kayıtları çıkmaktadır. Muhasebe, işletmelerdeki para ile ölçülebilen işlemleri belli şekilde sistematik olarak kaydeden ve bu işlemlerden ortaya çıkan kayıtları güvenilebilir, karşılaştırılabilir şekilde karar verici organlara sunan bir bilgi sistemidir. Muhasebe, para ile ölçülebilen bütün olayları, daha genel bir şekilde ifade etmek gerekirse bir şirket içindeki bütün organizasyonlar için gerekli bilgiyi sunar. İşletmeler, kâr elde etmek veya toplumsal hizmet amacıyla emek, sermaye, doğal kaynaklar gibi üretim faktörlerini bir araya getiren organizasyonlar bütünüdür (Lazol, 2016, s. 3). Muhasebe kayıtları da işletmenin kârlılık ve toplumsal hizmet sağlamak için bir araya getirdiği emek, sermaye ve doğal kaynakların doğru ve etkin şekilde kullanılıp kullanılmadığı hakkında bilgi verir.

Muhasebe kayıtları şirketlerin iş hacmine ve işlemlerinin sayısına göre değişkenlik göstermektedir. Bazı işletme türlerinde muhasebe kayıtlarının sayısı nispeten az olabilirken

diğer bazı işletmelerde yapılan işin doğası gereği muhasebe kayıtlarının sayısı inanılmaz derecede yüksek olabilmektedir. Muhasebe kayıtlarının sayısının yüksek olması ise ilgili kayıtları karar verici organlara sunarken sorun yaratmaktadır. Bu sorunun üstesinden gelmek için bir tasnif yöntemi kullanılmaktadır. Uluslararası alanda ve Türkiye’de genel hatlarıyla aynen kullanılmakta olan bu tasnife finansal raporlama ve ortaya çıkan raporlara finansal rapor denmektedir. Tıpkı muhasebe kayıtlarında olduğu gibi finansal raporlar da belli ölçütlere ve belli bir düzene dayanmaktadır. Söz konusu finansal raporlar, ihtiyaca göre günlük olarak veya aylık, üçer aylık ve yıllık olarak hazırlanır.

Temel olarak kullanılmakta olan mali tablolar dörde ayrılmaktadır. Bilanço, gelir tablosu (kar veya zarar tablosu), öz kaynak değişim tablosu ve nakit akım tablosu. Gelir tablosu, bir şirketin belli bir dönem içindeki operasyonlarının finansal özetidir. Bilanço ise bir şirketin belli bir tarihteki finansal durumuna ilişkin bilgilerin sunulduğu tablodur (Gitman ve Zutter, 2012, ss. 9-65).

Finansal tablolardaki kalemlerin arasındaki ilişkilerin açıklanması ve dönemler arasındaki değişimlerinin anlaşılması amacıyla finansal analiz teknikleri kullanılmaktadır. Finansal analiz tekniklerinin uygulanmasının arkasında yatan temel sebepler şu şekilde sıralanmaktadır (Ceylan ve Korkmaz, 2008, s. 2):

- i. İşletmenin likidite durumu
- ii. İşletmenin kârlılık durumu
- iii. İşletmenin sermaye yapısı
- iv. İşletmenin aktifleri
- v. İşletmede meydana gelen önemli finansal olayların izlenmesi

Mali tabloların kullanıcıları açısından bakıldığında ise birkaç kesimin farklı amaçlarla mali tablolara ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Bu kesimler şirket yönetimi, ortaklar, yatırımcılar, kredi verenler ve devlet olarak sıralanabilir. Bu kesimler tarafından mali tablolar analizinin hangi amaçlarla kullanıldığı şu şekilde açıklanmaktadır (Akgüç, ty., s. 19):

- i. Ortaklar açısından, şirketin mevcut dönemdeki mali performansı hakkında bilgi sahibi olmak amacıyla,
- ii. Yatırımcılar açısından, şirkete ilişkin ellerindeki menkul kıymetlerin alım-satım kararlarını vermek amacıyla,
- iii. Kredi verenler açısından, şirkete kredi imkânının sunulup sunulmamasına karar vermek amacıyla,
- iv. Devlet kurumları açısından, şirketten tahsil edilecek vergi miktarını öğrenmek amacıyla.

Şirket yönetimi açısından mali tabloların kullanım amaçları ise şunlardır:

- i. Şirketin faaliyetlerinin etkinliğini ölçmek,
- ii. Şirketin hedeflerine ulaşip ulaşmadığını saptamak,
- iii. Şirketin geleceğiyle ilgili planlamalar yapmak,
- iv. Üretilen mal veya sunulan hizmetle ilgili detayları belirlemek ve fiyatlama yapmak,
- v. Firmanın yükümlülüklerini yerine getirebilme gücünü öğrenmek,
- vi. Firma faaliyetlerini denetlemek ve gerektiğinde doğru ve düzeltici müdahaleler yapmak.

3.2 FİNANSAL ANALİZ TEKNİKLERİ, SİGORTACILIKTA FİNANSAL ANALİZ VE ELEMENTER SİGORTACILIKTA SEKTÖREL KÂRLILIK RASYOLARI

Finansal analiz, işletmelerin finansal tablo kalemlerinde meydana gelen değişikliklerin izlenmesi ve buna göre yorum yapılması olanağını sunmaktadır. Diğer bir deyişle, finansal analiz doğru karar verme sürecini kolaylaştıran bir uygulamadır.

Finansal analiz teknikleri dörde ayrılmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanmaktadır (Gittman ve Zutter, 2012):

- i. Karşılaştırmalı tablolar analizi: Farklı dönemlere ait finansal tablolar karşılaştırılmaktadır. Karşılaştırmalı tablolar analizinde finansal tablo kalemleri arasındaki ilişki yerine bu kalemlerin zaman içinde gösterdikleri artış ve azalış oranları izlenmektedir. Bu açıdan bakıldığında bu analiz statik değil dinamik bir analiz olarak görünmektedir.
- ii. Eğilim yüzdeleri analizi: Birbirini izleyen dönemlere göre baz alınan finansal tablolardaki alt kalemlerin temel kalemler açısından gösterdiği artış ve azalışların incelendiği analize eğilim yüzdeleri analizi denmektedir.
- iii. Dikey yüzde analizi: Tek bir döneme ait finansal kalemlerin kendi içindeki yüzdeleri, bir üst kaleme oranla yüzdeleri ve genel toplama olan yüzdelerinin analizi edildiği yöntemdir. Statik bir analiz yöntemidir.
- iv. Rasyo analizi: Finansal kalemler arasındaki ilişkinin ilgili kalemlerin birbirlerine bölünmesi ile saptanmaktadır. Bu analiz yöntemi de dinamik bir analiz yöntemidir.

Finansal rasyoların faydası risk ve getiri arasındaki ilişkilerin farklı şirketler arasında incelenmesine olanak sağlamasıdır. Finansal rasyolar bir şirketin nasıl yönetildiği ve şirketin zayıf ve güçlü yönleri hakkında bilgi verir (Çabuk ve Lazol, 2009, s. 155).

Rasyo analizi yönteminde elde edilen verilerin anlamlı şekilde açıklanabilmesi için söz konusu verilerin başka rasyolarla da kıyaslanması gerekmektedir. Kıyaslamada kullanılabilen rasyolar, sektör ortalaması rasyosu, standart rasyo ve tarihi rasyolardır. Sektör ortalaması rasyosunda işletmenin faaliyet içinde olduğu sektördeki tüm şirketlerin genel ortalaması alınır. Standart rasyo, şirketin bulunduğu sektörde genel olarak belirlenmiş ve değişmeyen rasyodur. Tarihi rasyo, önceki dönemlere ait rasyo oranlarıdır (Poyraz, 2008, s. 85).

3.2.1 Sigortacılıkta Finansal Analiz

Sigorta sektöründe finansal analiz, tüketicilerin sektöre olan güveninin sağlanması, şirketin yükümlülüklerini yerine getirilmesine yönelik önlemler alınması ve mali tablo

kullanıcıların şirketin mali tablolarını kullanarak kararlar alması bakımından önem arz etmektedir. Finansal analiz işletmenin finansal durumuyla ilgili dağınık halde olan etmenleri tek bir düzen içerisinde göstererek finansal tablo kullanıcılarının işini kolaylaştırır.

Türkiye’de sigorta sektöründe kullanılan finansal rasyolar, Ağustos 2007’de Resmi Gazete’de yayımlanan Sigorta ve Reasürans ile Emeklilik Şirketlerinin Mali Bünyelerine İlişkin Yönetmelik çerçevesinde belirlenmiştir.

Sigortacılık sektöründe kullanılan rasyolar genel hatlarıyla dört ana grupta toplanmıştır. Bunlar i) Sermaye Yeterliliğine İlişkin Rasyolar, ii) Aktif Kalitesi ve Likiditeye İlişkin Rasyolar, iii) Faaliyet Rasyoları ve iv) Kârlılık Rasyolarıdır. Bu çalışmanın konusu bakımından önemli olan kârlılık rasyolarıdır.

3.2.2 Kârlılık Rasyoları

Elementer sigortacılıkta sekiz farklı rasyo kullanılmaktadır. Kullanılan rasyoların bir kısmı sigortacılık faaliyetinin sonuçlarıyla ilgiliyken diğer rasyolar ise tüm sektörlerde kullanılmakta olan rasyolarıdır. Bu çalışmada kullanılan rasyolar, 2004 tarihli ve 25686 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ile uyuşan Sigortacılık Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ çerçevesince belirlenen hesap kodlarıyla, aşağıdaki şekilde sıralanabilir.

- i. *Teknik Kârlılık Oranı:* İlgili döneme ait teknik kâr veya zararın ilgili dönemdeki net dönem kârı veya zararına bölünmesiyle bulunur. Bu şekilde sigortacılık faaliyetlerden elde edilen kâr şirketin net kârı ile karşılaştırılır. Böylece şirketin net dönem kârı veya zararında sigortacılık faaliyetlerinin ne kadar etkin olduğu ölçülür. Oranın pozitif olması ve sektör ortalamasından büyük olması teknik kârlılık anlamına gelmektedir.

Sigortacılık Tek Düzen Hesap Planı’nda kullanılan kalemlere uygun olarak teknik kârlılık oranı şu şekilde verilmektedir:

Teknik Kârlılık Oranı: $(60 \text{ Hayat Dışı Teknik Gelir} + (-61) \text{ Hayat Dışı Teknik Gider}) / 69 \text{ Dönem Net Kârı}$

- ii. *Hasar/ Prim Oranı:* Gerçekleşmiş hasarların ilgili dönemdeki kazanılmış primlere bölünmesiyle bulunan orandır. Kazanılmış primlerin gerçekleşen hasarları karşılayıp karşılamadığının anlaşılması için kullanılır. Bir diğer ifadeyle, şirketin sigortacılık faaliyetlerinin tümündeki veya faaliyet kollarındaki etkinliğini ölçer.

Hasar Prim Oranı, reasüröre devredilen kısmın düşülmesine göre ikiye ayrılmaktadır. Reasüröre devredilen kısımlar dikkate alınmadan yani brüt tutarlar üzerinden hesaplanan orana Brüt Hasar Prim Oranı denir. Reasüröre devredilen primler ve hasarlar düşüldükten sonra hesaplanan orana ise Net Hasar Prim Oranı denir.

Hasar Prim Oranı hesaplanırken dikkat edilmesi gereken bölümler zorunlu olarak ayrılması gereken teknik karşılıklardır. Hazine Müsteşarlığı tarafından sigortalıların hak yükümlülüklerinin yerine getirilmesi ve sigorta şirketlerinin finansal yapısını güçlü tutmak amacıyla çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Gerçekleşmiş hasarlar, ödenen hasarlar ve muallak hasarların toplamıdır. Muallak hasarlar, sigortalı tarafından bildiri yapılmış ancak henüz tazminatı ödenmemiş olan tutarlardır. Muallak hasar tutarları, henüz netleşmemiş olmasından dolayı şirketlerin Aktüerya ve İstatistik bölümleri tarafından yapılan bir takım istatistik hesaplarına dayanmaktadır. Prim tarafında ise zorunlu olarak ayrılması kararlaştırılmış olan kazanılmamış primler karşılığı ve devam eden riskler karşılığı bulunur. Muallak hasar kısmında olduğu gibi kazanılmamış primler ve devam eden riskler karşılığı da Aktüerya ve İstatistik birimleri tarafından yapılan bir takım istatistik hesaplarına dayanmaktadır.

Oranın pozitif olması, %100'den küçük olması ve sektör ortalamasından küçük olması şirketin hasar yükümlülüklerini karşılayabilmede yeterli olduğu anlamına gelmektedir.

Sigortacılık Tek Düzen Hesap Planı'nda kullanılan kalemlere uygun olarak hasar prim oranları şu şekilde verilmektedir.

Hasar Prim Oranı (net): (610 Ödenen Tazminatlar (Reasürör Payı Düşülmüş Olarak + 611 Muallak Tazminat Karşılığında Değ. (Rea. Payı ve Dev. Kısım Düş. Olarak)) / (600 Yazılan Primler (Reasürör Payı Düşülmüş Olarak) + 601 Kazanılmamış Primler Karş. Değ. (Reas. Payı ve Devr. Kısım Düşülmüş Olarak) + 602 Devam Eden Riskler Karş. Değ. (Rea.Payı ve Dev. Kısım Düş.Olarak)).

Hasar Prim Oranı (brüt): (610.01 Brüt Ödenen Tazminatlar + 611.01 Brüt Muallak Tazminat Karşılığında Değişim (Devreden Kısım Düşülmüş)) / (600.01 Brüt Yazılan Primler + 601.01 Brüt Kazanılmamış Primler Karş. Değ. (Devreden Kısım Düşülmüş) + 602.01 Brüt Devam Eden Riskler Karşılığında Değişim (Devreden Kısım Düşülmüş)).

- iii. *Komisyon Oranı*: Sigorta şirketinin poliçe üretimi yaparken katlanmak zorunda olduğu poliçe üretim giderlerinin ilgili dönemdeki kazanılmış primlere bölünmesiyle bulunur. Poliçe üretim giderlerinden kasıt sigorta aracılara iş getirmesi sonucunda ödenen ücretlerdir. Bu şekilde yazılan poliçelerin ödenen ücretlerden sonra ne kadarının şirketin bünyesinde kaldığı hesaplanır. Tıpkı Hasar Prim Oranında olduğu gibi, reasüröre devredilen primlere göre Komisyon Oranı da ikiye ayrılmaktadır. Brüt Komisyon Oranında reasüröre devredilen primler dikkate alınmadan prim sadece üretim komisyon giderlerinin kazanılmış primlere oranı alınır. Net Komisyon Oranında ise şirketin ilgili dönemde reasüröre devrettiği primler karşılığında alınan komisyonlar da dikkate alınır. Üretim giderleri ile reasüröre devredilen primlerin toplamı kazanılmış primlere bölünür.

Oranın sektör ortalamasından küçük olması şirketin üretim faaliyetlerini yürütürken sigorta aracılara daha az ücret ödediği anlamına gelmektedir.

Sigortacılık Tek Düzen Hesap Planı'nda kullanılan kalemlere uygun olarak komisyon oranları şu şekilde verilmektedir.

Komisyon Oranı (net): (614.01 Üretim Giderleri + (-)614.07 Reasürans Komisyonları) / (600 Yazılan Primler (Reasürör Payı Düşülmüş Olarak) + 601 Kazanılmamış Primler Karş. Değ. (Reas. Payı ve Devr. Kısım Düşülmüş Olarak) + 602 Devam Eden Riskler Karş. Değ. (Rea.Payı ve Dev. Kısım Düş.Olarak)).

Komisyon Oranı (Brüt): (614.01 Üretim Giderleri) / (600.01 Brüt Yazılan Primler + 601.01 Brüt Kazanılmamış Primler Karş. Değ. (Devreden Kısım Düşülmüş) + 602.01 Brüt Devam Eden Riskler Karşılığında Değişim (Devreden Kısım Düşülmüş)).

- iv. *Genel Gider Oranı:* Sigorta şirketlerinin poliçe üretimi yaparken üretim komisyonları ve alınan reasürans komisyonları haricinde katlanmak zorunda oldukları bir takım masraflar da mevcuttur. Bu masrafların da dahil olduğu gruba faaliyet giderleri ismi verilmektedir. Genel Gider Oranı hesaplanırken Komisyon Oranında kullanılmakta olan araçlara ödenen ücretler hesaba katılmaz. Personele ilişkin giderler, araştırma ve geliştirme giderleri, pazarlama ve satış giderleri, dışardan sağlanan fayda ve hizmet giderleri ve diğer teknik giderlerin toplamının kazanılmış primlere bölünmesiyle bulunur. Oran hesaplanırken dikkat edilmesi gereken diğer teknik giderlerin reasüröre devredilen kısmının alınıp alınmamasıdır. Buna göre net Genel Gider Oranı ve Brüt Genel Gider Oranı olarak ikiye ayrılmaktadır.

Oranın sektör ortalamasından küçük olması şirketin üretim faaliyetlerini daha az maliyetli olarak gerçekleştirdiği anlamına gelmektedir.

Sigortacılık Tek Düzen Hesap Planı'nda kullanılan kalemlere uygun olarak genel gider oranları şu şekilde verilmektedir.

Genel Gider Oranı (net): (614.02 Personele İlişkin Giderler + 614.03 Yönetim Giderleri + 614.04 Araştırma ve Geliştirme Giderleri + 614.05 Pazarlama ve Satış Giderleri + 614.06 Dışardan Sağlanan Fayda ve Hizmet Giderleri + 619 Diğer Teknik Giderler) / (600 Yazılan Primler (Reasürör Payı Düşülmüş Olarak) + 601

Kazanılmamış Primler Karş. Değ. (Reas. Payı ve Devr. Kısım Düşülmüş Olarak) + 602 Devam Eden Riskler Karş. Değ. (Rea.Payı ve Dev. Kısım Düş.Olarak)).

Genel Gider Oranı (brüt):(614.02 Personele İlişkin Giderler + 614.03 Yönetim Giderleri + 614.04 Araştırma ve Geliştirme Giderleri + 614.05 Pazarlama ve Satış Giderleri + 614.06 Dışardan Sağlanan Fayda ve Hizmet Giderleri + 619 Diğer Teknik Giderler) / (600.01 Brüt Yazılan Primler + 601.01 Brüt Kazanılmamış Primler Karş. Değ. (Devreden Kısım Düşülmüş) + 602.01 Brüt Devam Eden Riskler Karşılığında Değişim (Devreden Kısım Düşülmüş)).

- v. *Bileşik Oran:* Sigorta şirketinin üretim yaparken katlanmak zorunda kaldığı tüm maliyetlerin kazanılmış primlere olan oranıdır. Bu şekilde şirketin kazanılmış primlerinin şirketin karşılamakla yükümlü olduğu giderleri dengeleyip dengelemediği anlaşılır. Bileşik oran hesaplanırken hasar prim oranı, komisyon oranı ve genel gider oranı toplanır. Reasüröre devredilen prim ve hasarlara göre diğer oranlarda olduğu gibi ikiye ayrılır. Birincisi brüt Bileşik Orandır. İkincisi net Bileşik Orandır.
- vi. *Aktif Kârlılık Oranı:* Cari döneme ilişkin net dönem kârı veya zararının şirketin bilançosundaki toplam aktiflere bölünmesiyle bulunur. Bir şirketin toplam varlıklarına göre ne kadar kârlı olduğunu gösterir. Hesaplama sonucunda çıkan oran ne kadar büyükse şirketlerin kâr yaratma konusunda o kadar başarılı olduğunu gösterir. Aktif kârlılık karşılaştırılması yapılırken en iyi karşılaştırma şirketin zaman serisi bakımından oranlarını sektör ortalamasıyla karşılaştırmaktır. Bir diğer görüşe göre de aktif kârlılık oranı şirketin yatırım sermayesinden elde ettiği kazancı gösteren bir orandır (BloombergHT, 2017).

3.3 ELEMENTER SİGORTA İŞLETMELERİNDE FİNANSAL TABLOLAR VE DİĞER İŞLETMELERDEKİ FİNANSAL TABLOLARDAN FARKLARI

Elementer sigorta şirketlerinin mali tabloları teknik bölüm ve teknik olmayan bölüm olmak üzere ikiye ayrılır. Teknik bölüm sigortacılık faaliyetlerinden kaynaklanan işlemlerle ilgilidir.

Mali kısım ise sigortacılık faaliyetleri dışından kaynaklanan kısımın alakalıdır. Aynı şekilde hayat dışı sigorta şirketlerinde kâr, teknik kâr ve mali kâr olmak üzere ikiye ayrılır.

3.3.1 Elementer Sigorta Şirketlerinde Kâr Hesaplaması

Teknik kâr, sigorta gelirlerinden sigorta giderlerinin çıkartılmasıyla bulunur. Buna teknik bölüm dengesi denir. Mali kâr, yatırım gelirlerinden yatırım giderlerinin çıkartılması ve diğer faaliyetlerden kaynaklanan gelir ve giderlerin eklenmesiyle bulunur. Mali kâr ve teknik kârın toplanmasıyla brüt dönem kârı bulunur. Brüt dönem karından dönem vergi karşılığı çıkartıldığında da şirketin o döneme ait dönem net kârı bulunur.

Sigortacılık Tek Düzen Hesap Planına göre sigorta şirketinde teknik net kârı veya zararını oluşturan hesap kalemleri aşağıdaki şekilde kademli olarak verilmektedir.

Teknik bölümden gelen gelir ile teknik bölümden kaynaklanan giderler toplanır. Diğer bir ifadeyle sigortacılık faaliyetlerinden kaynaklanan gelirler ve giderler arasındaki farklar hesaplanır.

Teknik Gelir: 60 Hayat Dışı Teknik Gelir = 600 Yazılan Primler (Reasürör Payı Düşülmüş Olarak) + 601 Kazanılmamış Primler Karş. Değ. (Reas. Payı ve Devr. Kısım Düşülmüş Olarak) + 602 Devam Eden Riskler Karş. Değ. (Rea.Payı ve Dev. Kısım Düş.Olarak) + 603 Teknik Olmayan Bölümden Aktarılan Yatırım Gelirleri + 604 Diğer Teknik Gelirler (Reasürör Payı Düşülmüş Olarak) + 605 Tahakkuk Eden Rücu ve Sovtjaj Gelirleri.

Teknik Gider: 61 Hayat Dışı Teknik Gider = 610 Ödenen Tazminatlar (Reasürör Payı Düşülmüş Olarak) + 611 Muallak Tazminat Karşılığında Değ. (Rea. Payı ve Dev. Kısım Düş. Olarak) + 612 İkramiye ve İndirimler Kar. Değ. (Rea.Payı ve Dev. Kısım Düş.Olarak) + 613 Diğer Teknik Kar. Değişim (Rea.Payı ve Dev. Kısım Düşülmüş Olarak) + 614 Faaliyet Giderleri + 615 Matematik Karş.Değ. (Reas. Payı ve Devr. Kısım Düşülmüş Olarak) + 619 Diğer Teknik Giderler.

Teknik bölümden gelen gelir ve giderin toplanması teknik kârı verir. Diğer bir ifadeyle, teknik bölüm dengesini verir. Bu, sigorta şirketin sigortacılık faaliyetlerinde etkinliğinin göstergesi olarak görülmektedir.

3.3.2 Elementer Sigorta İşletmelerinin Finansal Tablolarının Diğer İşletmelerden Farkları

Sigorta işletmelerinin finansal tabloları diğer faaliyet kollarındaki işletmelerinin finansal tablolarından farklıdır. Sektördeki şirketler diğer şirketlerden farklı olarak her ayrıntıyı farklı hesap kalemleri altında incelemek zorundadır (Başpınar, 2005, s. 6). Bu yüzden, çalışmanın önceki bölümlerinde belirtildiği üzere, sigorta şirketlerinin mali tabloları sigortacılık faaliyetiyle ilgili olan bölüm ve sigortacılık faaliyetiyle ilgili olmayan bölüm olarak ayrılır.

Bir diğer önemli fark ise sigorta şirketlerinin Sigortacılık Kanununa göre ayırmak zorunda olduğu karşılıklardır. Söz konusu karşılıklar sigorta şirketlerinin sigortalılara sözleşme yoluyla temin ettikleri güvencenin yerine getirilebilmesi açısından önemlidir. Bu karşılık türleri altıya ayrılmaktadır. Sırasıyla, 1) Kazanılmamış Primler Karşılığı, 2) Devam Eden Riskler Karşılığı, 3) Dengeleme Karşılığı, 4) Matematik Karşılık, 5) Muallak Tazminat Karşılığı, 6) İkramiye ve İndirimler Karşılığıdır.

Orhaner (2013, ss. 283-284) bu karşılıkları aşağıdaki gibi tanımlamaktadır.

- i. *Kazanılmamış primler karşılığı*, sigorta şirketi tarafından yazılan ve yürürlükte olan her poliçenin gün esasına göre takip eden hesap dönemlerine sarkan kısımlarının ayrılmasından oluşmaktadır.
- ii. *Devam eden riskler karşılığı*, bazı sigorta branşlarında kazanılan prim ve üstlenilen riskin ve beklenen masraf düzeyinin uyumsuz olması durumunda önlem amacıyla ayrılan karşılıktır.
- iii. *Dengeleme karşılığı*, tazminat oranlarında meydana gelebilecek aşırı dalgalanmalara karşı önlem almak amacıyla Hazine Müsteşarlığı'nın belirlediği branşlar için ayrılan karşılıklardır.
- iv. *Matematik karşılık*, sigorta süresi bir yıldan fazla olan hastalık-sağlık, ferdi kaza sigorta sözleşmeleri için sigorta şirketlerinin sigorta ettirenlere karşı yükümlülüklerini karşılayabilme amacıyla istatistik hesaplarına dayanan karşılıktır.

- v. *Muallak tazminat karşılığı*, gerçekleşmiş ve sigorta şirketine ihbar edilmesine rağmen henüz sigortalıya tazminat ödemesi yapılmamış hasarlara ilişkin olarak sigorta şirketleri tarafından ayrılan karşılıktır.
- vi. *İkramiye ve indirimler karşılığı*, sigorta şirketlerinin ikramiye veya indirim yoluna gitmesi durumunda sigortalılar için ayrılan indirim tutarlarından oluşan karşılıktır.

Sigorta şirketlerinin ayırması gereken zorunlu karşılıklarda üzerinde durulması gereken bir diğer önemli nokta ise söz konusu karşılıkların işletmenin dönem kârından değil sigortalılardan elde edilen prim gelirinden kesilmesidir.

Sigorta şirketlerinin ayırdığı teknik karşılıklar çeşitli istatistik hesaplarına dayandığı için her zaman bir hata payı olabileceği de gözden kaçırılmamalıdır.

3.4 SİGORTA ŞİRKETİNİN KÂRLILIK DURUMUNUN ELAMENTER SİGORTACILIĞA ÖZGÜN KÂRLILIK RASYOLARIYLA İNCELENMESİ

Çalışmanın üçüncü bölümünün bu kısmında Halk Sigorta şirketinin kârlılığını etkileyen faktörler önceki kısımda ele alınan ve açıklanan elementer sigortacılık sektörüne ilişkin rasyolar temel alınarak üç alt kısımda incelenecektir. Kârlılık analizinde Halk Sigorta şirketinin kârlılık oranları ele alınacaktır. Kârlılık oranlarının incelenmesinde sektör verileri de kullanılarak daha mantıklı bir karşılaştırmanın yapılmasına gayret edilecektir.

Çalışmada kullanılan veriler Türkiye Sigorta Birliği'nin resmî internet sitesindeki sektör verileri ve her yıl yayımlanmakta olan sektör raporlarından elde edilmiştir. Ek olarak, T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Sigortacılık Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmakta olan Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Sigortası raporlarından da bilgi alınmıştır.

İlk alt kısımda Halk Sigorta şirketinin sigortacılık faaliyetlerine topluca göz atılacak ve şirketin kârlılığı sektör ortalaması ile karşılaştırılacaktır. Daha sonra şirketin mali kısmındaki performansını ölçmek amacıyla Halk Sigorta şirketi ve sektör ortalamaları karşılaştırılacaktır.

İkinci alt kısımda Halk Sigorta şirketinin sigortacılık faaliyetlerinden kaynaklanan işleri sigorta branşları bazında ayrıntılı olarak incelenecektir. Bu kısımda da analizin ilk

kısımındaki aynı kârlılık oranları kullanılacaktır. Daha sağlıklı bir karşılaştırma yapmak amacıyla yine sektör verileri ile karşılaştırma yapılacaktır.

Üçüncü alt kısımda ise elementer sigortacılıkta önemli bir yere sahip olan kara araçları sorumluluk sigortası ve kara araçları sigortası branşları analiz edilecektir. Bu kısımda da Halk Sigorta'ya ait veriler sektöre ilişkin verilerle kıyaslanarak şirketin bu sigorta branşlardaki etkinliği ölçülecektir.

3.4.1 Şirketin Genel Olarak Kârlılık Durumu

Bu kısımda en güvenilir verilerin elde edildiği yıllar olarak 2013-2017 arasında şirketin durumu genel olarak ele alınacaktır. Tablo 20'de şirketin genel durumu hakkında 2013, 2014, 2015, 2016 ve 2017 yıllarına ilişkin ayrıntılı bilgiler verilmektedir.

Tablo 20. Tüm Sigorta Branşlarında Karlılık Rasyoları (TL)

	T. K. Z.	D.N.K.Z	T.K.O.	HP NET	HP BÜR.	KOM NET	KOM BÜR.	GİD. NET	GİD. BÜR.
H.S. 2013	46.101.996	42.247.924	%109,1	%63,2	%51,7	%14,5	%15,9	%11,7	%8,1
SEKTÖR 2013	834.511.352	768.053.435	%108,7	%71,0	%62,4	%15,7	%15,8	%13,4	%9,7
H.S. 2014	11.116.552	45.967.603	%24,2	%74,9	%61,4	%14,1	%16,1	%13,1	%8,7
SEKTÖR 2014	1.030.488.345	729.528.618	%141,3	%72,8	%63,0	%15,6	%15,6	%13,3	%9,4
H.S. 2015	-11.610.560	8.333.658	-%139,3	%79,7	%65,7	%16,3	%16,5	%12,3	%8,7
SEKTÖR 2015	-498.977.567	576.959.558	-%86,5	%84,3	%73,0	%16,0	%15,8	%13,9	%9,7
H.S. 2016	-12.407.536	22.001.790	-%56,4	%81,7	%74,2	%16,4	%16,0	9,7%	%7,4
SEKTÖR 2016	1.744.481.043	1.139.636.360	%153,1	%75,5	%65,4	%14,6	%14,7	12,2%	%8,7
H.S. 2017	-13.916.654	35.347.752	-%39,4	%85,4	%82,6	%14,3	%14,6	%9,6	%7,0
SEKTÖR 2017	2.090.030.315	1.619.308.487	%129,1	%77,4	%69,3	%14,3	%14,2	%12,6	%8,7

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler

Halk Sigorta şirketinin 2013 yılında sigortacılık faaliyetlerinden kaynaklanan yani finansal tablolarının teknik kısmında gözükten dönem teknik kârı 46.101 bin TL olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde şirketin dönem net kârı 24.249 bin TL olmuştur. Dönem teknik kârı şirketin dönem net kârına oranlandığında şirketin teknik karlılık oranı %109,1 olarak gerçekleşmiştir. Sektör ortalaması ise %108,7'dir. Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında şirketin sektör ortalamasına göre daha yüksek bir teknik karlılık oranına sahip olduğu görülmektedir. Net hasar/prim oranı açısından bakıldığında, şirketin net /hasar prim oranı %63,2'dir. Sektör ortalaması ise %71,0'dir. Sektör ortalaması ile

karşılaştırıldığında şirketin tazminat yükümlülüklerini karşılamak konusunda sektöre göre daha avantajlı bir konumda olduğu görünmektedir. Net bileşik oran (net hasar/prim, net komisyon oranı ve net genel gider oranlarının toplamı) açısından bakıldığında, şirketin net bileşik oranı %89,4 olarak gözükmektedir. Sektör ortalaması ise %100,1'dir. Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında şirketin tazminat yükümlülüklerini karşılamak yanında üretim yaparken katlanmak zorunda olduğu masraflar bakımından sektöre göre daha avantajlı bir konumda olduğu anlaşılmaktadır. Yazılan prim tarafında ve ödenen hasarlarda reasürör payı dikkate alınmadığında yani brüt tutarlar açısından bakıldığında, şirketin brüt hasar/prim oranı 51,7%'dir. Sektör ortalaması ise %62,4'tür. Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında şirketin tazminat yükümlülüklerini karşılamak konusunda sektöre daha avantajlı bir konumda olduğu görünmektedir. Brüt bileşik oran (brüt hasar/prim, brüt komisyon oranı ve brüt genel gider oranlarının toplamı), açısından bakıldığında, şirketin brüt bileşik oranı %75,6 olarak gözükmektedir. Sektör ortalaması ise %87,9'dur. Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında şirketin tazminat yükümlülüklerini karşılamak yanında üretim yaparken katlanmak zorunda olduğu masraflar bakımından sektöre göre daha avantajlı bir konumda olduğu ortaya sergilenmektedir. Şirketin brüt kârlılık oranlarının net kârlılık oranlarından daha düşük olarak gerçekleşmesi şirketin reasürans faaliyetlerinde etkin olmadığını göstermektedir. Genel olarak bakıldığında şirketin 2013 yılında sigortacılık faaliyetleri açısından verimli bir yıl geçirdiği belli olmaktadır.

Halk Sigorta şirketinin 2014 yılında sigortacılık faaliyetlerinden kaynaklanan yani finansal tablolarının teknik kısmında gözüken dönem teknik kârı önceki yıla göre ciddi derecede düşmesi sonucunda 11.116 bin TL'ye ulaşmıştır. Aynı dönemde şirketin dönem net kârı önceki yıla göre artış göstererek 45.967 bin TL olmuştur. Dönem teknik kârı şirketin dönem net kârına oranlandığında şirketin teknik karlılık oranı önceki yıla göre ciddi şekilde düşerek %24,2 olarak gerçekleşmiştir. Sektör ortalaması ise %141,3'tür. Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında şirketin sektör ortalamasına göre çok daha düşük bir teknik kârlılık oranına sahip olduğu görülmektedir. Net hasar/prim açısından bakıldığında, şirketin net hasar/prim oranı önceki yıla göre artış göstererek %74,9 olmuştur. Sektör ortalaması ise %72,8'dir. Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında şirketin tazminat yükümlülüklerini

karşılmak konusunda sektöre göre daha dezavantajlı bir konumda olduğu gözükmektedir. Net bileşik oran (net hasar/prim, net komisyon oranı ve net genel gider oranlarının toplamı) açısından bakıldığında, şirketin net bileşik oranı önceki yıla göre artış göstererek %102,2 olmuştur. Sektör ortalaması ise %101,7'dir. Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında şirketin tazminat yükümlülüklerini karşılamak yanında üretim yaparken katlanmak zorunda olduğu masraflar bakımından sektöre göre daha dezavantajlı bir konumda olduğu görünmektedir. Yazılan prim tarafında ve ödenen hasarlarda reasürör payı dikkate alınmadığında yani brüt tutarlar açısından bakıldığında, şirketin brüt hasar/prim oranı önceki yıla göre artış göstererek %61,4 olmuştur. Sektör ortalaması ise %63,0'tür. Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında şirketin tazminat yükümlülüklerini karşılamak konusunda sektöre göre daha avantajlı bir konumda olduğu görünmektedir. Brüt bileşik oran (brüt hasar/prim, brüt komisyon oranı ve brüt genel gider oranlarının toplamı), açısından bakıldığında, şirketin brüt bileşik oranı önceki yıla göre artış göstererek %86,1 olmuştur. Sektör ortalaması ise %88,0'dir. Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında şirketin tazminat yükümlülüklerini karşılamak yanında üretim yaparken katlanmak zorunda olduğu masraflar bakımından sektöre göre daha avantajlı bir konumda olduğu ortaya çıkmaktadır. Şirketin brüt kârlılık oranlarının net kârlılık oranlarından daha düşük olarak gerçekleşmesi şirketin reasürans faaliyetlerinde etkin olmadığını göstermektedir. Genel olarak bakıldığında şirketin 2014 yılında sigortacılık faaliyetleri açısından verimli bir yıl geçirdiği anlaşılmaktadır.

Halk Sigorta şirketinin 2015 yılında sigortacılık faaliyetlerinden kaynaklanan yani finansal tablolarının teknik kısmında gözüken dönem teknik kârı dönem zararına dönerek 11.610 bin TL olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde şirketin dönem net kârı önceki yıla göre düşüş göstererek 8.333 bin TL olmuştur. Dönem teknik zararı şirketin dönem net kârına oranlandığında şirketin teknik karlılık oranı -%139,3 olarak gerçekleşmiştir. Sektör ortalaması ise -%86,5'dir. Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında şirketin sektör ortalamasına göre çok daha düşük bir teknik kârlılık oranına sahip olduğu görülmektedir. Net hasar/prim açısından bakıldığında, şirketin net hasar/prim oranı önceki yıla göre artış göstermesi sonucunda %79,7 olmuştur. Sektör ortalaması ise %84,3'dür. Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında şirketin tazminat yükümlülüklerini karşılamak konusunda sektöre

göre daha avantajlı bir konumda olduğu ortaya çıkmaktadır. Net bileşik oran (net hasar/prim, net komisyon oranı ve net genel gider oranlarının toplamı) açısından bakıldığında, şirketin net bileşik oranı önceki yıla göre artış göstererek %108,4 olmuştur. Sektör ortalaması ise %114,2'dir. Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında şirketin tazminat yükümlülüklerini karşılamak yanında üretim yaparken katlanmak zorunda olduğu masraflar bakımından sektöre göre daha avantajlı bir konumda olduğu görülmektedir. Yazılan prim tarafında ve ödenen hasarlarda reasürör payı dikkate alınmadığında yani brüt tutarlar açısından bakıldığında, şirketin brüt hasar/prim oranı önceki yıla göre artış göstererek %65,7 olmuştur. Sektör ortalaması ise %73,0'tür. Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında şirketin tazminat yükümlülüklerini karşılamak konusunda sektöre göre daha avantajlı bir konumda olduğu gözükmemektedir. Brüt bileşik oran (brüt hasar/prim, brüt komisyon oranı ve brüt genel gider oranlarının toplamı), açısından bakıldığında, şirketin brüt bileşik oranı önceki yıla göre artış göstererek %90,9 olmuştur. Sektör ortalaması ise %98,5'dir. Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında şirketin tazminat yükümlülüklerini karşılamak yanında üretim yaparken katlanmak zorunda olduğu masraflar bakımından sektöre göre daha avantajlı bir konumda olduğu görülmektedir. Şirketin brüt kârlılık oranlarının net kârlılık oranlarından daha düşük olarak gerçekleşmesi şirketin reasürans faaliyetlerinde etkin olmadığını göstermektedir. Genel olarak bakıldığında şirketin 2015 yılında sigortacılık faaliyetleri açısından verimli olmayan bir yıl geçirdiği görülmektedir.

Halk Sigorta şirketinin 2016 yılında sigortacılık faaliyetlerinden kaynaklanan yani finansal tablolarının teknik kısmında gözüken dönem teknik zararı 12.407 bin TL olmuştur. Aynı dönemde şirketin dönem net kârı önceki yıla göre artış göstererek 22.001 bin TL olmuştur. Dönem teknik zararı şirketin dönem net kârına oranlandığında şirketin teknik karlılık oranı -%56,4 olarak gerçekleşmiştir. Sektör ortalaması ise %153,1'dir. Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında şirketin sektör kâra geçtiği halde hala zarar etmeye devam ettiği görülmektedir. Net hasar/prim açısından bakıldığında, şirketin net hasar/prim oranı önceki yıla göre artış göstermesi sonucunda %81,7 olmuştur. Sektör ortalaması ise %75,5'dür. Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında şirketin tazminat yükümlülüklerini karşılamak konusunda sektöre göre daha dezavantajlı bir konumda olduğu gözükmemektedir. Net bileşik oran (net hasar/prim, net komisyon oranı ve net genel gider oranlarının toplamı) açısından

bakıldığında, şirketin net bileşik oranı önceki yıla göre azalış göstererek %107,8 olmuştur. Sektör ortalaması ise %102,3'dür. Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında şirketin tazminat yükümlülüklerini karşılamak yanında üretim yaparken katlanmak zorunda olduğu masraflar bakımından sektöre göre daha dezavantajlı bir konumda olduğu görünmektedir. Yazılan prim tarafında ve ödenen hasarlarda reasürör payı dikkate alınmadığında yani brüt tutarlar açısından bakıldığında, şirketin brüt hasar/prim oranı önceki yıla göre artış göstererek %74,2 olmuştur. Sektör ortalaması ise %65,4'dür. Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında şirketin tazminat yükümlülüklerini karşılamak konusunda sektöre göre daha dezavantajlı bir konumda olduğu gözükmektedir. Brüt bileşik oran (brüt hasar/prim, brüt komisyon oranı ve brüt genel gider oranlarının toplamı), açısından bakıldığında, şirketin brüt bileşik oranı önceki yıla göre artış göstererek %97,7 olmuştur. Sektör ortalaması ise %88,9'dur. Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında şirketin tazminat yükümlülüklerini karşılamak yanında üretim yaparken katlanmak zorunda olduğu masraflar bakımından sektöre göre daha dezavantajlı bir konumda olduğu görünmektedir. Şirketin brüt kârlılık oranlarının net kârlılık oranlarından daha düşük olarak gerçekleşmesi şirketin reasürans faaliyetlerinde etkin olmadığını göstermektedir. Genel olarak bakıldığında şirketin 2016 yılında sigortacılık faaliyetleri açısından verimli olmayan ve şirketin teknik zararlarla devam ettiği bir yıl geçirdiği gözükmektedir.

Halk Sigorta şirketinin 2017 yılında sigortacılık faaliyetlerinden kaynaklanan yani finansal tablolarının teknik kısmında gözüken dönem teknik zararı 13.916 bin TL olmuştur. Aynı dönemde şirketin dönem net kârı önceki yıla göre artış göstererek 35.347 bin TL olmuştur. Dönem teknik zararı şirketin dönem net kârına oranlandığında şirketin teknik karlılık oranı -%39,4 olarak gerçekleşmiştir. Sektör ortalaması ise %129,1'dir. Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında şirketin sektör kâr halde hala zarar etmeye devam ettiği görülmektedir. Net hasar/prim açısından bakıldığında, şirketin net hasar/prim oranı önceki yıla göre artış göstermesi sonucunda %85,4 olmuştur. Sektör ortalaması ise %77,4'dür. Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında şirketin tazminat yükümlülüklerini karşılamak konusunda sektöre göre daha dezavantajlı bir konumda olduğu gözükmektedir. Net bileşik oran (net hasar/prim, net komisyon oranı ve net genel gider oranlarının toplamı) açısından bakıldığında, şirketin net bileşik oranı önceki yıla göre artış göstererek %109,3 olmuştur.

Sektör ortalaması ise %104,3'dür. Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında şirketin tazminat yükümlülüklerini karşılamak yanında üretim yaparken katlanmak zorunda olduğu masraflar bakımından sektöre göre daha dezavantajlı bir konumda olduğu görünmektedir. Yazılan prim tarafında ve ödenen hasarlarda reasürör payı dikkate alınmadığında yani brüt tutarlar açısından bakıldığında, şirketin brüt hasar/prim oranı önceki yıla göre artış göstererek %82,6 olmuştur. Sektör ortalaması ise %69,3'dür. Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında şirketin tazminat yükümlülüklerini karşılamak konusunda sektöre göre daha dezavantajlı bir konumda olduğu gözükmektedir. Brüt bileşik oran (brüt hasar/prim, brüt komisyon oranı ve brüt genel gider oranlarının toplamı), açısından bakıldığında, şirketin brüt bileşik oranı önceki yıla göre artış göstererek %104,2 olmuştur. Sektör ortalaması ise %92,3'dur. Sektör ortalaması ile karşılaştırıldığında şirketin tazminat yükümlülüklerini karşılamak yanında üretim yaparken katlanmak zorunda olduğu masraflar bakımından sektöre göre daha dezavantajlı bir konumda olduğu görünmektedir. Şirketin brüt kârlılık oranlarının net kârlılık oranlarından daha düşük olarak gerçekleşmesi şirketin reasürans faaliyetlerinde etkin olmadığını göstermektedir. Genel olarak bakıldığında şirketin 2017 yılında sigortacılık faaliyetleri açısından verimli olmayan ve şirketin teknik zararlar devam ettiği bir yıl geçirdiği gözükmektedir.

Halk Sigorta şirketinin elementer sigorta branşlarındaki toplam brüt prim üretimi geliri 2013 yılındaki 470.364.461 bin TL'den 2017 yılında 1.480.370 bin TL'ye çıkmıştır. 2013 yılında 54.813 bin TL olan brüt ödenen hasar tutarı 2017 yılında 591.705 bin TL'ye çıkmıştır. Şirketin prim üretimi bakımından hızlı bir şekilde büyümesi ve prim üretimi tutarının ödenen hasar tutarından fazla olmasına rağmen şirketin üstlenmek zorunda olduğu ancak ödemesi henüz yapılmayan hasarlar için ayrılmış olan muallak hasar karşılıkları ve prim tarafında ayrılan kazanılmamış primler karşılıkları şirketin ve sektörün kârlılığı konusunda karşımıza farklı bir senaryo çıkarmaktadır. 2013 ve 2017 yılları arasında şirketin sigortacılık faaliyetlerinden elde ettiği sonuçların sektöre göre her yıl daha kötüye gittiği görülmektedir. 2013 yılını teknik kâr ile kapatan şirketin teknik kârının 2014 yılında ciddi şekilde azaldığı ve devam eden senelerde teknik zarar yazdığı görülmektedir. 2013 yılı haricindeki bütün yıllarda şirketin teknik karlılığının sektör ortalamasının ciddi şekilde altında olduğu görülüyor. 2015 yılında ciddi şekilde zarar eden elementer sigorta

şirketlerinin ortalama sektör zararından daha fazla zarar edildiği de göze çarpmakta olan önemli bir noktadır. 2016 ve 2017 yılları arasında sektör teknik kârlılığa dönmesine rağmen Halk Sigorta şirketi teknik zarar yazmaya devam etmiştir. Teknik bölümde zarar yazılmasına rağmen şirketin net dönem kârı veya zararı hep pozitif yönde devam etmiştir. Şirketin net dönem kârı yazmasındaki etken teknik olmayan bölümden gelen kârdır.

Tablo 21. Aktif Kârlılık Rasyoları

	Aktif Kârlılık Oranı
H.S. 2013	8,4%
Sektör 2013	3,2%
H.S. 2014	7,4%
Sektör 2014	2,6%
H.S. 2015	1,0%
Sektör 2015	-1,7%
H.S. 2016	1,9%
Sektör 2016	2,7%
H.S. 2017	2,1%
Sektör 2017	3,2%

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği

Aktif kârlılık oranına, net dönem kâr veya zararının bilançodaki toplam varlıklara bölünmesi ile ulaşılır. Halk Sigorta'nın aktif kârlılık oranlarına bakıldığında 2015 sonuna kadar sektör ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. 2016 ve 2017 yıllarında sektör ortalamasından geride olduğu görülmektedir. Halk Sigorta'nın aktif kârlılık oranlarının pozitif olması şirketin sigortacılık faaliyetlerinden kaynaklanan nakit girişlerinin iyi şekilde değerlendirildiğini gösterir.

3.4.2 Şirketin Elementer Sigorta Branşlarındaki Ayrıntılı Kârlılık Durumu

Bu kısımda, önceki kısımda genel olarak incelenen sigortacılık faaliyetleri branş bazı daha ayrıntılı şekilde ele alınacak ve incelenecektir.

Tablo 22'de kaza branşında durum şu şekildedir:

Tablo 22. Kaza Branşında Karlılık Rasyoları (TL)

	T. K. Z.	T.K.O.	HP NET	HP BÜR.	KOM NET	KOM BÜR.	GİD. NET	GİD. BR.
H.S. 2013	5.530.472	%13,1	%7,8	%12,9	%38,7	%38,3	%13,6	%11,1
SEKTÖR 2013	208.969.999	%27,2	%17,4	%21,6	%29,5	%28,9	%19,5	%15,9
H.S. 2014	6.929.553	%15,1	%8,3	%1,4	%37,9	%36,9	%11,4	%9,7
SEKTÖR 2014	301.818.539	%41,4	%18,0	%20,9	%30,0	%29,7	%17,4	%14,4
H.S. 2015	6.502.176	%78,0	%16,6	%22,1	%38,1	%36,2	%10,8	%9,5
SEKTÖR. 2015	323.063.271	%56,0	%16,3	%18,8	%34,0	%34,2	%19,1	%16,0
H.S. 2016	6.963.916	%31,7	%17,6	%14,6	%46,3	%44,2	%11,6	%10,3
SEKTÖR 2016	396.406.879	%34,8	%19,4	%21,9	%28,3	%29,1	%16,3	%12,5
H.S. 2017	18.044.746	%51,0	%11,3	%14,4	%41,2	%41,0	%6,7	%6,4
SEKTÖR 2017	639.260.499	%39,5	%13,0	%17,5	%27,1	%29,2	%15,6	%12,3

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler

Kaza sigortası branşı, Halk Sigorta şirketinin istikrarlı bir şekilde teknik kârlılık oranını artırarak sürdürdüğü bir branş olarak gözükmektedir. 2013 yılında 5.530 bin TL olan dönem teknik kârı her yıl kademeli olarak artarak 2017 yılında 18.044 TL'ye ulaştığı gözükmektedir. Dönem net kârına oranlayarak bulunan teknik kârlılık oranı 2013 yılında %13,1 ile sektör ortalamasının altında seyrederken 2017 yılında %51,0 ile sektör ortalamasının üzerine çıkmıştır. Teknik kârlılık oranlarında olduğu gibi net hasar prim ve brüt hasar prim oranları da sektöre göre kıyaslandığında şirketin avantajlı bir konumda olduğu söylenebilir. Net bileşik oran ve brüt bileşik oran bakımından da şirket yükümlüklerini karşılayabilen ve sektöre göre 2013 ve 2017 yılları arasında avantajlı bir konumda yer almıştır.

Kaza sigortası branşında, Halk Sigorta şirketinin brüt yazılan prim tutarı 2013'te 5.717 bin TL'den 2017 yılında 40.942 bin TL'ye çıkmıştır. Brüt ödenen hasarlar 2013 yılında 4.638 bin TL'den 2017 yılında 3.692 bin TL'ye düşmüştür.

Tablo 23'de hastalık/ sağlık branşında durum şu şekildedir:

Tablo 23. Hastalık/ Sağlık Branşında Karlılık Rasyoları (TL)

	T. K. Z.	T.K.O.	HP NET	HP BÜR.	KOM NET	KOM BÜR.	GİD. NET	GİD. BR.
H.S. 2013	3.100.773	%7,3	%12,8	%14,8	%30,2	%34,8	%27,1	%14,8
SEKTÖR 2013	100.342.996	%13,1	%74,0	%73,3	%12,3	%12,3	%14,0	%13,3
H.S. 2014	3.315.083	%7,2	%15,9	%16,1	%21,0	%34,9	%35,2	%18,2
SEKTÖR 2014	117.337.238	%16,1	%75,7	%74,7	%12,9	%13,0	%13,3	%12,5
H.S. 2015	543.958	%6,5	%23,8	%26,0	%51,5	%39,4	%27,2	%17,6
SEKTÖR 2015	178.515.853	%30,9	%74,2	%73,7	%13,6	%13,6	%12,6	%12,0
H.S. 2016	3.288.846	%14,9	%23,5	%28,5	%36,8	%29,8	%28,4	%20,3
SEKTÖR 2016	131.981.336	%11,6	%74,9	%75,6	%13,6	%13,8	%13,0	%12,0
H.S. 2017	8.154.949	%23,1	%18,4	%20,2	%33,2	%31,7	%22,1	%14,8
SEKTÖR 2017	391.768.227	%24,2	%74,0	%74,0	%13,8	%14,1	%12,9	%11,7

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler

Hastalık/Sağlık sigortası branşı, Halk Sigorta şirketinin teknik kârlılık oranını arttırarak sürdürdüğü bir branş olarak gözükmektedir. Şirketin 2013 yılında 3.100 TL olan teknik kârı 2015 yılında 543 bin TL'ye düşmüştür. 2016 yılında 3.288 bin TL olan teknik kâr 2017 yılında 8.154 bin TL olmuştur. Dönem net kârına oranlayarak bulunan teknik kârlılık oranı 2013 yılında %7,3 ile sektör ortalaması altındayken 2016 yılında %14,9 ile sektör ortalamasının üstüne çıkmıştır ve 2017 yılında %23,1 ile sektör ortalamasından göreceli olarak altında kalmıştır. Teknik kârlılık oranında şirketin sektör ile paralel gittiği görülmektedir. 2013 ve 2017 yılları arasında şirketin net hasar prim, brüt hasar prim, net bileşik oran ve brüt bileşik oranları sektör ortalamasının altında seyretmektedir. Söz konusu kârlılık oranlarının sektör ortalamaları altında seyretmesi şirketin tazminat yükümlülüklerini ve prim üretiminde katlanılan diğer masrafları karşılamak açısından sektöre göre avantajlı konumda yer aldığını göstermektedir. Şirketin net hasar/ prim oranlarının brüt hasar/prim oranlarından düşük olarak gerçekleşmesi şirketin 2013 ve 2017 yılları arasında reasürans faaliyetleri açısından etkin olduğunu göstermektedir.

Hastalık/ Sağlık sigortası branşında, Halk Sigorta şirketinin 2013 yılında yazdığı brüt prim tutarı 15.440 bin TL'den 2017 yılında 37.341 bin TL'ye çıkmıştır. 2013 yılında brüt ödenen hasar tutarı 1.673 bin TL'den 2017 yılında 6.853 bin TL'ye çıkmıştır.

Tablo 24'te nakliyat branşında durum şu şekildedir:

Tablo 24. Nakliyat Branşı Kârlılık Rasyoları (TL)

	T. K. Z.	T.K.O.	HP NET	HP BÜR.	KOM NET	KOM BÜR.	GİD. NET	GİD. BR.
H.S. 2013	323.860	%0,8	%24,1	%228,8	%18,3	%27,2	%18,4	%8,0
SEKTÖR 2013	89.128.515	%11,6	%40,5	%57,4	%21,5	%21,4	%14,5	%8,2
H.S. 2014	772.843	%1,7	%31,2	%176,5	%13,9	%24,8	%12,9	%5,5
SEKTÖR 2014	164.688.281	%22,6	%21,5	%28,7	%20,8	%21,6	%12,5	%6,8
H.S. 2015	335.324	%4,0	%22,5	%115,3	%7,2	%18,4	%14,5	%4,0
SEKTÖR 2015	147.764.205	%25,6	%35,4	%47,2	%20,8	%20,8	%14,9	%7,7
H.S. 2016	317.218	%1,4	%47,2	%54,5	%20,0	%26,3	%9,3	%5,7
SEKTÖR 2016	167.036.747	%14,7	%30,4	%40,6	%20,3	%20,1	%14,3	%7,7
H.S. 2017	-207.754	-%0,6	%125,1	%99,7	%8,1	%22,5	%11,1	%3,4
SEKTÖR 2017	208.303.298	%12,9	%37,3	%57,4	%19,6	%20,7	%14,1	%7,3

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler

Nakliyat sigorta branşı, Halk Sigorta şirketinin teknik kârlılık oranını 2013'den 2015 yılına kadar artırdığı daha sonra 2017 yılında ödenen tazminatların 2016 yılına göre artmasıyla teknik kârdan zarara dönmüştür. Şirketim 2013 yılında 323 bin TL olan teknik kârı 2014 yılında 772 bin TL'ye çıkmıştır ancak 2015 ve 2016 yıllarında azalış göstererek 2017 yılında 207 bin TL teknik kâr gerçekleşmiştir. Şirketin 2013 yılındaki net hasar/ prim oranı %24,1 ile sektöre göre avantajlı konumdayken 2017 yılına gelindiğinde şirketin %125,1 ile tazminat yükümlülüklerini karşılamak konusunda sektöre göre dezavantajlı konumda olduğu görünmektedir. Net bileşik orana bakıldığında da şirketin tazminat yükümlülüklerini karşılamasının yanında prim üretiminde katlanılan masrafları karşılamak açısından sektöre göre dezavantajlı konumda olduğu gözükmemektedir. Brüt hasar/ prim oranı ve brüt bileşik oranlara bakıldığında şirketin 2013 ve 2017 yılları arasındaki oranlarının sektöre göre dezavantajlı konumda olduğu gözükmemektedir. Şirketin net kârlılık oranlarının 2017 yılında gerçekleşen net bileşik oran haricinde brüt kârlılık oranlarına göre daha düşük olarak gerçekleşmesi şirketin nakliyat sigortası branşında reasürans faaliyetlerinde etkin olduğunu göstermektedir.

Nakliyat sigortası branşında, Halk sigorta şirketinin brüt yazılan prim tutarı 2013'te 1.719 bin TL'den 2017 yılında 2.014 bin TL'ye çıkmıştır. Brüt ödenen hasar tutarı 2013 yılında 1.639 bin TL olarak gerçekleşirken 2017 yılında 342 bin TL'ye düşmüştür.

Tablo 25'te yangın ve doğal afetler branşında durum şu şekildedir:

Tablo 25. Yangın ve Doğal Afetler Branşı Kârlılık Rasyoları (TL)

	T. K. Z.	T.K.O.	HP NET	HP BÜR.	KOM NET	KOM BÜR.	GİD. NET	GİD. BR.
H.S. 2013	18.077.361	%42,8	%20,6	%20,1	%4,0	%13,7	%24,9	%7,7
SEKTÖR 2013	218.835.413	%28,5	%45,6	%31,3	%16,4	%15,8	%23,2	%7,7
H.S. 2014	20.067.383	%43,7	%27,0	%27,7	%2,3	%13,0	%22,9	%6,8
SEKTÖR 2014	301.464.034	%41,3	%50,7	%39,2	%13,1	%15,0	%22,4	%7,5
H.S. 2015	27.647.600	%331,8	%23,7	%25,8	%2,7	%13,2	%21,5	%7,2
SEKTÖR 2015	274.237.135	%47,5	%56,3	%39,8	%13,5	%14,6	%22,8	%7,8
H.S. 2016	16.970.608	%77,1	%45,8	%41,5	%4,0	%13,3	%23,5	%7,6
SEKTÖR 2016	136.056.439	%11,9	%63,2	%39,1	%16,5	%15,8	%23,8	%8,3
H.S. 2017	37.627.781	%106,5	%30,9	%20,4	%0,1	%13,0	%20,5	%6,6
SEKTÖR 2017	385.552.686	%23,8	%54,2	%45,2	%16,5	%15,7	%22,5	%7,9

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler

Yangın ve doğal afetler sigortası branşı, Halk Sigorta şirketinin teknik kârlılık bakımından en etkin olduğu sigorta branşı olarak görünmektedir. Şirketin 2013 ve 2017 yılları arasında yakaladığı teknik kârlılık oranları her zaman sektör ortalamasının üzerindedir. 2013 yılında şirketin dönem teknik kârı 18.077 bin TL olarak gözükürken 2015 yılında 27.647 bin TL dönem teknik kârı ve %331,8 teknik karlılık oranı göze çarpmaktadır. 2017 yılına gelindiğinde şirketin teknik kârının 37.627 bin TL'ye çıktığı ve teknik kârlılık oranının sektör ortalamasının çok üzerinde devam ederek %106,5 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Net hasar/ prim ve brüt hasar/ prim oranlarına bakıldığında, şirketin 2013 ve 2017 yılları arasında tazminat yükümlülüklerini karşılama açısından sektöre göre avantajlı olduğu görülmektedir. Aynı şekilde, net bileşik oran ve brüt bileşik oranlara da bakıldığında şirketin tazminat yükümlülüklerini karşılamanın yanında üretim yaparken katlanmak zorunda olduğu masrafları karşılması bakımında sektöre göre avantajlı konumda olduğu görünmektedir.

Yangın ve doğal afetler sigortası branşında, Halk Sigorta şirketinin 2013 yılında yazdığı brüt prim üretimi 124.977 bin TL iken bu tutar 2017 yılında 248.330 bin TL olarak gerçekleşmiştir. Brüt ödenen hasarlar 2013 yılında 18.650 bin TL iken 2017 yılında 49.482 bin TL olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 26'da genel zararlar branşında durum şu şekildedir:

Tablo 26. Genel Zararlar Branşında Kârlılık Rasyoları (TL)

	T. K. Z.	T.K.O.	HP NET	HP BÜR.	KOM NET	KOM BÜR.	GİD. NET	GİD. BR.
H.S. 2013	4.238.446	%10,0	%21,1	%33,8	%47,6	%14,5	%51,6	%7,4
SEKTÖR 2013	130.572.765	%17,0	%54,1	%39,1	%4,7	%15,0	%22,9	%6,2
H.S. 2014	4.966.399	%10,8	%39,5	%58,8	%46,4	%14,8	%44,2	%7,1
SEKTÖR 2014	166.271.814	%22,8	%57,5	%37,7	%4,2	%14,8	%21,9	%6,0
H.S. 2015	6.084.476	%73,0	%1,9	%25,8	%26,7	%15,7	%43,9	%8,6
SEKTÖR 2015	187.776.882	%32,5	%59,6	%49,1	%9,3	%13,9	%19,2	%5,7
H.S. 2016	6.057.113	%27,5	%25,5	%84,2	%11,2	%17,9	%34,7	%8,6
SEKTÖR 2016	231.763.423	%20,3	%56,6	%34,4	%3,0	%13,2	%21,3	%5,2
H.S. 2017	9.293.977	%26,3	%30,1	%37,9	%15,9	%15,9	%26,9	%6,4
SEKTÖR 2017	352.924.165	%21,8	%58,7	%43,0	%0,6	%13,5	%20,0	%5,0

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler

Genel zararlar sigortası branşı, Halk Sigorta şirketin teknik karlılığına 2013 ve 2017 yılları arasında önemli derecede katkı yapmış bir branş olarak gözükmektedir. Şirketin 2013 yılında 4.238 bin TL olan dönem teknik kârının 2017 yılına gelindiğinde 9.293 bin TL'ye çıktığı görülmektedir. 2013 ve 2017 yılları arasında şirketin net hasar/prim, brüt hasar/prim, net bileşik oranları açısından bakıldığında tazminat yükümlülüklerini karşılaması bakımından sektöre göre avantajlı konumda olduğu gözükmektedir. Net bileşik oran ve brüt bileşik oran açısından bakıldığında, bazı yıllarda şirketin üretim yaparken katlanmak zorunda olduğu masrafları ödeme bakımında sektöre göre avantajlı bazı yıllarda ise dezavantajlı olduğu gözükmektedir. Şirketin net kârlılık oranlarının brüt kârlılık oranlarından daha düşük olması şirketin reasürans faaliyetlerinde etkin olduğunu göstermektedir.

Genel zararlar sigortası branşında, Halk Sigorta şirketin 2013 yılında yazdığı 50.303 milyon TL'den 2017 yılında 89.922 milyon TL'ye çıkmıştır. Brüt ödenen hasarlar 8.448 bin TL iken 2017 yılında 23.889 bin TL olmuştur.

Tablo 27'de genel sorumluluk branşında durum şu şekildedir:

Tablo 27. Genel Sorumluluk Branşı Kârlılık Rasyoları (TL)

	T. K. Z.	T.K.O.	HP NET	HP BÜR.	KOM NET	KOM BÜR.	GİD. NET	GİD. BR.
H.S. 2013	542.967	%1,3	%53,4	%33,9	%33,4	%12,6	%24,0	%5,1
SEKTÖR 2013	-143.090.187	-%18,6	%168,8	%175,9	%4,3	%17,7	%17,2	%7,7
H.S. 2014	388.424	%0,8	%88,5	%239,9	%35,1	%11,5	%21,8	%4,5
SEKTÖR 2014	-161.145.090	-%22,1	%166,0	%136,7	%3,8	%15,9	%15,8	%6,9
H.S. 2015	73.383	%0,9	%119,1	%150,0	%50,4	%13,9	%31,9	%6,1
SEKTÖR 2015	29.839.487	%5,2	%89,4	%85,5	%3,9	%13,4	%13,9	%6,0
H.S. 2016	-1.501.026	-%6,8	%224,7	%363,5	%27,7	%15,8	%33,4	%6,8
SEKTÖR 2016	-86.105.863	-%7,6	%117,7	%128,8	%6,2	%14,6	%16,4	%7,4
H.S. 2017	1.586.085	%4,5	%190,2	%610,8	%21,7	%46,6	%21,1	%11,9
SEKTÖR 2017	-86.667.206	-%5,4	%131,2	%104,9	%6,2	%15,4	%18,6	%7,4

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler

Genel sorumluluk sigortası branşında, Halk Sigorta şirketinin teknik kârlılık oranı bakımından 2013, 2014 yıllarında sektör zarardayken sırasıyla %1,3 ve %0,8 kârlılık oranlarıyla sektöre göre daha avantajlı bir konumda olduğu görülmektedir. Ancak 2016 ve 2017 yılları arasında sektörle birlikte zarar edilmesine rağmen sektöre göre zarar oranı daha avantajlı olarak gözükmektedir. 2017 yılında sektör zarar ederken 1.586 bin TL teknik kâr yazılması göze çarpan bir noktadır. Net hasar prim oranı açısından bakıldığında, 2013 ve 2014 yılları arasında tazminat yükümlülüklerini karşılama açısından sektöre göre daha avantajlı konumdayken ileriki yıllarda şirketin sektöre göre dezavantajlı konuma geldiği görülmektedir. Brüt hasar primi, net bileşik oran ve brüt bileşik oran açısından bakıldığında şirketin genel olarak sektöre göre tazminat yükümlülüklerini karşılama yanında üretim yaparken katlanması gereken masrafları ödeme konusunda dezavantajlı bir konumda olduğu görülmektedir. Net hasar/ prim oranlarının brüt hasar/prim oranlarına göre daha düşük olması şirketin reasürans faaliyetleri açısından etkin olduğunu göstermektedir.

Genel sorumluluk sigortası branşında, Halk Sigorta şirketinin yazdığı brüt prim tutarı 2013 yılında 5.056 bin TL'den 2017 yılında 23.702 bin TL'ye çıkmıştır. Brüt ödenen hasar tutarları 2013 yılında 270 bin TL'den 2017 yılında 1.716 bin TL'ye çıkmıştır.

Tablo 28'de emniyeti suiistimal/ kefalet branşında durum şu şekildedir:

Tablo 28. Emniyeti Suistimal (Kefalet) Branşı Kârlılık Rasyoları (TL)

	T. K. Z.	T.K.O.	HP NET	HP BÜR.	KOM NET	KOM BÜR.	GİD. NET	GİD. BR.
H.S. 2013	36.464	%0,1	%1,8	%6,1	%8,8	%16,8	%7,9	%5,9
SEKTÖR 2013	-496.892	-%0,1	%204,4	%269,1	%66,6	%9,3	%75,2	%7,7
H.S. 2014	53.916	%0,1	%1,0	%1,0	%10,8	%10,9	%9,4	%4,1
SEKTÖR 2014	-63.963	%0,0	%95,8	%188,0	%18,0	%7,8	%39,5	%6,2
H.S. 2015	64.333	%0,8	%12,9	%8,7	%29,0	%9,6	%11,8	%3,8
SEKTÖR 2015	-28.837	%0,0	%113,8	%485,4	%11,8	%8,1	%46,2	%4,6
H.S. 2016	77.194	%0,4	%0,8	%0,4	%34,8	%9,2	%16,0	%5,1
SEKTÖR 2016	-740.148	-%0,1	%113,7	%693,0	%24,1	%4,9	%41,9	%5,7
H.S. 2017	752.846	%2,1	%0,0	%960,1	%74,0	%4,2	%15,3	%1,2
SEKTÖR 2017	8.757.053	%0,5	%291,2	%183,9	%35,6	%11,8	%90,5	%9,8

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler

Emniyet suiistimal (kefalet) sigortası branşı, Halk Sigorta şirketinin 2013 ve 2017 yıllar arasında sektör ortalamasına göre avantajlı bir konumda olduğu ve teknik kârlılık oranını artarak sürdürdüğü bir branş olarak gözükmektedir. Sektör teknik karlılık oranı bakımından zarar yazmakta olduğu gözükürken şirketin teknik kâr yazmakta olduğu görünmektedir. Şirketin 2013 yılında 36 bin TL olan teknik kârı 2017 yılında 752 bin TL'ye çıkmıştır. Net hasar/prim, brüt hasar/prim oranı, net bileşik oran ve brüt bileşik oranlarında bakıldığında şirketin sektöre göre avantajlı bir konumda olduğu ve tazminat yükümlülüklerini karşılama ve üretim yaparken katlamak zorunda olduğu masrafları karşılama açısından avantajlı konumda olduğu gözükmektedir. 2017 yılında ise şirketin muallak hasarında ciddi bir artış olması sonucunda brüt hasar prim oranı ve brüt bileşik oranda ciddi derecede artış gözükmektedir. Şirketin brüt kârlılık ve net kârlılık oranlarına bakıldığında şirketin reasürans faaliyetlerinde bazı yıllarda etkin olduğu bazı yıllarda ise etkin olmadığı gözükmektedir.

Emniyeti suiistimal (kefalet) sigortası branşında, Halk Sigorta şirketinin 2013 yılında yazdığı brüt prim tutarı 63 bin TL'den 2017 yılında 9.476 bin TL'ye çıkmıştır. 2013 yılında brüt ödenen hasar tutarı 6 bin TL olarak gerçekleşirken 2017 yılında şirketin hiç hasar ödemesi yapmadığı görülmektedir. 2017 yılında şirketin brüt yazılan prim tutarında ciddi bir artış kaydetmesine rağmen teknik gelirinin düşük olmasındaki neden 8.884 bin TL civarındaki tutarın reasüröre devredilmiş olmasıdır.

Tablo 29’da finansal kayıplar branşında durum şu şekildedir:

Tablo 29. Finansal Kayıplar Branşı Kârlılık Rasyoları (TL)

	T. K. Z.	T.K.O.	HP NET	HP BÜR.	KOM NET	KOM BÜR.	GİD. NET	GİD. BR.
H.S. 2013	1.234.646	%2,9	%0,2	%5,4	%63,9	%13,2	%69,8	%18,1
SEKTÖR 2013	18.565.778	%2,4	%28,6	%29,6	%24,8	%18,4	%23,1	%8,9
H.S. 2014	2.064.395	%4,5	%2,9	%8,1	%29,2	%14,6	%45,9	%18,3
SEKTÖR 2014	25.151.963	%3,4	%22,2	%37,6	%29,6	%20,5	%19,9	%7,4
H.S. 2015	2.241.102	%26,9	%10,7	%95,0	%21,3	%22,2	%27,5	%23,9
SEKTÖR 2015	29.501.789	%5,1	%16,5	%45,1	%30,5	%22,0	%20,9	%7,8
H.S. 2016	2.287.973	%10,4	%8,7	%39,2	%22,9	%22,7	%30,0	%27,7
SEKTÖR 2016	36.789.678	%3,2	%17,8	%13,6	%32,2	%21,6	%19,3	%7,7
H.S. 2017	1.882.315	%5,3	%26,3	%81,6	%20,1	%20,9	%30,9	%29,2
SEKTÖR 2017	55.479.127	%3,4	%18,3	%34,2	%35,2	%22,1	%14,2	%5,9

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler

Finansal kayıplar sigortası branşında, Halk Sigorta şirketinin 2013 ve 2017 yılları arasında teknik kârlılık oranına bakıldığında sektör ortalamasına göre avantajlı bir konumda olduğu görülmektedir. Aynı şekilde, net hasar/prim oranlarına bakıldığında şirketin sektöre göre tazminat yükümlülüklerini ve tazminat yükümlülükleri haricinde üretim yaparken katlanmak zorunda olduğu masrafları karşılama bakımından sektöre göre avantajlı bir konumda olduğu görülmektedir. Ancak brüt hasar/prim ve brüt bileşik oranlara bakıldığında şirketin üretim yaparken katlanmak zorunda olduğu masrafları karşılama bakımından sektöre göre dezavantajlı bir konumda olduğu gözükmemektedir. Şirketin 2013 ve 2017 yılları arasındaki net kârlılık oranlarının brüt kârlılık oranlarına göre daha düşük olması şirketin reasürans faaliyetlerinde etkin olduğunu göstermektedir.

Finansal kayıplar sigortası branşında, Halk Sigorta şirketinin brüt yazılan prim tutarının 2013 yılında 5.239 bin TL’den 2017 yılında 6.837 bin TL’ye çıktığı görülmektedir. Brüt ödenen hasarların 2013 yılında 197 bin TL’den 2017 yılına 2.385 bin TL’ye çıktığı görülmektedir.

Tablo 30’da hukuksal koruma branşında durum şu şekildedir:

Tablo 30. Hukuksal Koruma Branşı Kârlılık Rasyoları (TL)

	T. K. Z.	T.K.O.	HP NET	HP BÜR.	KOM NET	KOM BÜR.	GİD. NET	GİD. BR.
H.S. 2013	15	%0,0	-	-	-	-	-	-
SEKTÖR 2013	33.870.293	%4,4	%6,8	%7,8	%17,6	%17,9	%36,7	%35,9
H.S. 2014	0	%0,0	-	-	-	-	-	-
SEKTÖR 2014	50.041.304	%6,9	%1,0	%0,7	%20,2	%20,7	%31,0	%30,2
H.S. 2015	19	%0,0	%2,6	%2,6	%18,0	%18,0	%11,5	%11,5
SEKTÖR 2015	66.341.295	%11,5	%0,4	%0,1	%23,0	%23,7	%29,8	%28,6
H.S. 2016	6	%0,0	%69,1	%69,1	%18,0	%18,0	%51,9	%51,9
SEKTÖR 2016	66.033.471	%5,8	%1,6	%1,8	%22,0	%24,7	%29,5	%27,0
H.S. 2017	53.025.562	%150,0	%3,2	%3,6	%5,1	%5,1	%0,9	%0,9
SEKTÖR 2017	167.164.940	%10,3	%2,8	%2,9	%13,3	%16,6	%15,9	%14,0

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler

Hukuksal koruma sigortası branşında, Halk Sigorta şirketinin 2017 brüt prim üretimi 73.648 bin TL olarak gerçekleşmiştir. Kazanılmamış primler karşılığı düşüldükten sonraki dönem teknik net geliri olan 53.025 bin TL şirketin hukuksal koruma sigortası branşında dönem teknik kârı olarak gerçekleşmiştir. Şirketin 2017 yılındaki toplam dönem teknik kârına bakıldığında, branşta yazılan teknik kârın şirketin toplam teknik zararını düşürmede etkin olduğu görülmektedir.

3.4.3 Kara Araçları Sorumluluk ve Kara Araçları Sigortası Branşlarındaki Kârlılık Durumu

Kara araçları ve kara araçları sorumluluk sigortaları Halk Sigorta’nın teknik zarar yazmakta olduğu iki önemli branştır. Elementer sigortacılık açısından ele alındığında da en önemli sigorta branşları olarak öne çıkmaktadırlar.

Tablo 31’de kara araçları branşında durum şu şekildedir:

Tablo 31. Kara Araçları Branşında Kârlılık Rasyoları (TL)

	T. K. Z.	T.K.O.	HP NET	HP BÜR.	KOM NET	KOM BÜR.	GİD. NET	GİD. BR.
H.S. 2013	3.829.339	%9,1	%71,1	%69,8	%15,7	%15,3	%10,4	%10,1
SEKTÖR 2013	702.040.720	%91,4	%63,2	%61,9	%15,9	%15,6	%10,9	%10,5
H.S. 2014	-1.973.400	-%4,3	%77,3	%76,6	%15,8	%15,6	%13,4	%13,2
SEKTÖR 2014	751.010.005	%102,9	%64,6	%63,2	%16,1	%15,8	%11,6	%11,2
H.S. 2015	-12.851.187	-%154,2	%89,9	%89,8	%15,6	%15,6	%14,3	%14,3
SEKTÖR 2015	438.397.636	%76,0	%72,8	%71,8	%15,9	%15,8	%12,4	%12,0
H.S. 2016	-25.132.372	-%114,2	%107,8	%107,9	%15,5	%15,5	%14,0	%14,0
SEKTÖR 2016	457.067.654	%40,1	%69,4	%69,3	%16,1	%16,0	%13,6	%13,4
H.S. 2017	-26.469.327	-%74,9	%95,4	%95,3	%14,2	%14,2	%12,9	%12,9
SEKTÖR 2017	289.258.202	%17,9	%75,5	%78,2	%15,5	%15,4	%14,2	%14,0

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler

Kara araçları sigortası branşı, Halk Sigorta şirketinin 2013 yılında 3.829 bin TL teknik kâr ve 9,1% teknik kârlılık oranı gözlemlendiği fakat 2014, 2015, 2016 ve 2017 yıllarında sırasıyla -%4,3, -%154,2, -%114,2, -%74,9 teknik kârlılık oranlarıyla karşılaştığı görülmektedir. Şirketin teknik zararı 2017 yılında 26.469 bin TL olarak gerçekleşmiştir. Net hasar prim ve brüt hasar prim oranlarına bakıldığında, şirketin tazminat yükümlülüklerini karşılama gücünün olduğu ancak yine de sektöre göre dezavantajlı bir konumda olduğu görünmektedir. Net bileşik oran ve brüt bileşik oranlara bakıldığında, şirketin ve sektörün tazminat ödemeleri yanında üretim yaparken katlanmak zorunda oldukları masrafları karşılama konusunda zorluk çektikleri görülmektedir.

Dikkat edilmesi gereken bir nokta şirketin zarar etmesi gözlemlenirken sektördeki kârlılık oranlarında da ciddi düşüşlerin olduğudur. Bu durumun gerçekleşmesindeki temel neden gerçekleşen hasarların artış hızının prim üretimi artış hızından yüksek olmasıdır. Söz konusu durumun aynı şekilde kârlılık oranlarıyla da paralellik gösterdiği görülmektedir. Şirketin 2013 yılında yazdığı brüt prim tutarı 2013 yılında 74.236 bin TL iken 2017 yılında bu tutar 126.185 olmuştur. Brüt ödenen hasarlar 2013 yılında 62.905 bin TL olarak gerçekleşirken 2017 yılında brüt ödenen hasarlar 16.263 bin TL olmuştur.

Grafik 5. Halk Sigorta Kasko Branşı Pazar Payı

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler

Şirketin Pazar payı açısından atılım yapamaması ve ilk ona girememiş olması da şirketin neden teknik kârın olduğu bir branşta teknik kâr yazamamasının sebeplerinden biri olarak söylenebilir. Şirketin müşteriler nezdinde yeterince bilinir ve hizmet açısından ismi duyulur olmaması şirketin atılım yapmasının önündeki en büyük engel olarak durmaktadır.

Tablo 32’de kara araçları sorumluluk branşında durum şu şekildedir:

Tablo 32. Kara Araçları Sorumluluk Branşı Kârlılık Rasyoları (TL)

	T. K. Z.	T.K.O.	HP NET	HP BÜR.	KOM NET	KOM BÜR.	GİD. NET	GİD. BR.
H.S. 2013	9.129.991	%21,6	%75,2	%69,5	%16,2	%14,6	%7,4	%6,7
SEKTÖR 2013	-479.816.052	-%62,5	%90,9	%83,3	%17,0	%15,8	%10,4	%9,0
H.S. 2014	-25.610.558	-%55,7	%95,0	%86,0	%17,0	%15,3	%8,3	%7,5
SEKTÖR 2014	-683.994.195	-%93,8	%94,1	%87,6	%17,1	%15,7	%10,1	%8,9
H.S. 2015	-42.315.816	-%507,8	%97,2	%87,5	%17,4	%15,7	%8,3	%7,5
SEKTÖR 2015	-2.109.199.861	-%365,6	%126,8	%116,3	%17,4	%16,2	%10,5	%9,3
H.S. 2016	-21.791.362	-%99,0	%86,9	%79,0	%16,6	%14,9	%6,0	%5,4
SEKTÖR 2016	207.934.075	%18,2	%88,6	%80,3	%13,9	%13,0	%7,0	%6,1
H.S. 2017	-114.489.841	-%323,9	%105,8	%105,7	%15,5	%13,2	%7,1	%6,0
SEKTÖR 2017	-328.897.816	-%20,3	%92,5	%83,7	%13,5	%11,8	%7,9	%6,4

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği, Resmi İstatistikler

Kara araçları sorumluluk sigortası branşı, elementer sigortacılık faaliyetlerinde brüt prim üretimi ve ödenen tazminatlar ve muallak hasarlar bakımından ilk sırada yer almaktadır. Özellikle trafik sigortası ürünü on plana çıkmaktadır. Günlük yaşantımızda ve medyada ismini çokça duymakta ve okumaktayız. Halk Sigorta şirketinin 2013 yılında sektör 479.816 bin TL zararda iken 9.129 bin TL'yle %21,6 dönem teknik kârlılık oranı yakaladığı görülmektedir. 2014 yılına gelindiğinde ise şirketin teknik kârlılıktan zarara geçtiği görülmektedir. Şirket 2014 yılında 25.610 bin TL zarar ederek -%55,7 teknik kârlılık oranına düşmüştür. 2015 yılına gelindiğinde sektörün 2.109.199 bin TL ve -%365,6 ile rekor düzeyde teknik zarar yazdığı görülmektedir. Aynı dönemde X sigorta şirketinin de 42.315 bin TL teknik zarar ile -%507,8 teknik kârlılık oranına ulaştığı görülmektedir. Dikkat edilmesi gereken nokta olarak şirketin sektör ortalamasının da çok üzerinde teknik zarar yazmasıdır. 2016 yılında sektör 207.934 bin TL ile kâra geçip %118,2 teknik karlılık oranını yakalamasına karşın X sigorta şirketinin 21.791 bin TL ile zarar etmeye devam ettiği teknik kârlılık oranınının -%99,0 olarak gerçekleştiği görülmektedir. 2017 yılına bakıldığında sektörün 328.897 bin TL zarar ve -%20,3 ile kötüye gittiği görülmektedir. Aynı dönemde şirketin 141.489 bin TL teknik zararlar -%323,9 teknik kârlılık oranına düştüğü görülmektedir.

Genel olarak bakıldığında zarar eden bir branşta, Halk Sigorta şirketinin sektör ortalamasına göre daha kötü bir performans gösterdiği görülmektedir. Hasar/prim oranlarına bakıldığında şirketin 2013 yılında %75,2 net hasar/prim oranı ile sektöre göre tazminat yükümlülüklerini karşılama konusunda sektöre göre avantajlı konumda olduğu görülmektedir. Ancak 2014 ve ilerisi dönemlere bakıldığında şirketin bu avantajını kaybettiği ve sektörle paralel gitmek olduğu ve 2017 yılında ise sektöre göre dezavantajlı konumda olduğu görülmektedir. Bileşik oranlar açısından bakıldığında da Halk Sigorta şirketinin bileşik oranlarınının sektör ile paralellik gösterdiği görülmektedir. Genel olarak sektörün yükümlülüklerini tazminat yükümlülükleri ve üretim yaparken katlanmak zorunda olduğu masrafları karşılamakta zorluk çektiği ve karşılayamadığı gözükmektedir.

Trafik sigortası genel olarak sigortalıların şirketlerin ilgisizliğinden yakındığı ve yüksek fiyatlardan yakındığı bir branştır. Sigorta şirketleri ise sigortalıların ihmallerinden kaynaklanan hasarların sayısının artmasından ve tazminat ödemelerini karşılayamamaktan yakınmaktadır. 2013 yılında Hazine Müsteşarlığı yayınladığı bir yönetmelik ile sigorta şirketlerinin sigortalılara uygulayacakları primleri sigorta şirketlerinin serbestçe belirlenmesine olanak sağlamıştır. Hasarsızlık indirimi gibi konuları şirketlerin kararına bırakmıştır (Hürriyet Gazetesi, 2013). Sigorta şirketlerinin uygulanan fiyatlar üzerinde etkisinin fazla olması ve prim tutarlarının şirketler arasında büyük farklılıklar göstermesinin sigortalıları rahatsız ettiği görülmüştür (Habertürk Gazetesi, 2015). Sigorta şirketlerinin yüksek prim tutarları uygulamasının sonucu 2014 yılında kara araçları sorumluluk branşında brüt yazılan primlerin önceki yıla göre sadece %2,70 artması ile görülmüştür. 2015 yılının sonlarına doğru çeşitli meslek kuruluşlarının itirazları sonucunda trafik poliçelerinde fiyat kontrolüne geçilmesi yani uygulanacak en yüksek primlerin belirlenmesi kararlaştırılmıştır (Milliyet Gazetesi, 2015). Söz konusu tavan fiyat uygulamasının gelmesi ile insanların trafik sigortasına ilgisi yeniden artmıştır. Kara araçları sorumluluk sigortası branşında brüt yazılan prim üretiminde 2015 ve 2016 yıllarında sırasıyla %31,97 ve %76,34 artış olması bunun ispatı olarak gözükmektedir.

Tavan fiyat uygulaması ile sigortalının trafik sigortasına ilgisi yeniden kazandırılrsa da kaza sayılarının artması, ekonomideki dalgalanmaların etkisi, prim üretiminde 2017 yılında istenilen büyümenin sağlanamaması, sektördeki artan rekabetin fiyatları düşürmesi sektörü ve Halk Sigorta şirketini olumsuz yönde etkilemiştir ve 2017 yılı teknik zararla kapatmıştır.

SONUÇ

Bu yüksek lisan tezinin konusu genel olarak sigorta işletmelerinde kârlılığı incelemek ve konuyu sektörün önemli aktörlerinden olan Halk Sigorta'yı 2013 ve 2017 yılları arasındaki performansı açısından değerlendirmektir. Bu çerçevede, çalışmada, hem ilgili literatürden yararlanarak bilgi aktarımları, değerlendirmeleri yapıldı, hem de bir yandan sektör genelinde diğer yandan Halk Sigorta özelinde mevcut istatistiki veriler incelendi. Ayrıca bu verilerden yararlanılarak yeni veriler oluşturuldu ve kullanıldı.

Çalışmanın ilk bölümü "Kâr, Sigortacılık ve Sigorta Ürünleri". Bu bölümde ekonomi bilimi açısından kâra bakıldı. Kâr ekonomi biliminde önemli bir kavramdır. Daha çok ekonomik aktörlerin faaliyetleriyle ilgili bağlamlarda kullanılmasına karşın, tüm ekonomi ve toplum içinde de önem taşır. Ekonomik anlamda kâr, ekonomik kaynakların doğru tahsis edilip edilmediği ve etkin kullanılıp kullanılmadığı hakkında fikir veren başlıca ölçüttür.

Kâr elbette işletmeler açısından da çok önemlidir. Çok genel anlamıyla kâr bir işletmenin gelirlerinin giderlerini aşması durumunda ortaya çıkar. Kâr, işletmeleri değerlendirmenin en başta gelen ölçütüdür. Kâr etmeyen bir firma ayakta kalamaz, sürdürülebilir olamaz ve hiçbir sorumluluğunu yerine getiremez. Bu yüzden, özel işletmeler kâr için çalışmak zorundadır.

Birinci bölümde kâr teorik olarak açıklandıktan sonra sigorta olgusuna ve sigorta ürünlerine göz atıldı. Sigorta kelimesi birçok dile Latince ve İtalyancadan geçmiştir. Kavram zamanla ses uyumu sağlayarak Türkiye'de sigorta kelimesine dönüşmüştür. Sigorta, insan yaşamında rizikolardan kaynaklanan zararları önlemek ve azaltmak amacıyla yürütülen bir ekonomik faaliyeti anlatmak için kullanılan bir kavramdır.

Sigortacılığın tarihi, bölümde de işaret edildiği üzere, çok eskilere, M.Ö. 3000'li yıllara kadar gitmektedir. Sigortacılık tek bir coğrafyada değil her coğrafyada ortaya çıktı, çünkü dünyanın neresinde yaşarlarsa yaşasınlar tüm insanlar yaşamlarında aynı risklerle karşılaşmışlar ve ticaret yapmışlardır. Dolayısıyla, sigorta gereksinimi her toplumda ve

coğrafyada doğdu. Ancak, modern anlamda sigortanın kurumsallaşması ve sigorta ürünlerinin çeşitlenmesi Batı'da gerçekleşti.

Sigortanın temel işlevi insanlara yaşamın rizikolarına ve belirsizliklerine karşı güvence sağlamaktır. Sigorta işlemlerinin ve faydalarının daha ayrıntılı biçimde ele alınması olanaklıdır. Sigortanın bu özellikleri çalışmada “güvence ve riziko yönetimi işlevleri ve yararları” ve “sigortanın ekonomik işlevleri ve yararları” alt başlıklarında ele alındı. Kuşku yok ki, bu işlevler ve yararlar iç içedir, birbirine bağlıdır. Bu ayrıma işlevlerin ve yararların daha iyi anlaşılması için gidildi.

Çalışmanın amacı bakımından hayat sigortaları ile hayat dışı sigorta arasındaki farka işaret edildi ve çalışmanın hayat dışı sigorta veya elementer sigorta üzerinde yoğunlaşacağı belirtildi. Aynı doğrultuda ilerleyerek Türkiye’de uygulanan sigorta türleri şu şekilde sıralandı: Hastalık/sağlık sigortası, kaza sigortası, kara araçları sigortası, raylı araçlar sigortası, hava araçları sigortası, su araçları sigortası, nakliyat sigortası, yangın ve doğal afet sigortası, genel zararlar sigortası, kara araçları sorumluluk sigortası, hava araçları sorumluluk sigortası, su araçları sorumluluk sigortası, genel sorumluluk sigortası, kredi sigortası, emniyeti suiistimal sigortası, finansal kayıplar sigortası, hukuksal koruma sigortası ve destek sigortası.

Çalışmanın ikinci bölümünün başlığı “Elementer Sigorta İşletmelerinde Kârlılık”. Bu bölümde ilk olarak sigortacı, sigortalı, sigorta poliçesi, sigorta primi ve sigorta bedeli kavramları açıklandı. Bunlar sigortacılığın temel kavramlarıdır ve onlar anlaşılmadan sigortacılık anlaşılmaz. Deyim yerindeyse bu kavramlar sigortacılığın ABC’sidir.

Bölümde daha sonra sigorta işletmelerinin yapısı ele alındı. İlk olarak her işletmede var olan ve genel müdür, genel müdür yardımcıları gibi birimleri bünyesinde barındıran üst yönetimin fonksiyonları açıklandı. Ancak, sigorta işletmelerinin faaliyet alanları açısından en önemli olan sigortacılık faaliyetleriyle ilişkili bölümleridir. Her sigorta şirketi iyi işleyen bir üretim bölümü/teknik bölüm, hasar bölümü, reasürans bölümü, acenteler bölümü ve pazarlama/ bankasürans bölümüne sahip olmak zorundadır. Bu bölümler sigortacılığın özü ve vazgeçilmezi olan faaliyetleri yürütürler. Bu ana bölümlere rücu ve hukuk bölümü, muhasebe ve tahsilat bölümü, aktüerya ve istatistik bölümü, bilgi işlem bölümü, insan

kaynakları bölümü ve denetim bölümü tarafından yardımcı olunur. Bunlara yardımcı bölümler denir. Sigorta işletmelerinin dış birimleri ise acenteler, brokerlar ve eksperlerdir. Sigorta işletmesi tüm bu bölümler ve birimlerle, sıkı şekilde örgütlenmiş olan ve tüm bu bölümlerin ve birimlerin çeşitli şekillerde birbirine bağlı olduğu bir ekonomik aktördür.

Her işletmede olduğu gibi sigorta şirketlerinde de giderler ve gelirler vardır. Giderler işletmenin fonksiyonlarına göre maliyetler, üretim miktarına göre ölçü birimi olarak maliyetler ve yönetim kararları ile ilişkisine göre maliyetler olarak üç gruba ayrılır. Her işletme gibi sigorta işletmeleri de bu maliyetlerle yüzleşmek zorundadırlar. Şekil 2’de de gösterildiği gibi işletmelerinin en büyük maliyet kalemleri tazminat ödemeleri, komisyon ödemeleri ve şirket içi masraflardan oluşmaktadır.

Sigorta işletmelerinin gelirleri temelde iki başlık altında toplanabilir. Birincisi satış gelirleridir. İkincisi ise işletmelerin sigortacılık faaliyetlerinden kazandığı, ancak kullanılmayan tutarların mevduat hesaplarında değerlendirilmesi sonucu kazanılan faiz gelirleridir. Çalışmanın üçüncü bölümünde de görüldüğü üzere sigorta sektörü ve Halk Sigorta önemli sayılabilecek bir ölçüde faiz geliri elde etmektedir.

Sigorta işletmelerinin giderlerine ve gelirlerine baktıktan sonra bu bölümde sigorta işletmelerinde kârlılığın artırma yolları üzerinde duruldu. Bu yollar üç grup etken üzerinden incelenebilir. İlki işletmenin iç işleriyle ilgili etmenlerdir. İşletmeler iyi örgütlenme, doğru ücret politikası ve etkin tanıtım gibi noktaları göz önünde tutmak zorundadır. İkinci grupta işletmenin içinde bulunduğu eko sistemle ilgili etkenler yer alır. Sigorta işletmelerini bir tür organizma gibi görürsek her organizma gibi içinde yaşadıkları eko-sistemi etkilemeleri ve ondan etkilenmeleri beklenir. Burada da dar eko-sistem ve geniş eko-sistem ayrımı yapılabilir. Dar eko-sistemde sigorta sektörünün özellikleri bulunur. Sektörün büyüklük durumu, yoğun rekabet, sigortaya güvenin az olması bu alandaki sıkıntılardır. Bunların aşılması tamamen değilse de bir ölçüde sektör aktörlerine bağlıdır. Geniş eko-sistemde genel ekonomik durum bulunur. Ekonominin gelişmişlik derecesi sigorta sektörünün küçüklük-büyüklük derecesi üzerinde doğrudan doğruya etkili olur. Geniş anlamda eko-sistemde beliren sorunlar olarak devletin (ürün çeşitlendirmesini ve doğru fiyatlandırmayı engelleyen türden olanlar gibi) gereksiz müdahaleleri ve eksik regülasyonlar sayılabilir.

Türkiye’de çok önemli bir problem sosyal devlet anlayışının ve oy kazanma baskısının siyasi partiler üzerinden devleti hizmet vermek için prim ödenmesini talep etmeyen dev ve doğal bir sigortacı gibi davranmaya itmesidir. Örneğin, DASK ve benzeri sigorta hizmetlerinin yeterince yayılmamasının sebeplerinden birinin devletin depremlerden sonra karşılıksız olarak uğranılan zararları gidermeye çalışması olduğu söylenebilir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde sektörün önde gelen şirketlerinden Halk Sigorta’nın 2013-2017 dönemindeki performansı üzerinden sigorta sektöründe kârlılık incelendi. Bu dönemin seçilmesinin sebebi şirketle ilgili en sağlıklı verileri bulma imkânının olmasıdır. Bunu yaparken işletmenin halka açık bilgilerinden yararlanılarak daha önce sayılmış olan her elementer sigorta branşı için ayrı rasyo analizleri yapıldı. Bu rasyo analizi tablolarında şirketin sigortacılık faaliyetlerinden gelen teknik kârının dönem net kârına oranlanmasıyla bulunan teknik kârlılık oran, hasar yükümlülüklerini karşılayabilme gücünü gösteren hasar/prim oranları ve üretim yaparken katlanmak zorunda olduğu maliyetleri de hesaba katması bakımından önemli bulunan bileşik oranları incelendi.

Sigorta sektörüne özgün kârlılık rasyolarına dayanılarak yapılan değerlendirmede Halk Sigorta özelinde aşağıdaki sonuçlara ulaşıldı:

- i. Dönem net kârı veya zararı açısından bakıldığında Halk Sigorta şirketinin 2013 ve 2017 yılları arasında kâr elde ettiği görülmektedir.
- ii. Teknik bölümden elde edilen sonuçlara göre Halk Sigorta’nın 2013 ve 2014 yıllarında sigortacılık faaliyetleri açısından başarılı bir dönem geçirdiği ve kâr ettiği anlaşılmaktadır. Ancak 2015, 2016 ve 2017 yıllarında ise sigortacılık faaliyetlerinden zarar edildiği görülmektedir.
- iii. Halk Sigorta şirketine ait hasar prim oranlarının 2013 ve 2017 yıllar arasında %100’ün altında olduğu görülüyor. Bu durum şirketin tazminat yükümlülüklerini karşılayabilecek seviyede üretim yaptığını göstermektedir.
- iv. 2013 ve 2017 yılları arasında şirketin ödediği broker ve komisyon ücretlerinin sektörlere paralellik gösterdiği anlaşılmaktadır.

- v. Genel gider oranları Halk Sigorta'nın üretim yaparken sektöre göre daha az maliyete katlandığını göstermektedir. Şirketin sektör ortalamasının altında çalışan sayısına sahip olduğu ve pazarlama ve satış giderlerinin sektör ortalamasının altında kaldığı anlaşılmaktadır. Özellikle 2016 ve 2017 yıllarında şirketin sektöre göre çok avantajlı bir konumda olduğu ortaya çıkmaktadır.
- vi. Toplam varlıklarına göre Halk Sigorta şirketinin kâr yaratma performansının 2013 ve 2014 yıllarında sektörden üstün olduğu görülmektedir. 2015 yılında sektörle birlikte Halk Sigorta'nın zarara geçtiği ve 2016, 2017 yıllarında ise varlıklarına göre kâr yaratma kapasitesinin sektörün altında kaldığı anlaşılmaktadır.
- vii. 2015 ve sonrası yıllarda teknik bölümden zarar edilmesine rağmen teknik olmayan bölümden aktarılan yatırım gelirleri sayesinde şirketin yine de kâr ettiği görülmektedir.
- viii. Kaza branşında Halk Sigorta'nın teknik kâr ettiği görülmektedir. Komisyon oranlarının sektör ortalamasından yüksek seviyelere çekilmesi şirketin teknik kârlılığının ve 2015 yılında teknik karlılık oranı açısından sektör ortalamasının üzerinde seyretmesinde en büyük etkidir.
- ix. Hastalık/ Sağlık branşı Halk Sigorta'nın teknik kâr ettiği branşlardan biridir. Komisyon oranlarının sektör ortalamasından önemli ölçüde yüksek olması şirketin bu branşta üretim yaparken öne çıkmak amacıyla sigorta aracılara daha çok ücret ödediği anlamına gelmektedir.
- x. Nakliyat branşı Halk Sigorta şirketinin 2017 yılı haricinde genel olarak kâr ettiği bir branştır. Teknik kârlılık oranının sektörün epey altında olmasının sebebi şirketin sigorta aracılara ödediği komisyonların sektör ortalamasından düşük olmasıdır. Şirketin çok daha az komisyon masrafı üstlenmesi maliyet kalemlerinin kısılması gibi algılansa da bu sebepten dolayı da istenilen üretime ulaşamadığı anlaşılmaktadır.
- xi. Yangın ve doğal afetler branşı Halk Sigorta'nın teknik kâr açısından en başarılı olduğu branşlardan biridir. Şirketin teknik kârlılık ve hara/prim oranları iyi bir

müşteri portföyüne sahip olduğunu göstermektedir. Sigorta aracılara ödenen komisyon oranlarının sektör ortalamasından düşük olmasına rağmen teknik kâr açısından sektörden iyi durumda olunması da kaliteli müşteri portföyüne dikkat çekmektedir.

- xii. Genel zararlar branşı Halk Sigorta'nın teknik kâr ettiği branşlardan biridir. 2015 yılı ve sonrasında şirketin teknik kârlılık oranı açısından sektörden daha iyi durumda olduğu gözükmektedir. Aynı dönemlerde sigorta aracılara ödenen komisyonları gösteren oranların sektör ortalamasından yüksek olmasının teknik kârlılığa etki yaptığı anlaşılmaktadır.
- xiii. Genel sorumluluk branşı sektörün teknik kâr açısından başarılı olamadığı bir branş olarak görünmektedir. Sektörün kâr açısından etkin olmadığı bir branşta Halk Sigorta'nın nispeten teknik kârlılık açısından iyi durumda olduğu gözükmektedir. Komisyon oranlarının sektör ortalamasından yüksek olması şirketin müşteri portföyünü geliştirmek adına adımlar attığını gösteriyor.
- xiv. Kara araçları branşı sektörün teknik kâr ettiği ve elementer sigorta branşları içinde önemli paya sahip bir branştır. Halk Sigorta'nın kara araçları branşında 2013 yılından sonra teknik zarar ettiği görünmektedir. Komisyon oranlarının sektör ile paralellik göstermesi ve şirketin branştaki pazar payının istenilen seviyelere ulaşamaması şirketin teknik zarar etmesindeki etkidir. Pazar payı açısından ciddi atılım yapılamaması şirketin müşteri portföyünü geliştiremediğini göstermektedir.
- xv. Kara araçları sorumluluk branşı sektörün genel olarak teknik zarar ettiği bir branştır. Bu noktada Halk Sigorta'nın da bir istisna göstermediği ve zarar yazdığı görülmektedir. 2015 yılında teknik zararın önüne geçmek amacıyla 2016 yılında komisyon oranlarının artırıldığı gözükmektedir. Buna rağmen şirketin 2017 yılında teknik zararının arttığı görülmektedir. Hasar/prim oranına bakıldığında da şirketin ödenen hasar ve muallak hasarlarının artış gösterdiği ve teknik zarar edilmesinin arkasında yatan sebep olduğu anlaşılmaktadır.

Gerek sektörle ilgili gerekse Halk Sigorta ile ilgili özel incelemelerde ve literatür araştırmasında bulunan bulgulardan sigorta işletmelerinin kârlılığına ilişkin olarak şu sonuçlar çıkartılabilir:

- i. Sektörün büyümesi ekonominin genel olarak büyümesine bağlıdır. Kuşku yok ki, sağlıklı bir sigorta sektörü de ekonomik büyümeye katkı sağlayacaktır. Ancak, ekonomik büyüme daha önce gelir. Bu yüzden Türkiye ekonomisini büyütecek ekonomi politikaları sigorta sektörüne de katkı sağlayacaktır. Sigorta şirketlerinin genel ekonomiyi takip etmesi ve ekonomik büyümeye katkı sağlayacak politikaların geliştirilmesi ve uygulanması için çaba sarf etmesi yerinde olur.
- ii. Bu çerçevede, devletin, biraz yukarda da değinildiği üzere, sigorta şirketlerine en azından bazı branşlarda adı konulmamış veya daha iyi bir adlandırmayla kayıt dışı rakip gibi davranması sigorta sektörünün potansiyel genişleme alanını daraltmaktadır. İnsanlar, bir bedel ödemden, gördükleri zararların ve uğradıkları kayıpların devlet tarafından tazmin edilmesini, giderilmesini bekliyorlarsa, sigorta hizmeti satın almaktan uzak duracaklardır. Devletin bu politikadan vazgeçmesi, insanların hayatlarının sorumluluğunu her alanda üstlenmesinin yolunun açılması sigorta sektörüne yarar sağlar.
- iii. Türkiye’de sigortacılık ve sigorta ürünleri yeterince tanınmıyor ve bilinmiyor. Bu eksikliğin giderilmesi için bir taraftan devlet bir taraftan sektör aktörleri çaba gösterebilir. Çeşitli sigorta ürünlerinin niçin gerekli ve nasıl yararlı olduğuna ilişkin kamu spotları hazırlanarak, diğer kamu spotları gibi, televizyonlardan halka ulaştırılabilir. Özellikle gençleri iş hayatına hazırlayan üniversitelerde sigorta bilinci oluşturulması için yol ve yöntemler geliştirilebilir.
- iv. Sigorta şirketlerinin kendi yapılanmalarını ve işleyişlerini teknolojik donanım ve maliyet-etkin çalışma ölçütleri açısından gözden geçirmeleri ve yenilemeleri de yararlı olabilir. Türkiye’de yazılım yatırımları, hâlâ, çoğu işletme tarafından, emlak yatırımı ve makine yatırımı gibi temel bir yatırım olarak görülmemektedir. Oysa, her işletmenin ilgili yazılımlara ciddi ölçüde muhtaç ve mecbur olduğu bir çağda yaşıyoruz. Dijitalleşemeyen ve iyi işleyen bir dijital alt yapı kuramayan işletmelerin

rakipleriyle ulusla ve uluslararası ölçekte rekabet etme şansı yoktur. Bu sigorta şirketleri için de geçerli bir gerçektir. Bu yüzden, sigorta işletmeleri yazılım yatırımlarını belki de yatırım planlarının en başına yerleştirmelidir.

KAYNAKÇA

Kitaplar ve Makaleler

- Akbay, S. (2017). "Dünyada ve Türkiye'de Sigortacılığın Tarihiçesi". F. Kaya içinde, *Sigortacılık* (ss. 73-85). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Akgüç, Ö. (ty). *Finansal Yönetim*. İstanbul: Avcıol Basım Yayın.
- Akın, B. (2010a). *Temel İşletme: Girişimcilik, İş Kurma ve Yönetim*. Ankara: Adres Yayınları.
- Akın, B. (2010b). "İşletmecilikle İlgili Temel Kavramlar ve İşletmeciliğin Tarihi Gelişimi". B. Akın (Der.) içinde, *Temel İşletme: Girişimcilik, İş Kurma ve Yönetim*. Ankara: Adres Yayınları.
- Akın, F. (2017). "Türk Sigortacılık Sektörünün AB Ülkeleri Sigortacılık Sektörü ile Karşılaştırılması". F. Kaya içinde, *Sigortacılık* (s. 271-283). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Aktepe, E. (2016). *Genel İşletme*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Bahar, E. (2017). "Sigorta Pazarlaması". F. Kaya içinde, *Sigortacılık* (s. 585-642). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Başpınar, A. (2005). Finansal Analiz Tekniklerinin Sigorta Şirketleri Mali Tablolarına Uygulanması. *Maliye Dergisi*(149), ss. 5-35.
- Baştürk, F. H., Çakmak, D., ve Demirtaş, B. (2017). *Sigortacılığa Giriş*. Akademi Consulting&Training.
- Bernstein, P. L. (2019). *Tanrılara Karşı: Riskin Olağanüstü Tarihi*. (Çev. Feyyat, Çev.) İstanbul: Scala Yayıncılık.
- Bishop, M. (2013). *A'dan Z'ye Ekonomi Sözlüğü*. (Çev. Ş. Akın, B. Akın, ve C. Yıldız.) Ankara: Adres Yayınları.

- Canbaz, M. (2017). "Sigorta İşlemleri Muhasebesi". F. Kaya içinde, *Sigortacılık* (ss. 531-583). İstanbul.
- Ceylan, A., & Korkmaz, T. (2008). *İşletmelerde Finansal Yönetim*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Çabuk, A., & Lazol, İ. (2009). *Mali Tablolar Analizi*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Çavuşoğlu, S. (2017). "Sigorta İşletmelerinin Organizasyonu". F. Kaya içinde, *Sigortacılık* (ss. 163-176). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Çipil, M. (2013). *Risk Yönetimi ve Sigortacılık*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Çoban, Y. (2018). *İşletme İktisadi*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Doğan, E. (2017). "Hasar Tespiti ve Hasar Yönetimi Sistemi". F. Kaya içinde, *Sigortacılık* (s. 177-188). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Doğan, M. (2008). *Doğan Türkçe Sözlük*. İstanbul: Pınar Yayınları.
- Duygulu, E., ve Pehlivan, P. (2017). *Sigorta İşletmeciliği*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Ecer, H. (2018). *Türkiye'de Bankacılık-Sigortacılık*. İstanbul: Cinius Yayınları.
- Ertek, T. (2012). *Temel Ekonomi*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Gittman, L. J., ve Zutter, C. Z. (2012). *Principles of Managerial Finance*. Essex: Pearson Limited Education.
- Güvel, E. A., ve Güvel, A. Ö. (2018). *Sigortacılık*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Gwartney, J., Stroup, R. L., Lee, D. R., ve Ferrarini, T. H. (2016). *Temel Ekonomi*. Ankara: Liberte Yayınları.
- Kahya, F. (2010). *Osmanlı Devleti'nde Sigortacılık*. İstanbul: Libra Yayınları.
- Kahya, M. (2017). "Sigortacık Verilerinin Değerlendirilmesi". F. Kaya içinde, *Sigortacılık* (ss. 257-270). İstanbul: Beta Yayıncılık.

- Karabay, M. E. (2015). "*İşletmelerde Etik ve Liderlik: Sigorta Sektöründe Bir Araştırma*". İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Karaman, D. (2017a). "Sigorta ve Sigortacılık". F. Kaya içinde, *Sigortacılık* (ss. 1-7). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Karaman, D. (2017b). "Sigorta ve Risk Kavramları". F. Kaya içinde, *Sigortacılık* (ss. 9-22). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Karaman, D. (2017c). "Sigortanın Genel İlkeleri". F. Kaya içinde, *Sigortacılık* (ss. 23-53). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Karaman, D. (2017d). "Sigortanın İşlevleri". F. Kaya içinde, *Sigortacılık* (ss. 55-62). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Kaya, F. (2017). *Sigortacılık*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Kaya, F. (2017). "Türkiye'de Uygulanan Sigorta Türleri". F. Kaya içinde, *Sigortacılık* (ss. 286-484). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Kaya, F., & Kahya, M. (2017). *Sigorta ve Sigortacılık: Yürürlükteki Sigorta Mevzuatına Göre*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Koç, İ. Ö. (2015). *Kurumsal Yönetim ve Sigortacılık Sektörü*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Lazol, İ. (2016). *Genel Muhasebe*. Bursa: Ekin Yayınları.
- Mankiw, N. G. (2008). *Principles of Economics*. South-Western Cengage Learning.
- Mercan, B. (2010). "İşletmecilik ve Ekonomi". B. Akın içinde, *Temel İşletme: Girişimcilik, İş Kurma ve Yönetim*. Ankara: Adres Yayınları.
- Mises, L. v. (2008). *İnsan Eylemi*. (Çev. İ. Aktar) Ankara: Liberte Yayınları.
- Nomer, C., ve Yunak, H. (2000). *Sigortanın Genel Prensipleri*. Milli Reasürans Yayınları.
- Orhaner, E. (2013). *Sigortacılık*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

- Özbolet, M. (2010). *Temel Sigortacılık*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Özkan, E. (2017a). "Sigorta Sözleşmesi". F. Kaya içinde, *Sigortacılık* (ss. 87-95). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Özkan, E. (2017b). "Reasürans". F. Kaya içinde, *Sigortacılık* (ss. 189-226). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Özpeynirci, R. (2010). "Maliyet, Gelir, Kâr ve Performans Kavramları". B. Akın içinde, *Temel İşletme: Girişimcilik, İş Kurma, ve Yönetim* (ss. 145-166). Ankara: Adres Yayınları.
- Poyraz, E. (2008). *Açıklamalı Örneklerle Finansal Yönetim*. Bursa: Ekin Basım Dağıtım.
- Savi, F. Z. (2017). "Türk Sigorta Sektöründe Bulunan Kurum ve Kuruluşlar". F. Kaya içinde, *Sigortacılık* (ss. 105-128). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Scruton, R. (2007). *The Palgrave Macmillan Dictionary of Political Thought*. London: Plagrave.
- Seyidoğlu, H. (1999). *Ekonomik Terimler: Ansiklopedik Sözlük*. İstanbul: Kuriş Matbaacılık.
- Skousen, M. (2009). *Mikro İktisat*. (Çev. A. Yayla) Ankara: Adres Yayınları.
- Tunay, N. (2014). "Türkiye'de Bankasürans Uygulamaları ve Türk Banka ve Sigorta Sektörüne Dinamik Etkileri". *BDDK, Bankacılık ve Finansal Piyasalar*, s.38.
- Türkkan, E. (1999). "Piyasa Mekanizması ve İşleyebilir Rekabet". A. Yayla içinde, *Sosyal ve Siyasal Teori* (ss. 257-268). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Uygun, D. (2018). *Sigortacılık: Özel Sigorta ve Sosyal Sigorta*. İstanbul: Umut Dağıtım Yayınları.
- Wood, G. E. (2014). *Fifty Economic Fallacies Exposed*. London: IEA.

İnternet Kaynakları

BloomberHT. (2017, 8 1). *Piyasalar: Aktif Kârlılık Oranı Nasıl Hesaplanır?* 4 20, 2019 tarihinde ulaşıldı. <https://businessht.bloomberght.com/piyasalar/haber/1583151-aktif-krlilik-nedir>

Habertürk Gazetesi. (2015). *Ekonomi: Trafik Sigortasında Fiyat Farkı 300%'e Ulaştı.* 4 20, 2019 tarihinde erişildi. <https://www.haberturk.com/ekonomi/otomobil/haber/1120810-trafik-sigortasinda-fiyat-farki-yuzde-300e-ulasti> adresinden alındı.

Hürriyet Gazetesi. (2013). *Ekonomi: Trafik Sigortasında Serbest Dönem.* 4 20, 2019 tarihinde erişildi. <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/trafik-sigortasinda-serbest-donem-23622275>

Milliyet Gazetesi. (2015). *Ekonomi: Zorunlu Trafik Sigortasına Tavan Fiyat Uygulanacak.* 4 20, 2019 tarihinde erişildi: <http://www.milliyet.com.tr/zorunlu-trafik-sigortasi-na-tavan/ekonomi/detay/2142150/default.htm>

Mevzuat

Türkiye Sigorta Birliği (2017). *4 01*, 2019 tarihinde erişildi. <https://www.tsb.org.tr/>

5684 sayılı Sigortacılık Kanunu.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu.

4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu.

6327 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu